

2022

JULY - DECEMBER

VOLUME 1

NUMBER 2

วารสาร

นวพุทธศาสตร์

Journal of Modern Buddhist Studies (JMBS)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 : กรกฎาคม - ธันวาคม 2565 Vol.1 No.2 : July - December 2022

ISSN 3057 - 0875 (Online)

วารสาร นวพุทธศาสตร์

JMBS journal of Modern Buddhist Studies

ISSN : 3057 – 0875 (Online)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม -ธันวาคม 2565

Vol.1 No.2 July -December 2022

เลขมาตรฐานสากล:

ISSN : 3057 – 0875 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร:

วารสาร นวพุทธศาสตร์ (Journal of Buddhist Innovation) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจารณ์หนังสือ และบทความในสาขาที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ ศาสนาและเทววิทยา สาขาพระพุทธศาสนา สาขาปรัชญา สาขาศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

- 1) บทความวิชาการ (Academic Article)
- 2) บทความวิจัย (Research Article)
- 3) บทความวิจารณ์หนังสือ (Book Review)
- 4) บทความอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสาร

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ:

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจาก

กองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - Blind Peer Review)

บทความที่ส่งมาตีพิมพ์ในวารสาร นวพุทธศาสตร์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น ๆ ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร นวพุทธศาสตร์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร

ที่ปรึกษาวารสาร

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศ.(พิเศษ) ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ:

พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทนโต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ:

พระสมุห์นพดล อตฺตยุตโต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ:

พระครูพิพิธวรกิจจานุการ, รศ. ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จันทูปโม, ผศ. ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเจริญพงษ์ ธมฺมทีโป, ผศ. ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาดนัยพัชร คมกัธปญฺโญ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑฺโฒ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสวัสด์กาญจนภาส, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาณรงค์ราช ปณิธานธิตี, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระธงชัย อภกวีโร, ดร.

วัดบางไผ่นารถ

พระมหาพุดดิเมธ ปญฺญาวุโธ, ดร.

วัดไร่ขิง พระอารามหลวง

รศ.ดร.มานพ นักการเรียน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.พ.ต.อ.หญิง ดร.พัทธดา โฉมลักษณ์

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ผศ.ดร.ธนศ เกษศิลป์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.กัณวล คัชฌิมา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.กฤติยา ถ้ำทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ. (พิเศษ) ดร.สรวิชัย วงษ์สอาด	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ดร.อัญชิษฐา อักษรศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.สุรัตน์ พักน้อย	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ
ดร.สุพัฒน์ ชัยวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.ปัทมาวดี แสนเชื่อนแก้ว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.สุริยา แสงอินตา	สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม เขต 14
ดร.แม่ชีจิราภรณ์ ขนานนิต	เสถียรธรรมสถาน
ดร.ทชมน เอี่ยมสอาด	โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้
ดร.ปกรณกฤช หวังกุ่ม	โรงเรียนบ้านช่องกลิ้งช่องกรด
Ven. Dr. Sovanna Hoeurn	Wat Damnak Temple, Cambodia
Dr. Samphose Prak	Preah Sihanoukrajra Buddhist University, Kingdom of Cambodia

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ:

พระพัฒน์วัชร ญาณสิริ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
----------------------	------------------------------------

ฝ่ายกฎหมาย:

ดร.วันชัย แสงสุวรรณ	นักกฎหมายอิสระ
---------------------	----------------

ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม:

พระพัฒน์วัชร ญาณสิริ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
----------------------	------------------------------------

สำนักงาน:

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ 1 วัดพยัคฆาราม
เลขที่ 311 หมู่ที่ 2 ตำบลศรีประจันต์ อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี 72140
E-mail : narongsag@gmail.com / โทร : 065-665-9119

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	ก
สารบัญ	จ
ผลงานที่เผยแพร่	
1. ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา โดย พระมหาอริยะ อริชโย (กริทธิรัตน์) และกิตติ เบญญาบวรกิตติ	1
2. ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ โดย พระมหาปริทัศน์ วรกิจใจ (ทิพย์โอสถ) และวชิรญาณ รักบิดา	15
3. หลักธรรมาภิบาลกับการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดย พระพัฒน์วัชร พูลสวัสดิ์ และพระครูโกวิทสุตการ	31
4. พุทธธรรมนำชีวิต: การสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร โดย พระครูสุวรรณจันทนิวิฐ	43
5. การพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนยุคดิจิทัลด้วยหลักศีล 5 โดย พระครูปลัดอภินันท์ โชติธโร (สุนทรภักดี)	54
6. บทบาทของอภิรณสมณะ 7 ในการบริหารและระงับข้อขัดแย้งในคณะสงฆ์ โดย พระครูกิตติพัฒนานนยุต (อริวัฒน์ กิตติเมธี)	63

ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

AN ANALYTICAL RIGHT SPEECH FOR APPLICATION OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

พระมหาอริยะ อริยชัย (ธิริทินรัตน์), พระสมุห์นพดล อตถยุตโต (สุทนต์) และกิตติ เบนญาบวรภิกขิต์
วัดอัมพวัน จังหวัดนนทบุรี

Phramaha Ariya Ariyajayo (Thiratinrat), Phrasamu Noppadol Atthayutto (Suthon)
and Kittu Benyabowornkitt

Wat Amphawan, Nonthaburi Province, Thailand

E-mail: ariyajayo@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และเพื่อวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา 2) การตีความหมาย และ 3) การสังเคราะห์ เกี่ยวกับศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท เพื่อนำเสนอการวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ผลการวิจัย พบว่า

1. การนำหลักสัมมาวาจามาใช้ในการประยุกต์กับสถานศึกษา ต้องเข้าใจว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่สื่อสารกันด้วยวาจา วาจาจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์เข้าใจความต้องการและความรู้สึกของกันและกัน ประกอบด้วย 1) การพูดจริง ดำรงคำสัตย์ สืบทอดคำสัตย์ไว้ด้วยความจริง ความจริงใจในคำพูด มีความหนักแน่นมั่นคง เพราะตระหนักว่า คนเราจะมีเกียรติได้เพราะความสัตย์ 2) การพูดคำที่ทำให้เกิดความสามัคคี เป็นคำพูดที่สร้างสรรค์ พูดสมานคนที่แตกต่างกัน ในที่นี้คือ ปิยวาจา การเจรจาถ้อยคำที่น่ารักไพเราะอ่อนหวาน 3) การกล่าววาจาที่ไม่มีโทษ ไพเราะหวาน วาจาสบายหู ไพเราะด้วยพยัญชนะ ไม่เกิดแสงหูตึงเข้มแทงหู ไม่ทำให้เกิดความโกรธ ให้เกิดความรักไปทั่วเพราะไพเราะ 4) พูดพอประมาณ พูดถูกกาล เพราะพูดถูกกาลอันควร คือพูดตามกำหนดกาลที่ควรพูด เพราะพูดจริงแท้ตามความจริง ผู้พูดมีสติในการพูด คิดก่อนพูด

2 ความสัมพันธ์ระหว่างเกี่ยวกับสถานศึกษาและ หลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ได้ทรงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชน ส่วนสถานศึกษาที่มีต่อหลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น เน้นการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นโดยใช้หลักสัมมาวาจาจะยึดเป้าหมาย คือ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนโดยมี

งานวิชาการเป็นหลัก งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นต้น

คำสำคัญ: หลักสัมมาวาจา, การประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา, สัมมาวาจากับสถานศึกษา

Abstract

This research aims to study the principle of Right Speech (Samma Vaca) in Buddhist scriptures and analyze its application in educational institutions. This is qualitative research that utilizes three analytical methods: (1) descriptive analysis, (2) interpretation, and (3) synthesis. The study employs content analysis techniques within the context to present an analysis of the principle of Right Speech for application in educational institutions. The findings are as follows:

1. Application of the Principle of Right Speech in Educational Institutions: It is essential to understand that human society is based on communication through speech. Speech serves as a tool to help individuals understand each other's needs and emotions. The key aspects of applying Right Speech in educational contexts are as follows: Truthful speech – Maintaining truthfulness and sincerity in communication, which fosters trust and a sense of integrity. Honesty is a foundation of respect and honor in human relationships. Speech that promotes harmony – Using constructive words that encourage unity and resolve conflicts, often expressed through kind and gentle language (Piyaa Vaca). Harmless speech – Speaking in a gentle, pleasing manner that avoids provoking anger or discomfort. This includes using pleasant tones and phrasing that foster goodwill and love. Moderate and appropriate speech – Speaking at the right time and with mindfulness, ensuring that words are truthful and relevant. This requires the speaker to think before speaking and to consider the appropriateness of the message.

2. The Relationship Between Educational Institutions and the Principle of Right Speech in Buddhist Scriptures: The principle of Right Speech, as described in Buddhist teachings, aims to promote the well-being of many. After attaining enlightenment, the Buddha traveled to spread happiness and wisdom for the benefit of the masses. Similarly, educational institutions, when guided by the principle of Right Speech, focus on achieving their goals by fostering collaboration and emphasizing academic excellence. Academic work, being central to achieving student outcomes as outlined in the curriculum, aligns with the principles of Right Speech to improve the quality of education and help students achieve their educational goals.

Keywords: Right Speech, Its Application in Educational Institutions, and Right Speech in the Context of Educational Institutions

บทนำ

พุทธศาสนาเน้นเรื่องความสำคัญของปัญญาเป็นเรื่องที่มีแง่มุมต้องพิจารณามากมาย ความคิดเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาปัญญา การคิดที่เหมาะสมกับเหตุผลทำให้เกิดปัญญา แต่ในกระบวนการที่จะให้เกิดความคิดนั้น ที่ผ่านมารวมักพูดว่าเด็กมีปัญหา เอาแต่ท่องจำ ไม่รู้จักคิด แล้วก็เลยจะให้เด็ก คิดโดยไม่ท่องจำ เรื่องนี้ต้องระวังอาจจะกลายเป็นวิธีการแบบแยกส่วน และอาจจะกลายเป็นมากเกินไปจนเกินไป ซึ่งไม่ได้เป็นธรรมชาติที่แท้จริง ความจำ และความรู้ความเข้าใจ เป็นองค์ประกอบของความคิด แทนที่จะแยกออกจากกัน เราควรมองว่ามโนะประกอบอะไรที่เกี่ยวพันอาศัยกัน เพราะความจำที่ดี เป็นประโยชน์ในการคิด และช่วยให้คิดบนพื้นฐานของข้อมูล (พระพรหมคุณาภรณ์, 2554: 2-3) จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กล่าวว่าสร้างเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการทำงาน และการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดของการทำงาน มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย สนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน สร้างแรงจูงใจให้เด็กเข้าสู่การศึกษาในระบบทวิภาคี เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี ฉลาด รอบรู้ และมีความสามารถ เป็นอนาคตของชาติได้ เยาวชนไทยจะรู้จักการพึ่งพาตนเอง มีความซื่อสัตย์ มีวินัย มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ มีสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12, 2565: ออนไลน์) จากการศึกษาในประเทศไทยได้มีแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี ฉลาด รอบรู้ และสามารถเป็นอนาคตของชาติได้ เยาวชนไทยจะรู้จักการพึ่งพาตนเอง มีความซื่อสัตย์ มีวินัย มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ มีสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งการที่จะทำให้เด็ก ๆ ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ต้องมีการปลูกฝังเน้นถึงการเห็นคุณค่าในตนเอง เพราะการเห็นคุณค่าในตนเองคือการมองตนเองในแง่ดี ตามความเป็นจริง ขึ้นอยู่กับความสามารถที่มีและพร้อมที่จะพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป ในทางกลับกันถ้าเกิดมีความแตกต่างระหว่างการรับรู้ตนเอง ตามความเป็นจริงและการคาดหวังที่จะเป็น จะทำให้คนๆนั้นไม่รู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง จะรู้สึกท้อแท้ไม่กล้าที่จะทำในสิ่งต่างๆ ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญในการป้องกันหรือบรรเทาความรุนแรงของปัญหาทางจิตใจที่เกิดขึ้น และเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลทำงานสำเร็จตามเป้าหมาย ช่วยแก้ปัญหาให้กับสังคมปัจจุบันได้ด้วย ซึ่งตรงกับความเชื่อที่ว่าเด็กที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองจะมีความคิดดี ๆ ต่อตนเอง เมื่อเด็กรักตนเอง เชื่อนั่นนับถือตนเอง และความคิดเห็นของผู้อื่น ย่อมไม่ทำให้เขาหัวงอและเมื่อเด็กรู้สึกว่าเขาดี คุณสมบัติพร้อมแล้วเขาย่อมยินดีที่จะแบ่งปันสิ่งดีดีเหล่านั้นให้กับคนรอบข้างด้วยเช่นกัน (สุภาวดี หาญเมธี, 2558: 91-92)

ดังนั้นหลักธรรมคำสอนที่เกี่ยวกับพูด การพูดด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนโยน ช่วยลดความขัดแย้งในครอบครัวได้ ดังที่บัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก พระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรม ได้แก่ อริยมรรค

มืองค์ 8 กล่าวคือ “สัมมาวาจา” เป็นหลักสำคัญระดับต้น ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับ “สัมมาทิฐิ” และ “สัมมาสังกัปปะ” อาจกล่าวได้ว่า “สัมมาวาจา” นั้นมีความสำคัญอย่างแท้จริง ในการดำเนินชีวิตของผู้คนทุกชนชั้น ในทุกสังคมตั้งแต่สมัยอดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และในอนาคตสืบไป (ที.ม. (ไทย) 10/299/348.) สัมมาวาจา เป็นหลักธรรมที่ควรแก่การปฏิบัติ คือ การเว้นจากการพูดเท็จ รวมทั้ง สัจจวาจา พูดความจริง เว้นการพูดส่อเสียด พูดคำสมานสามัคคี เว้นการพูดคำหยาบ พูดคำอ่อนหวาน สุภาพ และเว้นการพูดเพ้อเจ้อ พูดคำมีประโยชน์ มีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ถกาสัมมาวาจา คือ การกล่าววาจาที่ดี วาจาที่มีศีลธรรม 2) เจตนาสัมมาวาจา คือผู้มีเจตนาสมานสามัคคีว่าจะละเว้นวจีทุจริต มีการไม่กล่าวมุสาวาท 3) วีรติสัมมาวาจา คือ การงดเว้นจากวจีทุจริต 4) ในเมื่อมีอารมณ์ที่จะล่วงประทุญญอยู่ เฉพาะหน้าจงงดเว้นเสีย (พระพรหมคุณาภรณ์, 2549)

จากเหตุผลความจำเป็นข้างต้นถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่ผู้บริหารและบุคลากรที่จะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบทั้งเป็นที่ปรึกษา ทั้งในส่วนที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับงานวิชาการ ควบคุมการเรียนการสอน จัดครูเข้าสอน และจัดการใช้ทรัพยากรทั้งที่เป็นบุคคลและสิ่งของ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาด้านวิชาการให้ทันสมัยยุคโลกาภิวัตน์ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องวิเคราะห์หลักสัมมาวาจา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในอนาคตมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา” ผู้ศึกษาได้เตรียมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักสัมมาวาจา

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีแนวคิดว่าการกระทำทางกาย วาจา หรือพฤติกรรม (behavior) ของมนุษย์ที่ปฏิบัติและการสัมพันธ์กับโลก ไม่ว่าจะเป็นการกระทำภายในคือการรับรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ตลอดจนความรู้สึก ความจำ ความคิด หรือการกระทำที่แสดงออกภายนอกในทางที่ดี (กุศล) ไม่ดี (อกุศล) และเฉย ๆ (อพยาคต) เหล่านี้ ศูนย์กลางหรือที่ตั้งของการรับรู้และการปฏิบัติการเพื่อสัมพันธ์กับโลก คือ จิต มโน วิญญาณ (ส.น. (ไทย) 16/61/115.) โดยกระบวนการชีวิตของชีวิต มืองคประกอบหลายส่วนที่ประกอบกันขึ้นเป็นรูปธรรม เหมือนดังรถยนต์คันหนึ่งย่อมประกอบขึ้นจากชิ้นส่วนต่าง ๆ เช่น ตัวถัง ล้อ เบาะนั่ง พวงมาลัยรถ เครื่องยนต์กลไกของระบบขับเคลื่อนทั้งหลาย ตลอดจนน้ำมันรถ ทั้งหมดนี้ทำให้รถยนต์ที่สร้างเสร็จสมบูรณ์แล้ว สามารถขับเคลื่อนไปบนท้องถนนได้ ชีวิตของมนุษย์ก็คล้ายคลึงกัน

ายคลึงกัน กล่าวคือ ประกอบด้วยร่างกาย (รูป) และจิตใจ (นาม) มีอวัยวะต่าง ๆ และความรู้สึกนึกคิด ประกอบกันขึ้นเป็นหนึ่งเดียวคือมนุษย์ อย่างไรก็ตาม กระบวนธรรมดังกล่าวมีองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่และปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ทั่วไปตามเหตุปัจจัยแห่งโลกียวิสัยสูงขึ้นไปคือชีวิตที่ดำเนินไปเพื่อความหลุดพ้น มีความสงบ สว่าง และสันติสุขเป็นเป้าหมาย หรือเป็นที่ตั้ง นั่นคือหนทางแห่งโลกุตวิสัย การกระทำของมนุษย์ เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ สัญชาติญาณ โดยกำเนิดแรงขับชีวภาพ จิตใจ อารมณ์ การเรียนรู้ แรงจูงใจ ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ และประเพณีทางสังคม ทำให้มนุษย์มีการปรับพฤติกรรมของตนเองในทางดีและไม่ดี เพื่อความอยู่รอดในสังคมนั้น ๆ ในแง่ของพระพุทธศาสนา พฤติกรรมมีอิทธิพลมาจากจิตใจ ที่สั่งการให้กระทำที่ก่อให้เกิดผลเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกับผลของกรรม แสดงออกทางกาย วาจา ใจ ทั้งด้านดีเรียกว่า กุศลกรรม ด้านไม่ดีเรียกว่า อकुศลกรรม การกระทำชื่อว่า กรรม หรือ สัตว์ทั้งหลายย่อมกระทำความผิดโดยอาศัยธรรมชาติ ที่เป็นเหตุให้สำเร็จการกระทำเหล่านั้น โดยมี เจตนาและโลภะกิเลสจิต (พระสัทธัมมโชติกะ อัมมาจริยะ, 2539: 9) วาจานั้นเกิดจากการกระทำหรือกิจที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย ทางกล่ามเนื้อ ทางสมอง ทางอารมณ์ และทางความรู้สึกนึกคิด ซึ่งโดยปกติมนุษย์และสัตว์ย่อมแสดงออกมาให้เป็นที่สังเกตเห็นได้ชัด และเห็นไม่ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่กระทบตนเป็นสำคัญ (สงวน สุทธิเลิศอรุณและคณะ, 2522: 1) โดยพฤติกรรมที่เกี่ยวกับวาจานั้น หลักการต่าง ๆ ดังนี้

1) การกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสิ่งมีชีวิตและบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้จากการกระทำกิจกรรมเหล่านั้น ซึ่งมีทั้งทางดีและทางไม่ดี เช่น การหัวเราะ การร้องไห้ เสียใจ การออกกำลังกาย เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นผลจากกระบวนการทางจิตวิทยา ได้แก่ การจูงใจ การเรียนรู้ การจำ การลืม และความรู้สึกนึกคิด เป็นต้น

2) กระบวนการต่าง ๆ ของบุคคลที่ปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมของบุคคลเหล่านั้นออกมาในรูปแบบของการกระทำ หรือการแสดงออกของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ภายใต้กรอบของความรู้สึกนึกคิดของตนเอง

มนุษย์ทุกคนจะมีกระบวนการของพฤติกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ทุกคนจะมีความต้องการและมีสาเหตุจูงใจเป็นของตนเองอยู่ตลอดเวลา และสามารถตัดสินใจที่จะกระทำการต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง สิ่งที่ปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ (ประสาน- ทิพวรรณ หอมพูล, 2537: 73–74) วาจากับพฤติกรรมเป็นสิ่งที่บุคคลกระทำแสดงออก ตอบสนองหรือโต้ตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้ยิน อีกทั้งวัดได้ตรงกัน ด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัย ไม่ว่าการแสดงออกหรือการตอบสนองนั้นจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกร่างกายก็ตาม (สมโภชน เอี่ยมสุภาชิต , 2526: 2)

2. วิถีปฏิบัติหลักสัมมาวาจาในสถานศึกษาด้านพฤติกรรม

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติหลักสัมมาวาจาในสถานศึกษาด้านพฤติกรรม พบว่า วิถีปฏิบัติหลักสัมมาวาจาในสถานศึกษา ทางด้านสังคม เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ ทางด้านพฤติกรรม

นิยมซึ่งเน้นผลของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจาก สิ่งเร้า หรือสิ่งที่มากระตุ้น สำหรับทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านสังคมนั้น เน้นในด้านพฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ สังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยสนับสนุนการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตในสังคม หมายถึงการอยู่รวมกลุ่มกันของมนุษย์การแลกเปลี่ยนความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดย การจัดกิจกรรมกลุ่มและจัดให้มีการสื่อสารระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนความรู้รวมทั้ง การช่วยเหลือกัน บันดูรา (Albert Bandura) เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ด้านสังคม ซึ่งมีพื้นฐาน มาจากทฤษฎีพฤติกรรมนิยม โดยเน้นพฤติกรรมที่เกิดจากการที่ผู้เรียนสังเกตสิ่งแวดล้อมและ เลียนแบบซึ่งอาจจะเป็นพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการเรียนรู้จากความสำเร็จ หรือความ ล้มเหลวของผู้อื่นในด้านต่าง ๆ อีกด้วย บันดูราได้กำหนดขั้นตอนของการเรียนรู้จากการสังเกต โดยมีเนื้อความต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นให้ความสนใจ (Attention) เป็นขั้นต้นที่ผู้เรียนสนใจต่อรูปแบบที่ สังเกตเห็น ซึ่งส่วนมากแล้วผู้เรียนจะสนใจรูปแบบที่ดึงดูดความสนใจ ทันสมัย เป็นที่นิยมหรือ เป็นสิ่งที่น่าประทับใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นจดจำรูปแบบ (Retention) เมื่อผู้เรียนมีความสนใจต่อรูปแบบแล้ว ผู้เรียนจะจดจำรูปแบบ หรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนต้องการจะเลียนแบบและฝึกหัดหรือประพจน์ ปฏิบัติตามรูปแบบที่ได้จดจำมา

ขั้นที่ 3 ขั้นการแสดงพฤติกรรมให้เหมือนรูปแบบ (Reproduction) ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะพยายามที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เหมือนตามรูปแบบที่ตนสนใจและได้ จดจำไว้จนมีลักษณะใกล้เคียงที่สุดตามรูปแบบนั้น ๆ ขั้นได้รับแรงจูงใจ (Motivation) ในขั้น สุดท้ายของกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตและเลียนแบบนั้น ผู้เรียนจะได้รับแรงจูงใจจากการ เลียนแบบ เนื่องจากมีความรู้สึกว่าการเลียนแบบดังกล่าวเป็นประโยชน์และจะสามารถทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้เช่นเดียวกับต้นแบบหรือได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (ฉวีวรรณ สุวรรณภาและคณะ, 2547: 24) สอดคล้องกับ ทางปฏิบัติการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกด้านเพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ และให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (ธรรณิการ์ จิตขวัญ, 2542) โดยมีองค์ประกอบของหลักสัมมาวาจาที่สำคัญตามหลักพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในสถาบัน ประกอบด้วย

องค์ประกอบที่ 1 พุทฺจจริง พุทฺจจริง คํารังคําสัตฺย เพราะสืบทอดคำสัตย์ไว้ด้วยความจริง กล่าวคือไม่พูดเท็จในระหว่าง เพราะบางครั้งพูดเท็จ บางครั้งพูดจริง คำสัตย์ของบุคคลนั้นไม่สืบทอดด้วยความสัตย์เพราะเขาพูดเท็จในระหว่าง เพราะฉะนั้นคนนั้นได้ชื่อว่าไม่ดำรงคำสัตย์ บุคคลไม่พูดเท็จแม้เพราะเหตุความเป็นอยู่ ย่อมดำรงความสัตย์ไว้ด้วยความสัตย์เหมือนกัน มีความมั่นคงคือมีถ้อยคำมั่นคงเหมือนสีซอผ้า เหมือนหลักปักที่กองแกลบและเหมือนฟักวางบนหลังม้าฉะนั้น คนหนึ่งมีถ้อยคำมั่นคงเหมือนรอยจารึกบนแผ่นดิน และเหมือนเสาเขื่อนฉะนั้น แม้จะเอาดาบตัดศีรษะก็ไม่ยอมพูดเป็นคำสองเรียกบุคคลนี้ว่าผู้มีวาจามั่นคง เชื่อถือได้ มันอยู่ในคำสัตย์ คนบางคนเชื่อถือไม่ได้เช่นเมื่อเขากล่าวว่า คนโน้นพูดเรื่องอะไร ก็พูดว่า พวกท่านอย่าเชื่อคำของเขาเลย คนหนึ่งเชื่อถือได้เมื่อเขากล่าวว่า คนโน้นพูด

เรื่องอะไรก็พูดว่า ถ้าว่า คนนั้นพูดถือเป็นประมาณได้ ไม่ต้องสอบสวนนี้ต้องเป็นอย่างนั้นดังนี้ บุคคลนี้ ท่านกล่าวว่า เป็นบุคคลเชื่อถือได้ พูดจริงคือไม่พูดให้เคลื่อนคลาดแกโลก คือไม่พูดให้ชาวโลกเข้าใจผิด

องค์ประกอบที่ 2. พูดไม่ส่อเสียด การพูดคำที่ทำให้เกิดความสามัคคี พุทธสมานคนที่แตกต่างกัน เช่นเมื่อมิตรสองคนหรือผู้ที่ร่วมอุปสมายกันเป็นต้น แตกกันด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งเข้าไปหาคนที่ทั้งสอง แล้วกล่าวกำมีเป็นต้นว่า การแตกกันนี้ไม่สมควรแก่ท่านทั้งหลายผู้เกิดในตระกูลเช่นผู้เป็นพหูสูตอย่างนี้ พูดส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกัน คือส่งเสริมคนที่สมานกัน เช่น เห็นคนสองคนพร้อมเพรียงกัน แล้วกล่าวกำมีเป็นต้นว่า การกระทำเช่นนี้สมควรแก่พวกท่านผู้เกิดในตระกูลเห็นปานนี้ประกอบด้วยคุณเห็นปานนี้ แล้วทำให้หนักแน่นยิ่งขึ้น เพราะมีความพร้อมเพรียงเป็นที่น่ายินดีกล่าวคือ ความพร้อมเพรียงไม่มีในที่ใด ไม่ควรแม้จะอยู่ในที่นั้น ไม่พูดส่อเสียด คือ กล่าววาจาทำให้เขาพร้อมเพรียงกัน กล่าวคือ กล่าววาจาที่ทำให้สัตว์ทั้งหลายพร้อมเพรียงกันอันแสดงถึงคุณของความสามัคคี

องค์ประกอบที่ 3. พูดคำสุภาพ การกล่าววาจาที่ไม่มีโทษ ไฟเราะโสธ คือวาจาสาบายหู เพราะไฟเราะด้วยพยัญชนะ ไม่เกิดแสงหูดจเข้มแทงหู เพราะไม่ทำให้เกิดความ โกรธ ให้เกิดความรักไปทั่วเพราะไฟเราะ เป็นวาจาที่ยังถึงหทัย เพราะไม่มีอะไรกระทบไปถึงหทัยเข้าไปสู่จิตโดยสะดวกเป็นคำของชาวเมือง บริบูรณ์ด้วยคุณ อธิบายว่า เป็นคำพูดของชาวเมือง เพราะชาวเมืองเป็นผู้พูดเหมาะสมย่อมเรียกคนปูนบิดว่าบิดา คนปูนพี่ว่าพี่ วาจาเป็นที่พอใจของชนหมู่มาก เพราะเป็นที่ชอบใจของชนหมู่มาก ทำความงดงามให้แก่ใจ ด้วยเป็นวาจาที่พอใจ

องค์ประกอบที่ 4 พูดพอประมาณ พูดถูกกาล เพราะพูดถูกกาลอันควร คือพูดตามกำหนด กาลที่ควรพูด เพราะพูดจริงแท้ตามความจริง เพราะพูดอิงประ โยชน์ปัจจุบันและประโยชน์ในภายหน้า เพราะพูดอิงโลกุตรธรรม 8 เพราะพูดอิงสังวินัย และปหานวินัย เพราะมีวาจาเป็นหลักฐาน กล่าวคำพูดอันควรจำไว้ในหทัย มีที่อ้างอิง มีส่วนสุด คือแสดงหัวข้อแล้วกล่าวไปตามที่หัวข้อของวาจานั้นปรากฏ ประกอบด้วยประโยชน์ คือ กล่าววาจาประกอบด้วยประโยชน์ กล่าววาจาปราศจากโทษ โดยพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถึง

3) หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาด้านนักเรียน

หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาด้านนักเรียน พบว่า หลักสัมมาวาจาที่นักเรียนนำมาใช้ในสถานศึกษาตามพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เชื่อมโยงที่นำมาประยุกต์ใช้ได้ โดยหลักสัมมาวาจาสำหรับผู้ประนีประนอมมีปรากฏอยู่ในหลักสารณียธรรม โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า เมตตา วชิกรรม เปนต้น อีกทั้งบทบาทของผู้ประนีประนอมยังมีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักสารณียธรรม 6 แปลว่า ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความโหระลึกถึง, ธรรมเปนเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่รวมกัน ไตแก

1) เมตตาการุณยธรรม ตั้งเมตตาการุณยธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ ขวัญเหลือกิจธุระของผุ้รวมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2) เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งตอหนาและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป่นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งตอหนาและลับหลัง

3) เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งตอหนาและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป่นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหยาตาลัยแยมแจ่มใสต่อกัน

4) สาธารณโกศิ โดของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อใดสิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป่นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ขอนี้ใช้อุปปฏิวัติโลกิ ก็ไต่

5) สีสสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งตอหนาและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป่นที่นรังเกียจของหมู่คณะ

6) ทัฎฐีสามัญญตา มีทัฎฐิตีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งตอหนาและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบรวมกัน ในข้อที่เป่นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สันทุกข หรือขจัดปัญหา (พระธรรมปฎก, 2551: 200) และนอกจากนี้หลักความเจริญที่ว่านี้มี 5 ประการ ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา กล่าวซึ่งคู่กับสัมมาวาจาด้วยกัน คือ “จิตอาสา” เป่นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละแรงกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 10) โดยมีคุณสมบัติ 5 ประการ คือ

- 1) เป็นผู้มัทศนคติที่ดี มีพรหมวิหาร และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี
- 2) เป็นผู้มีส่วนร่วมเป่นสมาชิกของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 3) เป่นนักวิเคราะห์วิจยสำรวจแนวคิดหรือประชมติ และสามารถดำเนินงานได้อย่างสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่นั้น ๆ
- 4) เป่นผู้มีความสามารถ ในการจัดกิจกรรมสื่อสารสัมพันธ์ และดำเนินงานตามแผนงานอย่างเป็นระบบ

5) เป่นผู้มีบทบาทในการให้คำปรึกษา และแนะนำในกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ต่อฝ่ายบริหารองค์กร เพื่อเป่นแนวทางในการกพหนดนโยบาย การทำงานเชิงรุกเป่นหน้าที่ของนักจิตอาสาจะมีวิสัยทัศน์ มองการไกล รู้จักคบคิด คิดเป่น คิดถึงสาเหตุ ปลายเหตุ และวิธีแก้ไขของเหตุ นั้น ๆ ปัญหา นั้น ๆ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 187-189)

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องการศึกษาความหมายของ “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา” ในครั้งนี้เป่นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมเกี่ยวกับหลักสัมมาวาจา (Documentary Research) ทั้งในส่วนที่เป่นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการ มีวิธีการและ

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล จาก ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยวิเคราะห์ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) 2) การตีความหมาย (Interpretation) และ 3) การสังเคราะห์ (Synthesis) เกี่ยวกับการศึกษาความหมายของ “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา” โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท (Content Analysis Technique) เพื่อนำเสนอการความหมายของ “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา” ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

1. การศึกษาหลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย พบว่า วิถีปฏิบัติหลักสัมมาวาจาในสถานศึกษา ทางด้านสังคม เช่น พฤติกรรม การแสดงออกของมนุษย์ที่สามารถสังเกตเห็นได้ การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นจากสิ่งเร้าหรือตัวกระตุ้นที่ถูกใส่เข้ามา และในทางกลับกันมนุษย์จะหลีกเลี่ยง การเรียนรู้เป็นผลกระบวนการคิด ความเข้าใจ การรับรู้สิ่งเร้าที่ กระตุ้น ผสมผสานกับประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมาของบุคคล และการผสมผสานกันระหว่างความรู้ ความคิด ความรู้สึก การรับรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ไปของแต่ละคน ไม่ได้เกิดขึ้นจากเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ คือ ต้องการประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนต้องการหรือปรารถนาสูงสุด ซึ่งความต้องการนี้ แต่ละคนมีความต้องการหรือความคาดหวังที่ต่างออกไปตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ ดังนั้นการนำหลักสัมมาวาจาใช้ในการประยุกต์กับสถานศึกษา ต้องเข้าใจว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่สื่อสารกันด้วยวาจา วาจาจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์เข้าใจความต้องการและความรู้สึกของกันและกัน ประกอบด้วย 1) การพูดจริง ดำรงคำสัตย์ สืบทอดคำสัตย์ไว้ด้วยความจริง ความจริงใจในคำพูด มีความหนักแน่นมั่นคง เพราะตระหนักว่า คนเราจะมีเกียรติได้เพราะความสัตย์ 2) การพูดคำที่ทำให้เกิดความสามัคคี เป็นคำพูดที่สร้างสรรค์ พูดสมานคนที่แตกต่างกัน ในที่นี้คือ ปิยวาจา การเจรจาถ้อยคำที่น่ารักไพเราะอ่อนหวาน 3) การกล่าววาจาที่ไม่มีโทษ ไพเราะหวาน วาจาสบายหู ไพเราะด้วยพยางค์ ไม่เกิดแสดงหูดงเข้มแทงหู ไม่ทำให้เกิดความโกรธ ให้เกิดความรักไปทั่ว เพราะไพเราะ 4) พูดพอประมาณ พูดถูกกาล เพราะพูดถูกกาลอันควร คือพูดตามกำหนดกาลที่ควรพูด เพราะพูดจริงแท้ตามความจริง ผู้พูดมีสติในการพูด คิดก่อนพูด

2. การวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเกี่ยวกับสถานศึกษาและ หลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ได้ทรงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชน ส่วนสถานศึกษาที่มีต่อหลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น เน้นการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นโดยใช้หลักสัมมาวาจาจะยึดเป้าหมาย คือ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนโดยมีงานวิชาการเป็นหลัก งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้ให้นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้

ในหลักสูตร โดยความสัมพันธ์ระหว่างเกี่ยวกับสถานศึกษาและ หลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก หลังจากทีพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ได้ทรงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชน ส่วนสถานศึกษาที่มีต่อหลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น เน้นการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นโดยใช้หลักสัมมาวาจาจะยึดเป้าหมาย คือ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนโดยมีงานวิชาการเป็นหลักงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาหลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผลการวิจัย พบว่า วิถีปฏิบัติหลักสัมมาวาจาในสถานศึกษา ทางด้านสังคม เช่น พฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ที่สามารถสังเกตเห็นได้ การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นจากสิ่งเร้าหรือตัวกระตุ้นที่ถูกใส่เข้ามา และในทางกลับกันมนุษย์จะหลีกเลี่ยง, การเรียนรู้เป็นผลกระบวนการคิด ความเข้าใจ การรับรู้สิ่งเร้าที่ กระตุ้น ผสมผสานกับประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมาของบุคคล และการผสมผสานกันระหว่างความรู้ ความคิด ความรู้สึก การรับรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ไปของแต่ละคน ไม่ได้เกิดขึ้นจากเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ คือ ต้องการประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตน ต้องการหรือปรารถนาสูงสุด ซึ่งความต้องการนี้แต่ละคนมีความต้องการหรือความคาดหวังที่แตกต่าง กันออกไปตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ ดังนั้นการนำหลักสัมมาวาจามาใช้ในการประยุกต์กับสถานศึกษา ต้องเข้าใจว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่สื่อสารกันด้วยวาจา วาจาจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์เข้าใจความต้องการและความรู้สึกของกันและกัน ประกอบด้วย

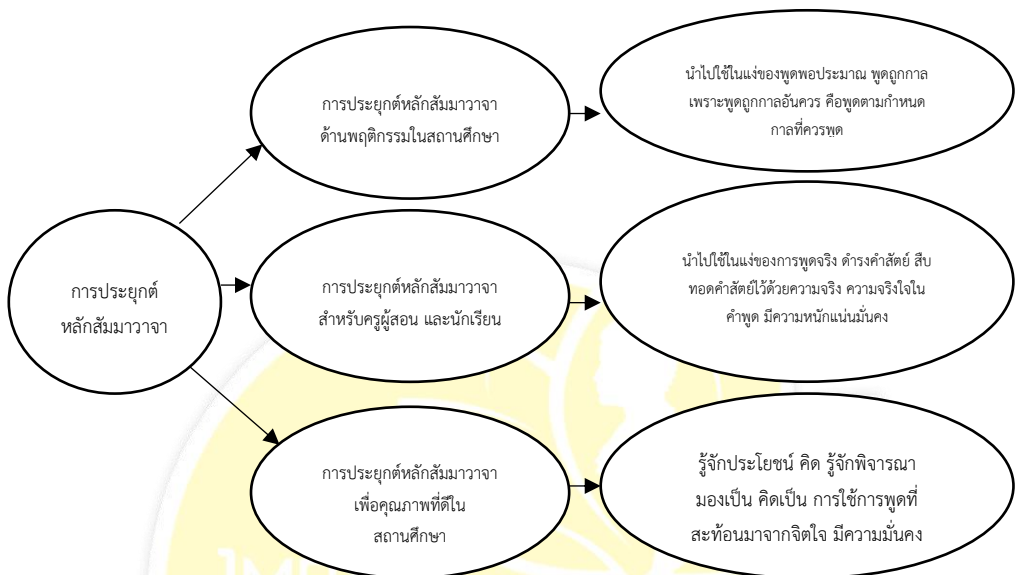
- 1) การพูดจริง ดำรงคำสัตย์ สืบทอดคำสัตย์ไว้ด้วยความจริง ความจริงใจในคำพูด มีความหนักแน่นมั่นคง เพราะตระหนักว่า คนเราจะมิเคยรู้ได้เพราะความสัตย์ 2) การพูดคำที่ทำให้เกิดความสามัคคี เป็นคำพูดที่สร้างสรรค์ พูดสมานคนที่แตกต่างกัน ในที่นี้คือ ปิยวาจา การเจรจาถ้อยคำที่น่ารักไพเราะอ่อนหวาน 3) การกล่าววาจาที่ไม่มีโทษ ไพเราะหวาน วาจาสบายหู ไพเราะด้วยพยางค์ ไม่เกิดแสงงุดงเข็มแทงหู ไม่ทำให้เกิดความโกรธ ให้เกิดความรักไปทั่วเพราะไพเราะ 4) พูดพอประมาณ พูดถูกกาล เพราะพูดถูกกาลอันควร คือพูดตามกำหนดกาลที่ควรพูด เพราะพูดจริงแท้ตามความจริง ผู้พูดมีสติในการพูด คิดก่อนพูด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนักร กิรติเสถียร (2550) ได้ศึกษาการใช้วาจาไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาการใช้วาจาเพื่อการสร้างสรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า ในชีวิตประจำวันพระพุทธศาสนาเถรวาทยึดหลักนวัคตสุตตสาสนในการใช้วาจาและการบรรลุเป้าหมายของการใช้วาจาขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้ภาษา การเลือกคน การใช้วาจาเพื่อการสร้างสรรค์พบว่า พุทธพจน์ของพระผู้มีพระภาคล้วนถือเป็นวาจาสุภาสิตได้ทั้งสิ้น โดยที่พุทธบริษัทก็ได้อาศัยวาจาสุภาสิตในการดำเนินชีวิตทั้งผู้ออกบวชและผู้ครองเรือน เป็นที่น่าสังเกตว่าการปฏิบัติตามพุทธพจน์ของฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง คือ ฝ่ายบรรพชิตมักปฏิบัติตนในระดับโลกุตรขณะที่คฤหัสถ์ทั่วไปมักก่อน ไปทางระดับโลกียะ ด้านการประยุกต์ใช้วาจาในวิถีชีวิตประจำวันนั้นพบว่าคำสอนของพระศาสดาสมาณามีภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติทำให้เข้าถึงความสงบสุขได้ในสองระดับ กล่าวคือ การปฏิบัติที่ถูกต้องดังมตตนเอง

ต่อญาติมิตร บริวาร และสังคม กอปรด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง ประการหนึ่งคือ การดำรงชีวิตให้อยู่เหนือปัญหาทั้งปวงรู้เท่าทันความเป็นจริงว่าความสุขที่แท้จริงของชีวิตคืออะไร เส้นทางดำเนินสู่ความสุขที่แท้จริงเข้าถึงได้อย่างไร

2. การวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ผลการวิจัย พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างเกี่ยวกับสถานศึกษาและ หลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ได้ทรงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชน ส่วนสถานศึกษาที่มีต่อหลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น เน้นการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นโดบใช้หลักสัมมาวาจาจะยึดเป้าหมาย คือ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนโดยมีงานวิชาการเป็นหลัก งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยความสัมพันธ์ระหว่างเกี่ยวกับสถานศึกษาและ หลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ได้ทรงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชน ส่วนสถานศึกษาที่มีต่อหลักสัมมาวาจาในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น เน้นการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นโดบใช้หลักสัมมาวาจาจะยึดเป้าหมาย คือ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนโดยมีงานวิชาการเป็นหลัก งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุรวุฒิ จันทมโม (2557) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษาเรื่องสัมมาวาจาในพุทธปรัชญาเถรวาท” สรุปความได้ว่า วาจามีความหมายเป็นศิลป์ (Arts) การใช้วาจาเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สร้างความประทับใจและความเชื่อถือให้เกิดขึ้นได้ คำพูดสามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังไปสู่เนื้อหาสาระประโยชน์ หรือเป้าหมายที่ต้องการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพแสดงให้เห็นศักยภาพทางความคิดของผู้พูด ว่าการกล่าววาจานั้น ได้นำเสนอสารัตถะหรือแก่นสารอันเป็นเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์หรือไม่ วาจาแสดงให้เห็นถึงอารมณ์และอุปนิสัยของผู้พูดว่าหยาบละเอียด เช่นใด มีอารมณ์รัก โลภ โกรธ หลงภายในใจอย่างไรก็แสดงออกมาทางวาจานั้นนอกจากนี้วายังแสดงให้เห็นถึงคุณธรรมในจิตใจของผู้พูดอีกด้วย พระพุทธองค์ทรงสอนให้มีสติในการพูดทุกครั้ง ซึ่งจะทำให้คำพูดนั้นเป็นคำพูดที่ประกอบด้วยคุณธรรมนั่นเอง คำพูดที่กลั่นกรองมาดีแล้วก่อนที่จะพูด เรื่องพระพุทธองค์ทรงเป็นแบบอย่างในการใช้วาจาทั้งสองด้าน คือในความหมายอันเป็นศาสตร์ด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจถึงแก่นแท้ของความจริงในชีวิต ทรงแนะนำสั่งสอนเผยแผ่ธรรมให้ผู้คนตั้งมั่นอยู่ในความดีและปฏิบัติตนให้ถูกต้องไปจนถึงได้บรรลุธรรมอันประเสริฐในขณะเดียวกัน ทรงมีศิลปะในการสอนอย่างยอดเยี่ยม

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา” มีรายละเอียดตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา” ผู้วิจัยได้กำหนดข้อเสนอแนะไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในงานวิจัยซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ควรมีการนำหลักการและแนวคิดการ ประกอบด้วย 1) มหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนทางด้านพุทธศาสตร์ควรมีนโยบายนำการวิจัยศึกษาศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ไปประยุกต์ใช้ในเพื่อศึกษาเกี่ยวกับหลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ต่อไปในแต่ละพื้นที่ 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายการนำการวิจัยทางพุทธศาสตร์ควรมีแนวเกี่ยวกับหลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ไปประยุกต์ใช้ และนำมาทำประโยชน์โดยแบ่งแยกพื้นที่ในการศึกษา

2. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1) มหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนทางด้านพุทธศาสตร์ควรส่งเสริมให้นิสิตนักการวิจัยศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ใน

สถานศึกษา ไปประยุกต์ใช้ในเพื่อศึกษาต่อไป 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้บุคลากรนำการวิจัยทางพุทธศาสตร์และควรนำศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการศึกษาหัวข้อ ประกอบด้วย 1) ควรนำไปศึกษาในประเด็นเรื่องการวิจัยทางพุทธศาสตร์ในเชิงพื้นที่ ให้เห็นภาพเกี่ยวกับหลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา โดยใช้วิธีการต่างเช่น การเล่าเรื่อง หรือการนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ควรนำไปศึกษาในประเด็นเรื่องการวิจัยทางพุทธศาสตร์ตามหลักสัมมาวาจาเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา มีคุณค่าต่อชุมชน และคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ฉวีวรรณ สุวรรณภาและคณะ (2547). “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”. รายงานการวิจัย. แพร่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่.
- ธันชกร กิรติเสถียร (2550). “ศึกษาการใช้วาจาเพื่อการสร้างสรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธณิศวรร จิตขวัญ (2542). “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประสาน- ทิพวรรณ หอมพล (2537). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : พิธิษฐการพิมพ์.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2565). เด็กและเยาวชน จะได้อะไรจากแผนพัฒนาฉบับที่ 12: สี่ อี เล็ก ทรอนิกส์ และโทรคมนาคม. สืบค้นข้อมูลจาก <http://planning.dld.go.th/th/images/stories/section-5/2561/strategy09.pdf>.
- พระธรรมปลูก (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปลูก (2549). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระธรรมปลูก (2552). เครื่องวัดความเจริญ ของชาวพุทธ (อารยวัชฌิ). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สหธรรมิก.
- พระธรรมปลูก (2554). การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (2552). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุรวิจิตร จันทมโม (2557). “การศึกษาเรื่องสัมมาวาจาในพระพุทธปรัชญาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ (2539). ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริเฉทที่ 5 เล่ม 2 กัมมจตุกกะ-มรรณุปตติจตุกกะ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิสุทธิ.

สงวน สุทธิเลิศอรุณและคณะ (2522). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ชัยศิริการพิมพ์.

สมโภชน เอี่ยมสุภาชิต ดร. (2526). การปรับตัวพฤติกรรม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

สุภาวดี หาญเมธี (2558). EF ภูมิคุ้มกันชีวิตและป้องกันยาเสพติด คู่มือสำหรับเด็กก่อนอนุบาล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รักลูกบุ๊คส์.

ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ

AN ANALYTICAL STUDY OF IDENTITY IN THAI SONGDAM

พระมหาปริทัศน์ วรกิจโจ (ทิพย์โอสถ) และวชิรญาณ รักบิดา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Phra Maha Paritath Vorakitjo (Thip-osot) and Wachirayan Rakkida

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

E-mail: Paritat.Pom@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี และเพื่อวิเคราะห์วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา 2) การตีความหมาย และ 3) การสังเคราะห์เกี่ยวกับศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทเพื่อนำเสนอศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มพุทธศาสนิกชน บางพิธีก็รับความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์เข้ามาเสริม, ส่วนใหญ่ได้มาจากอิทธิพลหรือคติทางศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู และพระพุทธศาสนา ผู้กระทำพิธีจึงจะมีความเชื่อมั่นว่าสามารถนำไปสู่ความสำเร็จ, พุทธโบราณเชื่อกันว่าความผิดปกติทั้งหลายที่เกิดขึ้นและมิได้มาจากการกระทำของมนุษย์โดยตรงแล้วถือว่าเป็นการกระทำของผีหรือวิญญาณต่าง ๆ และเหตุผลทางด้านจิตใจ ต้องการให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยเพิ่มความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตประจำวันของตน และระบบความเชื่อและศาสนาที่พบในสังคมลำสัดว์ เป็นรูปแบบพื้นฐานสุดของศาสนา แต่ละชนเผ่ามีสัตว์หรือพืชเป็นสัญลักษณ์ประจำกลุ่ม, หลักธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีตามเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชาวไทยทรงดำ คือธรรมจักร เป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็นพุทธศาสนาในอดีต, และธงฉัพพรรณรังสีเป็นธงแห่งพระพุทธศาสนาระหว่างชาติ คำว่า “ฉัพพรรณรังสี” แปลว่า รัศมี 6 สี (พระรัศมี 6 สี) ซึ่งแผ่ออกจากพระวรกายของพระพุทธเจ้า

นอกจากนี้วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่ถูกส่วนใหญ่จะมีความผูกพันอยู่กับความเชื่อในเรื่องผีและขวัญ เป็นอันมาก เนื่องจากเชื่อว่าผีนั้นเป็นเทพยดาที่ให้ความคุ้มครองพิทักษ์รักษา ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อในสมัยปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) ความเชื่อว่า การให้ทานมีผล การบวงสรวงมีผล การบูชามีผล ผลวิบากของกรรมดีกรรมชั่วมี เป็นกรรมศรัทธา เชื่อกรรม เป็นวิบากศรัทธา 2) ความเชื่อความเห็นว่า มารดามีคุณ บิดามีคุณ โลกหน้ามีโลกนี้มี สัตว์ที่ตายไปแล้วเกิดมีอยู่ในแง่ของศรัทธา เป็น

ตลาดโพธิสัตธา และ 3) ความเชื่อ ความเห็นว่า สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปชอบปฏิบัติโดยชอบ ทำให้โลกนี้และโลกหน้าให้แจ่มแจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว สอนบุคคลอื่นให้รู้ตามมีอยู่

คำสำคัญ : อัตลักษณ์, ไทยทรงดำ, ไทยทรงดำกับอัตลักษณ์

Abstract

This research aimed to study the way of life of the Thai Song Dam community in Phetchaburi Province and analyze their way of life through the lens of Buddhist principles. The research employed a qualitative approach, utilizing three methods of analysis: (1) descriptive analysis, (2) interpretative analysis, and (3) synthesis. The study focused on examining and analyzing the identity of the Thai Song Dam people by employing content analysis techniques in conjunction with contextual examination to present their unique identity. The findings revealed that many rituals performed by Thai Song Dam Buddhists incorporate beliefs derived from Brahmanism, Hinduism, and Buddhism. Participants in these rituals often believe that such practices contribute to success. Ancient Buddhist beliefs suggest that abnormalities not directly caused by human actions are attributed to spirits or supernatural forces. Such rituals and beliefs provide psychological security and reinforce confidence in daily life. Furthermore, the religious systems observed in hunting societies serve as the most fundamental form of religion, with different tribes identifying themselves with specific animals or plants as their group symbols. Key Buddhist principles found in archaeological evidence along the propagation routes of Buddhism among the Thai Song Dam include the "Dharma Wheel" (Dharmachakra), symbolizing Buddhism in the past, and the "Six-Colored Flag" (Chabbanna Ransi), an international Buddhist emblem. The term "Chabbanna Ransi" translates to "six-colored radiance," referring to the six-colored aura emanating from the body of the Buddha.

Additionally, the Thai Song Dam way of life is closely tied to beliefs in spirits and souls, which are viewed as protective deities. These beliefs align with contemporary practices and consist of three main aspects: 1) Faith in the effects of generosity, offerings, and worship, as well as the karmic consequences of good and bad deeds, reflecting a belief in karmic law and its outcomes. 2) Belief in the virtue of parents, the existence of this life and the afterlife, and the rebirth of deceased beings, demonstrating faith in Buddhist truths and teachings. 3) Confidence in monks and ascetics who follow righteous practices and use their profound wisdom to illuminate the truth of both this world and the next, teaching others to comprehend the truth accordingly.

Keywords: Innovations, Media Development, Dvaravati Era

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยได้ตระหนักถึงคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติไทยอันเป็นศูนย์รวมภาพลักษณ์ความเป็นไทยที่ทุกคนยอมรับ และภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย และได้สืบทอดยึดถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติต่อกันมา ฉะนั้นบทบาทของวัฒนธรรมไทย หรือนัยหนึ่ง คือ ประเพณีพิธีกรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของชนชาวไทยจากครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเหนี่ยวนำอนุรักษ์และทะนุถนอมความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยให้ถาวรรักษาได้ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2538: 6) ซึ่งศิลปวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์มีอัตลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว ไม่เพียงแต่เปี่ยมคุณค่าในตัวเองเท่านั้น ยังแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของสังคมโดยรอบ ประการสำคัญ การเรียนรู้วัฒนธรรมในแบบอื่นที่ต่างออกไปจากสิ่งที่คุ้นเคยเป็นการชำระล้างอคติที่มีต่อคนกลุ่มอื่นซึ่งต่างจากตนเองได้ดี พื้นฐานความเข้าใจรากเหง้าของตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ในการข้ามผ่านไปสู่ความเข้าใจผู้อื่นรายรอบ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เรามองเห็นการแลกรับปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การเกิดขึ้น การสูญสลาย ความเหมือนและความต่างอันเป็นธรรมชาติของวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร, ม.ป.ป.: 121) ซึ่งในสมัยโบราณประเทศต่างๆ นั้น ยังได้มีการตรากฎหมายข้อบังคับไว้อย่างแน่ชัดบุคคลได้มีการเคลื่อนย้ายไปมาอย่างเสรีสำหรับประเทศไทยสมัยก่อนได้เปิดโอกาสให้ชาวต่างดาวเข้าประเทศได้โดยไม่จำกัดจำนวนทั้งนี้ด้วยพระเมตตาธรรมขององค์พระมหากษัตริย์ซึ่งถือว่าเป็นพระองค์ทรงเป็นที่พึ่งของปวงชนโดยไม่เลือกชาติศาสนา ภาษาใด จึงมีชาวต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานอาศัยอยู่ในประเทศไทยหลากหลายกลุ่มเชื้อชาติ (ทวี ธีระวงศ์เสรี, 2517: 30-31)

จากความเกี่ยวข้องทางวัฒนธรรม พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาได้ฝังรากลึกลงในสังคมชาวไทยมาอย่างช้านาน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนามีประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ให้ท้องถิ่นอื่นได้ศึกษาจากร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของชาวไทยทรงดำในตำบลบ้านดอน สะท้อนให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษา การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ เมื่อวิถีโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้สืบทอด รักษาประเพณี และวัฒนธรรมโบราณที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาหรืออาจถูกลืมเลือนไปในที่สุด ทั้งนี้ในส่วนของวิถีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอัตลักษณ์ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งเป็นรากฐานของวิถีการดำเนินชีวิตนั้น เป็นวัฒนธรรมของชาวพุทธ จึงทำให้เกิดการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิม กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน พิธีกรรมหลายอย่าง เช่น อธิกรณ เสนเรื่อน การแต่งงาน และการทำบุญสารท การจัดงานศพ เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทยทรงดำได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาในวิถีการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมโลกาภิวัตน์ มีการบ่อนทำลายวิถีวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมเกิดขึ้นแพร่หลายและรวดเร็ววัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาของชาวไทยทรงดำปัจจุบันจึงได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (บุญนาถ วิเชียรรัตนพงษ์, 2563: 3)

จากการศึกษาเกี่ยวกับศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาตามวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของชาวไทยทรงดำอันสอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนา และ เพื่อวิเคราะห์ว่าพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจของชาวไทยทรงดำ โดยผู้วิจัยต้องการศึกษาในมุมมองของ อัตลักษณ์, ชาวไทยทรงดำ, ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา และอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อชาวไทยทรงดำ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการมุ่งไปสู่การวิเคราะห์เพื่อ การวิเคราะห์อัตลักษณ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและไทยทรงดำ, อิทธิพลตามความเชื่อระหว่างพระพุทธศาสนาและไทยทรงดำ และความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและไทยทรงดำที่มีต่อการยึดเหนี่ยวทางจิตใจซึ่งแนวความคิดนี้จะได้รับจากข้อมูลจากคัมภีร์ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำมารวบรวม ประมวลสิ่งที่เห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญและเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยในครั้งนี้ และหวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาในเรื่องนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ” ผู้ศึกษาได้เตรียมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1. แนวคิดเกี่ยวกับชาวไทยทรงดำ

ก่อนที่ชาวไทยทรงดำจะอพยพเข้ามาในประเทศไทย เป็นที่ทราบกันแล้วว่ากลุ่มชาวไทยทรงดำมีถิ่นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมในบริเวณเมืองแถนหรือเดียนเบียนฟู ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญของแคว้นสิบสองจุไทยในเวียดนาม โดยพบหลักฐานว่า จากทางประวัติศาสตร์ทั้งจากการบอกเล่า พงศาวดาร รวมถึงเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่ากลุ่มชาวไทยทรงดำมีการอพยพเข้ามาหลายครั้งด้วยผลของการทำสงครามเป็นส่วนใหญ่ โดยอพยพผ่านลงมาจากเวียดนามเหนือ ลาว และเข้าสู่ประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ผลจากสงครามได้กวาดต้อนผู้คนรวมถึงชาวไทยทรงดำกลับมาด้วยเป็นจำนวนมาก โดยในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้โปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองเพชรบุรีเป็นแห่งแรก

จากการที่ชาวไทยทรงดำ หรือลาวโซ่งได้เริ่มทยอยอพยพออกจากจังหวัดเพชรบุรีไปสู่ภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วประเทศไทย และชาวลาวโซ่งบางส่วนได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี การอพยพ เข้าสู่จังหวัดสุพรรณบุรีดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นครั้งเดียว แต่มีการทยอยอพยพเข้ามาหลายครั้ง (พิเชฐสายพันธ์, 2561)

นอกจากนี้ลาวโซ่งหรือผู้ไทดำ ได้อพยพลงมาจากถิ่นฐานเดิม คือ แถบบริเวณแคว้นสิบสองจุไทย และเข้าสู่ประเทศไทยด้วยเหตุผลทางสงครามหลายครั้ง ตั้งแต่สมัยธนบุรี จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัชกาลที่ 5 กล่าวคือการอพยพครั้งแรกได้เริ่มขึ้นราว พ.ศ.2322 เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงโปรดฯให้ยกกองทัพไปตีเวียงจันทน์ พร้อมด้วยกวาดต้อนครอบครัวลาวโซ่งในเขตเมืองญวนลงมาด้วยเป็นจำนวนมาก และโปรดฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี เป็นแห่งแรก เนื่องจากเมืองเพชรบุรี มีภูมิประเทศเป็นป่าเขามากมาย และภูมิประเทศคล้ายกับบ้านเมืองเดิม คือ เมืองแฉ่ง แคว้นสิบสองจุไทย ต่อจากนั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ได้มีการกวาดต้อนครอบครัวลาวโซ่ง จากเมืองแฉ่งลงมาถวายที่กรุงเทพฯ อีกหลายครั้งได้แก่ รัชสมัยรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้มีการกวาดต้อนครอบครัวลาวโซ่งเข้ามากรุงเทพฯ เป็นครั้งสุดท้ายในราว พ.ศ.2430

ภาพที่ 1 แสดงเส้นทางการอพยพเข้าสู่ประเทศไทย และแสดงถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวไทยโซ่ง หรือไทยทรงดำ

ที่มา: <https://pridi.or.th/th/content/2022/08/1199>

ทุกครั้งที่ถูกกวาดต้อนมาครอบครัวลาวโซ่งต่างก็ได้ไปตั้งรกรากอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรีอีกเช่นกัน แต่ต่อมาบรรดาลาวโซ่งเหล่านี้ได้กระจายกันอพยพไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าพวกลาวโซ่งรุ่นเก่า มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะกลับไปยังถิ่นฐานเดิมของตนที่เมืองแฉ่ง แคว้นสิบสองจุไทยอีกครั้ง จึงพยายามเดินทางจากจังหวัดเพชรบุรีขึ้นไปทางเหนือเรื่อยไป ครั้นถึงฤดูฝนก็หยุดพักทำนาเพื่อหาเสบียงไว้เดินทางจนสิ้นฤดูฝนจึงเดินทางต่อไป กระทั่งบรรดาคนแก่ซึ่งเป็นผู้นำทางได้ตายจากไปในระหว่างการเดินทาง บรรดาลูกหลานก็ไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ถึงที่หมายได้ จึงพากันตั้งหลักแหล่งไปตามระยะทางเป็นแห่ง ๆ ไป ทำให้มีกลุ่มลาวโซ่งกระจายกันอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ

ในประเทศไทยหลายแห่งได้แก่จังหวัดเพชรบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี นครปฐม สมุทรสาคร เลย รวมทั้งลาว
โง่งที่กระจายกันอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ อีกหลายจังหวัด อาทิ จังหวัดกาญจนบุรี ลพบุรี สระบุรี พิจิตร
พิษณุโลก สุโขทัย ชุมพรและสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

2. แนวคิดและทฤษฎีของการเกิดชาวไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี

ชาวไทยทรงดำใน จังหวัดเพชรบุรี ยังคงดำรงวิถีชีวิตในรูปแบบดั้งเดิมตามความเชื่อของ
ตนเอง แต่เนื่องจากมีความเชื่อในพระพุทธศาสนาเข้ามาปนด้วยทำให้ความเชื่อของชาวไทยทรงดำบางอย
างได้เปลี่ยนแปลงและสูญหายไป แม้ในปัจจุบันจะมีความพยายามในหลายภาคส่วน ต้องการอนุรักษ์และ
รื้อฟื้นบางอย่างขึ้นมาใหม่ เพื่อสื่อสารให้คนรุ่นหลังได้ทราบและตระหนักในคุณค่าและจะได้สืบทอดต่อไป
ซึ่งงานวิจัยนี้ได้แบ่งลักษณะพื้นฐานเบื้องต้นในการดำเนินชีวิตของชาวไทยทรงดำ มีดังต่อไปนี้

ด้านที่ 1 วิถีชีวิตด้านครอบครัว: ในอดีตครอบครัวของชาวไทยทรงดำ เป็นระบบผัวเดียวเมีย
เดียว (Monogamy) มีลักษณะเป็นครอบครัวขยายที่มีขนาดใหญ่มาก มีสมาชิกหลายชั่วคนมาอยู่รวมกัน
เพื่อช่วยกันทำมาหากินโดยเฉพาะทำนา มีการลำดับเครือญาติแบบฝ่ายเดียว (Unilateral Kinship) ที่
มีพ่อเป็นใหญ่ ถือญาติทางฝ่ายพ่อเป็นสำคัญ เรียกว่า การสืบเชื้อสายหรือสืบฝ่ายพ่อ ผู้เป็นภรรยา ลูก
ชายและลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน ถือสืบบรรพบุรุษฝ่ายทางพ่อ และใช้ สิ่งเดียวกันหมดเรียกว่า เป็นญาติผ
ีเดียวกันสวนลูกสาวที่แต่งงานออกไปแล้ว ต้องไปถือสืบบรรพบุรุษฝ่ายสามี และนับรวมเป็นญาติผ
ีเดียวกับฝ่ายสามี โดยมีสิทธิเข้าประกอบพิธีกรรมในครอบครัวฝ่ายสามีได้ ระบบเครือญาตินับได้ทั้งทาง
ญาติ สืบสายโลหิตเดียวกันและญาติที่มาจาก การแต่งงานสวนครอบครัวที่พ่อแม่มีลูกชายหลายคนเมื่อแต
งงานแล้วจะต้องมีลูกชายคนหนึ่งอยู่กับพ่อแม่เป็นครอบครัวใหญ่ไปจนตลอดชีวิตพ่อแม่ (อภิรักษ์ วัณณ์ โพธิ์
สาน, 2552: 61)

ด้านที่ 2 วิถีชีวิตด้านการแต่งกาย: ชาวไทยทรงดำมีวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต ที่แสดง
ออกมาอย่างเปราะบางแบบแผนโดยเฉพาะการแต่งกาย แบ่งแยกอย่างชัดเจนทั้งชายและหญิง ซึ่งใน
อดีตชาวไทยทรงดำจะผลิตเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายใช้เองทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การปลูกฝ้าย ปลูกหม่อนเลี้ยง
ไหม เพื่อผลิตเส้นใยและทอผ้าใช้เอง เป็นผ้าฝ้ายทอมือที่ย้อมครามจนเป็นสีดำ ซึ่งเป็นสีหลักของเสื้อผ
าทั้งหมด และใช้การปักลวดลายด้วยเส้นไหมสีขาว สีเขียว สีเหลือง สีแดง ลงบนผืนผ้าสีดำรวมด้วย
เรียกว่า เอื้อ (การปักลายผ้า) โดยปักลวดลายลงบนผาแต่เพียงสวนน้อยเท่านั้นซึ่งในการใส่เสื้อผ้า ต้องใส่
ให้ถูกต้องตามธรรมเนียม เช่น เสื้อไท มีจำนวนกระดุมหลายเม็ดเรียงกันเป็นแนวยาวลงมา ผู้ใส่ต้องติด
กระดุมให้ตรงกับรังดุมที่ถูกต้อง หากใส่กระดุมผิดตำแหน่ง จะทำให้ผู้ที่พบเห็นตำหนิได้ว่าเป็นคนขาด
ความรอบคอบและมักาย ทั้งนี้การติดกระดุมเสื้อของชาวไทยทรงดำ จะทำที่ติดกระดุมในจำนวนที่เป็นเลขคี่
เท่านั้น เช่น 9, 11, 13, 15, 19, 21, 25, 29 เม็ด เป็นต้น บางท่านอาจเย็บติด

กระดุมไว้มากถึง 49 เม็ดแล้วแต่ความชอบ ซึ่งการติดกระดุมเป็นจำนวนเลขคี่ เป็นสัญลักษณ์
เปรียบเทียบกับมาจากคำสอนดั้งเดิมเล่าสืบกันมาของบรรพบุรุษชาวไทยทรงดำ กล่าววา คนเราเกิดมา ต

างเกิดมาเพียงตัวคนเดียวถึงจะมีคู่ก็ต้องจากกันใด จึงพึงระลึกไว้เสมอว่ามีแต่ตัวคนเดียวอย่างนี้ (สมทรง บุรุษพันธ์, 2540: 19)

ด้านที่ 3 วิถีชีวิตด้านทรงผมไททรงดำ ชาวไททรงดำเป็นผู้มีระเบียบชัดเจนในทุกเรื่องแม้กระทั่ง เรื่องทรงผมของสตรี ทรงผมของชาวไททรงดำสามารถแสดงสถานภาพของสตรีผู้นั้น ได้ว่ายังเป็นเด็กนอยไม่ถึงวัยจะมีครอบครัว เป็นสาวที่สามารถมีครอบครัวได้แล้ว กำลังไว้ทุกข์ให้กับสามีที่เพิ่งตาย และเป็นมาสามิตายหลายไปแล้วสถานภาพทั้งหมดนั้นสังเกตได้จากทรงผม ซึ่งในอดีตโดยปกติทั้งเด็กหญิงและเด็กชายต้องถูกกล่อมผมตั้งแต่เด็ก แต่เมื่อเริ่มเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ผู้ชายตัดผมสั้นทรงดอกกระทุมหรือทรงสูง ส่วนผู้หญิงไว้ทรงผมตามเกณฑ์อายุสตรีไททรงดำในอดีต ทุกคนเคร่งครัดในเรื่องการไว้ทรงผมมาก แบบของทรงผมในแต่ละช่วงอายุไว้ได้ถูกกำหนดไว้ 10 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 ทรงเอี่ยมไหล สำหรับเด็กสาว อายุ 13-14 ปี เป็นทรงผมปล่อยให้ยาวประไหล่ ทรงสับปลิ้น หรือทรงสับปน

แบบที่ 2 สำหรับเด็กสาว อายุ 14-15 ปี เป็นผมยาวตลบปลิ้น ขึ้นข้างบน แล้วสับหัวไว้ที่ท้ายทอยทรงชอดดอกแคหรือทรงนกทะเล

แบบที่ 3 สำหรับเด็กสาว อายุ 15-16 ปี มัดให้เป็นจุกผมไว้ด้านหนา ปลอยปลายผมให้หยดตกลงมา มองดูคล้ายดอกแคหรือหางนกทะเลทรงจุกตบ

แบบที่ 4 สำหรับเด็กสาวอายุ 15-16 ปี ผมมีความยาวพอจะขมวดให้เป็นก้อน แต่ยังไม่แน่น โดยเกล้าเป็นจุกไว้บนศีรษะแล้วหักทบมารวมกันไว้กลางศีรษะ (มองดูคล้ายกับหยอโขง)ทรงชอดกระต๊อก

แบบที่ 5 สำหรับเด็กสาว อายุ 17-18 ปี จะมีผมที่ยาวขึ้นสามารถมัดรวบผมที่ยาวนั้น โดยใช้ผมสอดเข้าในผม ให้ชายผมไหลออกด้านขวา คล้ายกับการผูกปมเชือกเงื่อนตายโดยห้อยเอาชายผมออกมาไว้ด้านขวาทรงชอดชอย

แบบที่ 6 สำหรับสาว อายุ 17-18 ปี ผมยาวผูกผมเป็นเงื่อนตาย ปลอยชายลงด้านซ้าย ทรงปนเกล้าชอย

แบบที่ 7 สำหรับสาว อายุ 19-20 ปี เริ่มเป็นสาวแล้ว ให้เกล้าผมไว้กลางศีรษะโดยผูกผมแบบเดียวกับการผูกเนกไท ให้ชายผมห้อยออกมาทางขวาทรงปนเกล้า ตวง

แบบที่ 9 สำหรับสาว อายุ 20 ปี ขึ้นไปจนถึงผู้เฒ่า ให้เกล้าผมตั้ง ไว้บนศีรษะคล้ายหูกกระต่าย ห้อยชายผมลงมาด้านซ้าย ผมส่วนที่มัดไว้คล้ายกับการผูกหูกกระต่ายนั้น ส่วนที่เห็นเด่น เรียกว่า โมยผม

แบบที่ 10 ส่วนที่อยู่ไปทางด้านหลังเรียกว่า ตวง ซึ่ง ตวงเป็นสิ่งที่ แสดงความเป็นสาวเต็มตัว ถือว่าอยู่ในวัยที่สามารถแต่งงานได้หรือได้แต่งงานแล้ว ปนเกล้าจอน เป็นทรงผมของแม่มาย เกลาผมเหมือนปนเกล้าตวง แต่ไม่ต้องมีตวงปนเกล้าตก หรือเรียกว่าทรงไว้ทุกข์ เป็นการเกล้าผมที่ไม่ตั้งตระหง่านขึ้นรวบผมใหญ่ผมอยู่ด้านหลัง ไว้ตรงท้ายทอย แล้วผูกด้วยเส้นฝ้ายขาว เป็นทรงผมแม่มายไว้ทุกข์

ให้กับสามเณรที่ได้อายุครบสิบขวบแล้ว ซึ่งหลังจากเผาศพสามเณรและเชิญผีขึ้นเรือนแล้วจึงออกจากโรงศพไปทุกขได และในช่วงที่โรงศพต้องทำมหรสพบนเกลียดและนุ่งผ้าขึ้น ที่เลาะชายขึ้นสวนที่สามหรือสวนตีนขึ้นออก เมื่อโรงศพให้กับสามเณร 1 ปี ไปแล้ว จึงจะสามารถตั้งบนเกลียดขึ้นได้ แต่ถ้ามีการนำศพสามเณรไปฝังไว้นานหลายปี แล้วยังไม่ได้อายุครบสิบขวบในสวนที่สามเณรนั้น สตรีต้องคงการไว้ทุกข์อยู่เช่นนั้นจนกว่าจะเผาศพสามเณรไปแล้ว จึงจะออกจากโรงศพไปทุกขได้สวนสตรีที่สามเณรเพิ่งถึงแก่กรรม โดยที่ศพยังอยู่บนบาน ไสสตรีนั้น ปล่อยผมลง และถอดเครื่องประดับออกทั้งหมด ไม่อาจจะเป็น ตางหู เข็มขัดเงินสร้อยคอ ฯ (สุมิตร ปีติพัฒน์, 2540: 32)

ด้านที่ 4 ภาษาท้องถิ่น: ชาวไทยทรงดำ มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง นับตั้งแต่ชาวไทยทรงดำอพยพเข้ามาอยู่ในเขตอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ไทยทรงดำไม่ได้มีได้จัดระบบการศึกษาขึ้นในชุมชนของตนเอง ไม่มีโรงเรียนสอนภาษาไทยทรงดำโดยตรง การสอนภาษาเป็นเพียงการถ่ายทอดในครอบครัวที่กระทำกันเองเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะสอนแต่เพียงภาษาพูดแก่ทารกที่เกิดใหม่จนสามารถพูดได้ แต่ก็ไม่ได้เน้นทางด้าน การอ่าน การเขียน ลักษณะเช่นนี้ ทำให้สมัยต่อ ๆ มาจำนวนชาวไทยทรงดำที่สามารถอ่านเขียนหนังสือไทยทรงดำได้มีจำนวนน้อยลงทุกที เนื่องจากการถ่ายทอดภายในครอบครัวไม่มีประสิทธิภาพที่ดีพอ เพราะไทยทรงดำส่วนมากจะดิ้นรน เพื่อการดำรงชีวิต ใช้เวลาในการประกอบอาชีพมากกว่าที่จะสอนหนังสืออย่างจริงจัง ปัจจุบันจึงมีชาวไทยทรงดำที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป บางคนเท่านั้นที่ยังพอสามารถ อ่าน เขียน ภาษาไทยทรงดำได้ ประกอบกับตำราที่เป็นภาษาไทยทรงดำมีให้อ่านน้อยมาก ส่วนมากจะมีเป็นตำนานเก่า ๆ ตำรายาแผนโบราณ และบทขับกล่อมตอบโต้กันระหว่างหญิงกับชาย เมื่อมีงานประจำปี หรือเทศกาลเดือนห้าหน้าสงกรานต์ ไทยทรงดำที่ได้รับการศึกษาสูง ๆ หลายคนพูดภาษาไทยทรงดำเกือบไม่ได้เลย แม้แต่ภายในกลุ่มชาวไทยทรงดำ บางชุมชนก็ไม่ค่อยพูดภาษาไทยทรงดำด้วยกันแล้ว บางกลุ่มก็พูดผสมกันระหว่างภาษาไทยทรงดำกับภาษาไทยกลาง ภาษาไทยทรงดำนี้ มีสำเนียงคล้ายกับภาษาลาวเวียงจันทน์ ไทยอีสาน ไทยเหนือมีตัวหนังสือลาวและไทยเหนือ ภาษาไทยทรงดำมีลักษณะไม่แตกต่างไปจากภาษาไทยกลาง กล่าวคือมีลักษณะเป็นคำโดด พยางค์เดียว เช่น คำว่าอ้าย เอ็ม แลง งาม ช่ง เสื่อ เสื่อ สาด เป็นต้น ถ้าจะมีคำหลายพยางค์ก็เอาคำโดดมาผสมกัน เช่น ช่งฮี-กางเกงขายาว ลูก-ลูกคนแรก กกแนน-บุญแต่ปางก่อน ผ้าอ้าย-ผ้าซิ่น เอื้อนอ้าย- เรือนไม้ดี (ไม่เป็นมงคล) และไม่มีเสียงควบกล้ำ เช่น คำว่า ปลา ไทยทรงดำออกเสียงว่า ปา หรือโตปา, พร้อมออกเสียงว่า ป้อม, กลางคิ่น ออกเสียงว่า กางกิ่น เป็นต้น คำบางคำไม่อาจจะเขียนวรรณยุกต์ในภาษาไทยกำกับกับการออกเสียงให้ตรงกับการออกเสียงในภาษาไทยทรงดำได้ เช่น คำว่า “เจือ” ออกเสียงหนักเบาและเน้นสำเนียงแล้ว คำนี้คำเดียวใช้วรรณยุกต์สามัญแล้ว ก็แปลได้หลายความหมาย คำนี้ แปลว่า ขวน ในประโยคว่า “เจือกันมา” ขวนกันมา แปลว่า เครือเถา ประโยคว่า “เจือเถาวัลย์ เจือกล้วย” แปลว่า เชื้อสาย ประโยคว่า “เจือผู้ท้าว” แปลว่า เชื้อ ในประโยคว่า “เหลือเจือ” แปลว่า เหลือเชื้อ หรืออย่างคำว่า “ ปี ” วรรณยุกต์สามัญออกเสียงสำเนียงต่างกัน จะมีความหมายได้หลายความหมาย ดังนี้ หมายถึง ปี (เวลา 12 เดือน) แปลว่า พี่ แปลว่า อ้วน (เน้นเสียง

หนัก) แปลว่า ปลีกกล้วย (เสียงต่ำลง) หรือ อย่างบางคำ เช่น คำว่า ลูกสะไภ้ ไม่อาจจะเขียนคำออกเสียงในภาษาไทยให้ตรงได้จะเขียนได้อย่างใกล้เคียงก็เพียง ลูกเป้า เท่านั้น (มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม, 2565: ออนไลน์)

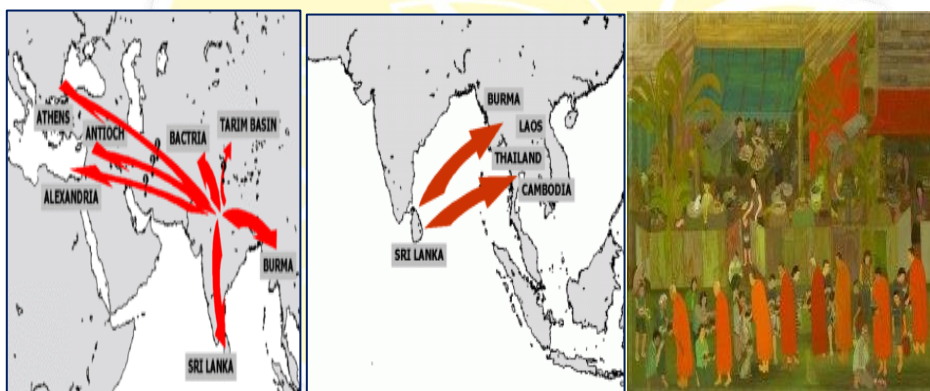
3. เส้นทางเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชาวไทยทรงดำ ในจังหวัดเพชรบุรี

ยังไม่มีการระบุแน่ชัดว่า เส้นทางเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากส่วนใด โดยจากการสันนิษฐานว่า เส้นทางเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชาวไทยทรงดำ ในจังหวัดเพชรบุรี มีพื้นเพมาจากประเทศลาวถือเป็นประเทศพี่น้องกับไทย มีวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันนัก เนื่องจากเคยเป็นพี่น้องกันมาแต่โบราณ ทือพยพมาจากจีน เมื่อตอนอยู่ในอาณาจักรอ้ายลาว เมื่อประมาณ พ.ศ. 612 ก็ได้หนีภัยพุทธศาสนาแบบมหายานมาก่อน เมื่อถูกจีนรุกราน จึงได้อพยพมาอยู่ในเมืองล้านช้างประมาณ พ.ศ. 1290 ก็กลับมาเป็นนับถือผีสงเวทาดังเดิมอีก พุทธศาสนาได้เข้ามาสู่อาณาจักรล้านช้างในยุคนี้ กล่าวคือพระนางแก้วยอดฟ้าพระมเหสีผู้ทรงเคยนับถือพุทธศาสนามาก่อน เมื่อครั้งอยู่ในเมืองขอมทรงเห็นประชาชนนับถือผีสงเวทดา และฆ่าสัตว์บูชาเช่นสรวง จึงได้ทูลขอให้พระเจ้าฟ้ารุ่งไปอัญเชิญพระพุทธศาสนามาเผยแผ่ในอาณาจักรล้านช้าง พระเจ้าฟ้ารุ่งทรงเห็นด้วย จึงให้ทูตไป ทูลขออนุญาตพระสงฆ์เขมรเข้ามาเผยแผ่ในประเทศลาว และพระนางยังได้ขอร้องทางเขมรได้จัดส่งพระสงฆ์มาประกาศศาสนาแบบเถรวาท ซึ่งมีพระมหาปาสาหมานเจ้าเป็นประมุข เข้ามาเผยแผ่ในล้านช้าง ต่อมาเมื่อเจ้าสุวรรณหงส์ขึ้นเสวยราชย์เมื่อ พ.ศ. 1895-1896 ทรงมีพระ โอรส 6 พระองค์ ใน 6 พระองค์นั้น เจ้าฟ้ารุ่งมีลักษณะผิดแผกจากพระโอรสองค์อื่น คือมีฟันและลิ้นเป็นสีดำ ไทหร่านายว่าเป็นกาลกิณีจึงได้นำไปลอยแพ บังเอิญแพได้มาถึงเมืองขอม (กัมพูชา) ได้รับการเลี้ยงดูจากพระมหาปาสมันตเถระ ต่อมาได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กในราชสำนักของพระเจ้าอินทปัตถ์ และได้อภิเษกสมรสกับพระธิดาของพระเจ้าอินทปัตถ์ พระนามว่า พระนางแก้วยอดฟ้า (ฟ้าหญิงคำหยาด)ต่อมาบิดาให้ไปตีเมืองล้านช้าง และสามารถยึดเมืองล้านช้างได้ในปี พ.ศ. 1896 แล้วขึ้นครองราชย์ เป็นกษัตริย์องค์ที่ 23 ของราชวงศ์ล้านช้าง ทรงพระนามว่า พระเจ้าฟ้ารุ่งแห่งลัทธิธรรมาธิปไตย เมื่ออาณาจักรล้านช้างแตกออกไปอย่างกว้างขวาง

พุทธศาสนาได้เข้ามาสู่อาณาจักรล้านช้างในยุคนี้ กล่าวคือพระนางแก้วยอดฟ้าพระมเหสีผู้ทรงเคยนับถือพุทธศาสนามาก่อน เมื่อครั้งอยู่ในเมืองขอมทรงเห็นประชาชนนับถือผีสงเวทดา และฆ่าสัตว์บูชาเช่นสรวง จึงได้ทูลขอให้พระเจ้าฟ้ารุ่งไปอัญเชิญพระพุทธศาสนามาเผยแผ่ในอาณาจักรล้านช้าง พระเจ้าฟ้ารุ่งทรงเห็นด้วย จึงให้ทูตไป ทูลขออนุญาตพระสงฆ์เขมรเข้ามาเผยแผ่ในประเทศลาว และพระนางยังได้ขอร้องทางเขมรได้จัดส่งพระสงฆ์มาประกาศศาสนาแบบเถรวาท ซึ่งมีพระมหาปาสาหมานเจ้าเป็นประมุข เข้ามาเผยแผ่ในล้านช้าง

พระพุทธศาสนาจึงได้เผยแผ่มาสู่ประเทศลาว และได้รับการอุปถัมภ์อย่างดีจากพระเจ้าฟ้ารุ่ง เนื่องจากพระเจ้าฟ้ารุ่งเคยได้รับอุปการะจากพระมหาปาสาหมานเถระเมื่อครั้งทรงพระเยาว์ด้วย พระมหาปาสาหมานเถระและคณะได้เดินทางออกจากเมืองกัมพูชา เมื่อปี พ.ศ. 1902 ไปตามลำดับจนถึงเมือง

แกพร้อมกับนำเอาพระพุทธรูปปางห้ามญาติ ชื่อ พระบาง และพระไตรปิฎกไปด้วยเพื่อที่จะถวายแก่พระเจ้าฟ้าจัม เมื่อคณะสงฆ์เดินทางมาถึงเวียงจันทน์ เจ้าเมืองจันทน์ได้มีมนต์พักสมโภชพระบางอยู่ 3 คืน 3 วัน แล้วคณะสงฆ์ก็เดินทางต่อไปยังเวียงคำ อารามพระเถระไปในเมือง ประชาชนได้มาสวมโภชนพระบางกัน 3 คืน 3 วัน ครั้นจะเดินทางต่างปรากฏว่าพระพุทธรูปไม่สามารถยกไปได้ จึงเสี่ยงทายว่าเทวดาอารักษ์คงปรารภจะให้พระบางอยู่ที่เวียงคำพระเถระและผู้ติดตาม ได้มีเดินทางไปยังเมืองเชียงทอง ครึ่งถึงเชียงทอง ได้เข้าเฝ้าพระเจ้าฟ้าจัมและพระมเหสี พระเถระและคณะจึงได้เผยแผ่พุทธศาสนาในลาว จนเจริญรุ่งเรืองประดิษฐานมั่นคงสืบมา (ธรรมะไทย, 2565: ออนไลน์) ในส่วนของเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธรูปในประเทศไทย สู่จังหวัดเพชรบุรี ได้มีข้อมูลโดยมีเนื้อความว่า พระพุทธรูปต่างผ่านกาลเวลามาเนิ่นนานนับพันปี จนกลายเป็นศาสนาหลักศาสนาหนึ่งของโลกได้ นอกจากจะอาศัยพระธรรมอันลึกซึ้งคัมภีร์ภาพแล้ว ยังเป็นเพราะการจัดการคำสอนในพระพุทธรูปอันเยี่ยมยอด และการเผยแผ่พระพุทธรูปด้วยความเพียร ของพุทธสาวกทั้งหลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอีกด้วย การเผยแผ่พระพุทธรูปออกจากชมพูทวีปไปยังดินแดนต่างๆ นั้น ได้รับการอุปถัมภ์จาก พระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 การเดินทางเพื่อเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าแบ่งออกเป็น 9 สาย โดย พระโสณะ และพระอุตตระ ได้จาริกมายังดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งเชื่อกันว่าคือดินแดนอันประกอบไปด้วย ประเทศไทย ลาว เขมร พม่า มาเลเซีย และศรีลังกาในปัจจุบัน

ภาพที่ 2 แสดงเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธรูปในอดี
ที่เชื่อมโยงกับเส้นทางเผยแผ่พระพุทธรูปของชาวไทยทรงดำ
ในจังหวัดเพชรบุรี (เรือนชูอร, 2565: ออนไลน์)

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ อำเภอยะบอย จังหวัดเพชรบุรี (Documentary Research) ทั้งในส่วนของการเป็นหลักการแนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการ มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ข้อมูลจากศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ

2) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำอันสอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยวิเคราะห์ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) 2) การตีความหมาย (Interpretation) และ 3) การสังเคราะห์ (Synthesis) เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำอันสอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำอันสอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

1. การศึกษาวิเคราะห์วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัย พบว่า วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่ถูกส่วนใหญ่มองมีความผูกพันอยู่กับความเชื่อในเรื่องผีและขวัญ เป็นอันมากเนื่องจากเชื่อว่าผีนั้นเป็นเทพยดาที่ให้ความคุ้มครองพิทักษ์รักษา ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อในสมัยปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) ความเชื่อว่า การให้ทานมีผล การบวงสรวงมีผล การบูชามีผล ผลวิบากของกรรมดีกรรมชั่วมี เป็นกรรมศรัทธา เชื่อกรรม เป็นวิบากศรัทธา 2) ความเชื่อ ความเห็นว่า มารดามีคุณ บิดามีคุณ โลกหน้ามีโลกนี้มี สัตว์ที่ตายไปแล้วเกิดมีอยู่ในแง่ของศรัทธา เป็นตถาคตโพธิสัทธา และ 3) ความเชื่อ ความเห็นว่า สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปชอบปฏิบัติโดยชอบ ทำให้โลกนี้และโลกหน้าให้แจ่มแจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว สอนบุคคลอื่นให้รู้ตามมีอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กานต์ทิศา สีหมากสุก (2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมของชาวไทยทรงดำ : กรณีศึกษาเขตตำบลหนองปลง อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี” พบว่า ไทยทรงดำตำบลหนองปลง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับเรื่องผีขวัญ ข้อปฏิบัติ ข้อห้าม และความเชื่อเกี่ยวกับบมดมนต์ โดยที่ผีบรรพบุรุษ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำมากที่สุด ความเชื่อในพิธีกรรมของชาวไทยทรงดำ ตำบลหนองปร่ง ในรุ่นปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 6 เรื่อง ได้แก่ ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด ความเชื่อในช่วงวัยเด็ก ความเชื่อในช่วงวัยรุ่น ความเชื่อในช่วงวัยผู้ใหญ่ ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเจ็บป่วย ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายและหลังการตาย ปัจจัยภายในที่ยังคงดำรงอยู่ ได้แก่ ครอบครัว ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติความสามัคคี การมีผู้นำชุมชนที่ใส่ใจกับความเป็นไทยทรงดำ และระบบเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ยังคงดำรงอยู่ ได้แก่ ระบบการปกครองของบ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย ระบบการศึกษาในโรงเรียนเทคโนโลยีสื่อสารและการโทรคมนาคม ส่วนปัจจัยภายในที่จะเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมในครอบครัว สภาพแวดล้อมของชุมชน สภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ทำให้เปลี่ยนแปลง ได้แก่ เหตุการณ์

บ้านเมืองในแต่ละยุคสมัยความเจริญทางด้านการศึกษาคติความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเจริญทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข ความเจริญทางเทคโนโลยี ความเจริญทางด้านสังคมและชุมชน

2. การวิเคราะห์วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัย พบว่า พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มพุทธศาสนิกชน บางพิธีก็รับความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์เข้ามาเสริม, ส่วนใหญ่ได้มาจากอิทธิพลหรือคติทางศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู และพระพุทธศาสนา ผู้กระทำพิธีมักมีความเชื่อมั่นว่าสามารถนำไปสู่ความสำเร็จ, พุทธโบราณเชื่อกันว่าความผิดปกติทั้งหลายที่เกิดขึ้นและมีได้มาจากการกระทำของมนุษย์โดยตรงแล้วถือว่าเป็นการกระทำของผีหรือวิญญาณต่าง ๆ และเหตุผลทางด้านจิตใจ ต้องการให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยเพิ่มความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตประจำวันของตน และระบบความเชื่อและศาสนาที่พบในสังคมล้าสมัย เป็นรูปแบบพื้นฐานสุดของศาสนา แต่ละชนเผ่ามีสัตว์หรือพืชเป็นสัญลักษณ์ประจำกลุ่ม, หลักธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีตามเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชาวไทยทรงดำ คือธรรมจักร เป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็นพุทธศาสนาในอดีต, และธงฉัพพรรณรังสี เป็นธงแห่งพระพุทธศาสนาระหว่างชาติ คำว่า “ฉัพพรรณรังสี” แปลว่า รัศมี 6 สี (พระรัศมี 6 สี) ซึ่งแผ่ออกจากพระวรกายของพระพุทธเจ้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญนาค วิเชียรรัตนพงษ์ (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนาในตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนชาวไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนา ในตำบลบ้านดอนอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ประวัติความเป็นมาของชาวไทยทรงดำที่เกิดขึ้นได้จาก ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นทอดๆ ถึงสังคมต่างๆ จะเปลี่ยนแปลงไป ชาวไทยทรงดำยังรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามเอาไว้ 2) การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนา ในตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ชาวไทยทรงดำเป็นผู้ที่นับถือศาลเจ้าพ่อ ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ชาวไทยทรงดำเชื่อว่าผีประจำหมู่บ้าน หรือเจ้าพ่อสามารถพึงพิงเพื่อให้ช่วยคุ้มครองและปกป้องและขจัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่พวกเขาได้ และ 3) การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนา ในตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า วัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำโดยส่วนใหญ่ แล้วเป็นประเพณีและพิธีกรรมที่ผูกพันกับความเชื่อก่อนข้างมาก ประเพณีและพิธีกรรมที่เกิดขึ้น เพื่อตอบสนองความเชื่อของชาวไทยทรงดำในด้านต่างๆ จึงมีการผสมผสานกันระหว่างประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาวิเคราะห์วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัย พบว่า วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่ถูกส่วนใหญ่มักมีความผูกพันอยู่กับความเชื่อในเรื่องผีและขวัญ เป็นอันมาก เนื่องจากเชื่อว่าผีนั้นเป็นเทพยดาที่ให้ความคุ้มครองพิทักษ์รักษา ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อในสมัย

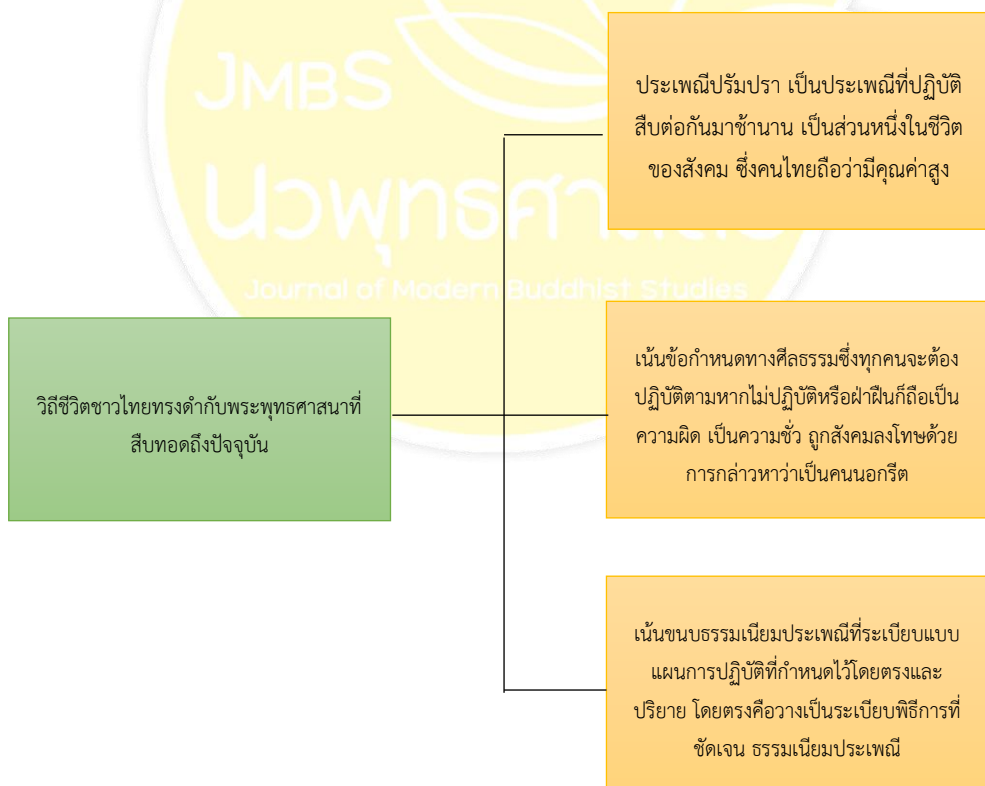
ปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) ความเชื่อว่า การให้ทานมีผล การบวชสรงมีผล การบูชามีผล ผลวิบากของกรรมดีกรรมชั่วมี เป็นกรรมศรัทธา เชื่อกรรม เป็นวิบากศรัทธา 2) ความเชื่อ ความเห็นว่า มารดามีคุณ บิดามีคุณ โลกหน้ามีโลกนี้มี สัตว์ที่ตายไปแล้วเกิดมีอยู่ ในแง่ของศรัทธา เป็นตถาคตโพธิสัทธา และ 3) ความเชื่อ ความเห็นว่า สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปชอบปฏิบัติโดยชอบ ทำให้โลกนี้และโลกหน้าให้แจ่มแจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว สอนบุคคลอื่นให้รู้ตามมีอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กานต์ทิศา สีหมากสุก (2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำ : กรณีศึกษาเขตตำบลหนองปลง อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี” พบว่า ไทยทรงดำตำบลหนองปลง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับเรื่องผีขวัญ ข้อปฏิบัติ ข้อห้าม และความเชื่อเกี่ยวกับมดมนต์ โดยที่ผีบรรพบุรุษ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของไทยทรงดำมากที่สุด ความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง ในรุ่นปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 6 เรื่อง ได้แก่ ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด ความเชื่อในช่วงวัยเด็ก ความเชื่อในวัยรุ่น ความเชื่อในช่วงวัยผู้ใหญ่ ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการเจ็บป่วย ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายและหลังการตาย ปัจจัยภายในที่ยังคงดำรงอยู่ ได้แก่ ครอบครัว ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติความสามัคคี การมีผู้นำชุมชนที่ใส่ใจกับความเป็นไทยทรงดำ และระบบเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ยังคงดำรงอยู่ ได้แก่ ระบบการปกครองของบ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย ระบบการศึกษาในโรงเรียนเทคโนโลยีสื่อสารและการโทรคมนาคม ส่วนปัจจัยภายในที่จะเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมในครอบครัว สภาพแวดล้อมของชุมชน สภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ทำให้เปลี่ยนแปลง ได้แก่ เหตุการณ์บ้านเมืองในแต่ละยุคสมัยความเจริญทางด้านการศึกษาคติความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเจริญทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข ความเจริญทางเทคโนโลยี ความเจริญทางด้านสังคมและชุมชน

2) การวิเคราะห์วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มพุทธศาสนิกชน บางพิธีก็รับความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์เข้ามาเสริม, ส่วนใหญ่ได้มาจากอิทธิพลหรือคติทางศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู และพระพุทธศาสนา ผู้กระทำการพิธี มักจะมีความเชื่อมั่นว่าสามารถนำไปสู่ความสำเร็จ, พุทธโบราณเชื่อกันว่าความผิดปกติทั้งหลายที่เกิดขึ้นและมิได้มาจากการกระทำของมนุษย์โดยตรงแล้วถือว่าเป็นการกระทำของผีหรือวิญญาณต่าง ๆ และเหตุผลทางด้านจิตใจ ต้องการให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยเพิ่มความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตประจำวันของตน และระบบความเชื่อและศาสนาที่พบในสังคมล้าสัตว์ เป็นรูปแบบพื้นฐานสุดของศาสนา แต่ละชนเผ่ามีสัตว์หรือพืชเป็นสัญลักษณ์ประจำกลุ่ม, หลักธรรมที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีตามเส้นทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของชาวไทยทรงดำ คือธรรมจักร เป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็นพุทธศาสนาในอดีต, และธงฉัพพรรณรังสี เป็นธงแห่งพระพุทธศาสนาระหว่างชาติ คำว่า "ฉัพพรรณรังสี" แปลว่า รศมี 6 สี (พระรศมี 6 สี) ซึ่งแผ่ออกจากพระวรกายของพระพุทธเจ้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญนาค วิเชียรรัตนพงษ์ (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนาในตำบลบ้านดอน อำเภ่อูทอง จังหวัดสุพรรณบุรี" โดยผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนชนไทยทรงดำตามหลัก

พระพุทธศาสนา ในตำบลบ้านดอนอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ประวัติความเป็นมาของชาวไทยทรงดำที่เกิดขึ้นได้จาก ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นทอดๆ ถึงสังคมต่างๆ จะเปลี่ยนแปลงไป ชาวไทยทรงดำยังรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามเอาไว้ 2) การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนา ในตำบลบ้านดอน อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ชาวไทยทรงดำเป็นผู้ที่นับถือศาลเจ้าพ่อ ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ชาวไทยทรงดำเชื่อว่าผีประจำหมู่บ้าน หรือเจ้าพ่อสามารถฟังฟังเพื่อให้ช่วยคุ้มครองและปกป้องและขจัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่พวกเขาได้ และ 3) การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนา ในตำบลบ้านดอน อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า วัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำโดยส่วนใหญ่ แล้วเป็นประเพณีและพิธีกรรมที่ผูกพันกับความเชื่อค่อนข้างมาก ประเพณีและพิธีกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความเชื่อของชาวไทยทรงดำในด้านต่างๆ จึงมีการผสมผสานกันระหว่างประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ” มีรายละเอียดตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ” ผู้วิจัยได้กำหนดข้อเสนอแนะไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในงานวิจัยซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ควรมีการนำหลักการและแนวคิดการ ประกอบด้วย 1) มหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนทางด้านพุทธศาสตร์ควรมีนโยบายนำการวิจัยทางอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ของชาวไทยทรงดำ ไปประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาวไทยทรงดำต่อไปในแต่ละพื้นที่ 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายการนำการวิจัยทางพุทธศาสตร์ควรมุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำไปประยุกต์ใช้ และนำมาทำประโยชน์โดยแบ่งแยกพื้นที่ในการศึกษา

2. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1) มหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนทางด้านพุทธศาสตร์ควรส่งเสริมให้นิสิตนำการวิจัยทางอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ชาวไทยทรงดำไปประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำต่อไป 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้บุคลากรนำการวิจัยทางพุทธศาสตร์และควรมุ่งเน้นทางอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ชาวไทยทรงดำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการศึกษาหัวข้อ ประกอบด้วย 1) ควรนำไปศึกษาในประเด็นเรื่องการวิจัยทางพุทธศาสตร์ในเชิงพื้นที่ ให้เห็นภาพเกี่ยวกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ของชาวไทยทรงดำ โดยใช้วิธีการต่างเช่น การเล่าเรื่อง หรือการนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ควรนำไปศึกษาในประเด็นเรื่องการวิจัยทางพุทธศาสตร์ตามแนวทางอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ของชาวไทยทรงดำ มีคุณค่าต่อชุมชน และคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กานต์ทิศา สีมากสุก (2558). “วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมของชาวไทยทรงดำ : กรณีศึกษาเขตตำบลหนองปรัง อำเภอยะบอย จังหวัดเพชรบุรี”.
- วิทยานิพนธ์การศึกษาตามปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทวี ธีระวงศ์เสรี (2517). สถานภาพทางกฎหมายของชาวจีนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ธรรมะไทย (2565). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ลาว. สืบค้นข้อมูลจาก <http://www.dhammathai.org/thailand/missionary/laos.php>.

- บุญนาค วิเชียรรัตนพงษ์ (2563). “การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนไทยทรงดำตามหลักพระพุทธศาสนา ในตำบลบ้านดอน อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พิเชฐ สายพันธ์ (2561). พลวัตในจักรวาลทัศน์และโลกทัศน์ของลาวโซ่ง/ไทดำจากพิธีกรรมความตาย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม (2565). ไทยทรงดำ: วัฒนธรรมด้านภาษาท้องถิ่น. สืบค้นข้อมูลจาก <https://ipf.or.th/?p=237>
- เรือนชัวร์ (2565). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา. สืบค้นข้อมูลจาก <https://nooornchurue.wordpress.com/2013/09/11/>
- สมทรง บุรุษพัฒน์ (2540). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: ไทโซ่. นครปฐม: สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ สถาบันวิจัยและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร (มปป.). สมุทรสาคร สายน้ำวัฒนธรรมแห่งชาติพันธุ์. บรรณาธิการ.
- สุนน อมรวิวัฒน์ (2538). ความคิดและภูมิปัญญาไทยด้านการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมิตร ปิติพัฒน์ (2540). ลาวโซ่ง: พลวัตของระบบวัฒนธรรมในรอบสองศตวรรษ. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิญวัฒน์ โพธิ์सान (2552). สารัตถะคติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง. มหาสารคาม: หจก.อภิชาติการพิมพ์.

หลักธรรมาภิบาลกับการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา GOOD GOVERNANCE AND THE PROMOTION OF BUDDHISM

พระพัฒน์วัชร พูลสวัสดิ์ และพระครูโกวิทสุตการ
วัดโคกเขมา จังหวัดนครปฐม

Phattanawat Poonsawat and Phra Khru Kowit Sutthakan
Wat Khok Khema, Nakhon Pathom Province
E-mail: pphattanawachr@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลและการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทสังคมปัจจุบัน โดยธรรมาภิบาลประกอบด้วยความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ ความเสมอภาค บทบาทสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือในกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่าการจัดองค์กรและระบบการบริหารในวงการสงฆ์โดยการกำหนดโครงสร้างสายบังคับบัญชาการจัดการบุคลากรทางศาสนา ทำให้การเผยแผ่คำสอนมีความเป็นระบบ การบริหารปกครองสงฆ์ยึดหลักธรรมาภิบาลช่วยพระสงฆ์ มีการกำกับดูแลให้พระสงฆ์มีความประพฤติที่เหมาะสมสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ หลักธรรมาภิบาลเป็นกลไกสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้าถึงผู้คนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมและทันต่อยุคสมัย

คำสำคัญ : ธรรมาภิบาล, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา

Abstract

This research aims to study the relationship between good governance and the propagation of Buddhism in the context of the current society. Good governance consists of transparency, participation, responsibility, equality, and important roles in building trust and reliability in the process of propagation of Buddhism. It was found that the organization and management system in the Sangha, by setting the chain of command structure for managing religious personnel, makes the propagation of teachings systematic. The Sangha administration based on good governance helps monks. There is supervision to ensure that monks have appropriate behavior and can adapt to the globalization era. Good governance is an important mechanism for propagating Buddhism. Buddhist teachings reach all groups of people equally and in line with the times.

Keywords : Good governance, propagation of Buddhism, promotion of Buddhism

บทนำ

หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพาน วงการพระสงฆ์เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในการตีความหมายพระธรรมวินัย เช่น พระสงฆ์ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเวลาบ่ายแล้วพระภิกษุฉันอาหารได้ น้ำต้องผลไม่มีรสอ่อน ๆ ต้มแต่น้อยไม่ทำให้ผู้ดื่มเมา เว้นแต่ต้มมาก พระภิกษุฉันได้ อีกฝ่ายหนึ่งเห็นตรงตามพระวินัยว่าหลังเที่ยงแล้วพระภิกษุฉันอาหารไม่ได้ รวมทั้งน้ำต้องผลไม่อย่างนั้นด้วย เพราะถือเป็นสุราเมรัย เป็นต้นพระสงฆ์ฝ่ายยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักมี พระยศกาทิณทกบุตร เป็นประธาน ได้รวบรวมพระสงฆ์อรหันต์ได้ 700 องค์ ประชุมทำสังคายนาพระธรรมวินัยที่เมืองไพศาลี เป็นเวลา 8 เดือนจึงแล้วเสร็จในการทำสังคายนาในครั้งนี้ก่อให้เกิดนิกายในพระพุทธศาสนาขึ้น (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2540: 207) โดยการวางแผนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีต่อหลักธรรมาภิบาลนั้น เป็นไปเพื่อเพื่อประกาศพระศาสนาดังกล่าวนั้น พระพุทธเจ้าทรงกำหนด วัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกยึดความ หลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติ เพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่าอัตตหิตสมบัติ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่น เรียกว่า พรหิตตปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งอัตตหิตสมบัติที่เกิดจากพระปัญญาคุณ และพรหิตต ปฏิบัติที่เกิดจากพระกรุณาคุณ จึงทรงวางรากฐานในการประกาศพระศาสนาด้วยการแสดง โอวาทปาติโมกข์แก่พระอรหันต์ 1,250 รูป ในวันมาฆบูชา หลังจากตรัสรู้ได้ 9 เดือน โอวาทปาติโมกข์ หมายถึงคำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรง แสดงแก่พระอรหันต์เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป ในโอวาทปาติโมกข์นี้ มีการกำหนดให้นิพพานหรือความหลุดพ้นทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม แนวทางปฏิบัติธรรม ให้ยึดหลัก 3 ประการ คือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำดีให้ถึงพร้อม และทำให้จิตใจให้ผ่องใส นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธศาสนาว่า ให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยสันติหรือความอดทน ไม่ให้ ใช้การว่าร้ายหรือการเข่นฆ่าประหัตประหาร เพื่อปราบบังคับให้คนหันมานับถือพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ (ช.ธ. (ไทย) 25/24/39)

ในส่วนนี้กรมการศาสนา (2551: 6) ได้ระบุไว้ว่า ส่วนที่สำคัญของการเผยแผ่พระพุทธในปัจจุบันที่สำคัญนั้น คือ การจัดการในการเผยแผ่ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากในการจัดรูปงานและโครงสร้างการแบ่งหน้าที่ตาม ความรับผิดชอบของตำแหน่งต่างๆ คือการจัดตำแหน่งสายบังคับบัญชาในองค์กรรวมถึงการกำหนด คุณสมบัติของบุคคลที่จำเป็นสำหรับตำแหน่งภายในองค์กรตามความถนัด และตามความรับผิดชอบ ในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนในเชิงวิชาการ และรวมไปถึงคณะสงฆ์พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ พระภิกษุเคารพกันตามลำดับอาวุโสหรืออายุพรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้ที่บวช ก่อน คณะสงฆ์ได้มีการบริหารกันมาในรูปแบบอาจารย์ปกครองศิษย์ หรือพ่อปกครองลูก โดยปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ในการจัดระเบียบการบริหาร โดยให้อำนาจการบัญญัติหลักเกณฑ์และ

วิธีการดำเนินงานของคณะสงฆ์ตามความเหมาะสม ต่อมาฝ่ายบ้านเมืองจึงได้เข้ามาบิณฑบาตช่วยอุปถัมภ์ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา นอกจากนี้สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้า ทรงเป็นผู้บริหารสูงสุดในองค์กรตามพระพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชา นั่นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม” (ม.ม. (ไทย) 13/609/554) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า องค์กรทางพระพุทธศาสนานับว่าเป็นบิณฑบาตสำคัญในการที่จะส่งเสริมเผยแผ่ให้ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระพุทธองค์ คือ การเข้าถึงและเข้าใจธรรมเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง ถ้าพระสงฆ์และ องค์กรทางพระพุทธศาสนาบิณฑบาตที่เด่นชัด สามารถดำเนินการในรูปแบบที่เหมาะสมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคล ชุมชน และสังคมอย่างกว้างขวาง ซึ่งถ้าหากพิจารณาถึงพระสงฆ์และองค์กรทางพระพุทธศาสนาของประเทศไทยในปัจจุบันที่มี จำนวน 35,000 กว่าวัด/องค์กรทั่วประเทศ มี พระสงฆ์ (ทั้งพระภิกษุ – สามเณร) ประมาณ 300,000 รูป แล้วจะเห็นได้ว่า วัดและ พระสงฆ์มีความใกล้ชิดกับชุมชนหรือผู้คน จำนวนมาก การพัฒนาพระสงฆ์ วัด และองค์กร ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องจึงเป็นสิ่งที่ จำเป็นอย่างยิ่ง อันจะนำมาซึ่งกระบวนการในการพัฒนา สังคมที่หลากหลายและจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาจะพบว่า พระสงฆ์ วัด และองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้น มีรูปแบบและกระบวนการดำเนินการที่แตกต่างกันไป บางวัด บางกลุ่ม บางองค์กรมีความ เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับสถาบันหลักของชาติ ฉะนั้น การดำเนินการด้านพระศาสนาก็จะเป็นทางการ มีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติและพระมหากษัตริย์ ในขณะที่ บางวัด บางกลุ่ม บางองค์กรมีความผูกพันกับ ชุมชนในฐานะองค์กรทางสังคม การดำเนินการ ด้านพระศาสนาก็จะเป็นแบบวิถีของชาวบ้านที่อาศัยประเพณีวัฒนธรรมเป็นฐานการดำเนินงานซึ่งมีการแปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย นอกจากนี้แล้ว ความหลากหลายทางสังคมนี้อาจทำให้ ผู้คาดหวังจากพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน ตลอดจนเข้าใจและรับรู้พระพุทธศาสนาด้วย วิธีการที่ไม่เหมือนกัน สภาพเช่นนี้ เรียกร้องให้ พระสงฆ์และองค์กรทางพระพุทธศาสนาต้อง ปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้หลากหลายขึ้น เพื่อ ตอบสนองกลุ่มคนที่หลากหลายในสังคม (พระดาวเหนือ บุตรสีทา, 2557: 14)

จากสภาพทั่วไปการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักธรรมาภิบาลนั้นจะเห็นว่า เน้นการให้พระสงฆ์เป็นบุคลากรทางศาสนา ผู้ทำหน้าที่รักษาพระธรรมคำสั่งสอน รับภาระหน้าที่แสดงธรรมหรือเผยแผ่ธรรมเพื่อประโยชน์ช่วย ชาวโลกให้พ้นจากความทุกข์ สมดังเจตนารมณ์ที่พระพุทธองค์ได้ประทานโอวาทไว้ในคราวส่งพระสงฆ์ ไปประกาศพระศาสนาครั้งแรกว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ แก่กุล และความสุขแก่ทายาทและมนุษย์ พวกเธอจงอย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบ บริบูรณ์บริสุทธี (อง.ปญจก. (ไทย) 22/159/205) เนื่องจากการเผยแผ่ของพระสงฆ์ถูกลดระดับลงจากสังคม เศรษฐกิจ การเมืองปกครอง ดังนั้น ภาระหน้าที่ของพระสงฆ์ในการเผยแผ่

พระพุทธศาสนามีการเปลี่ยนแปลง วิธีการตามยุคสมัย ปัจจุบันนี้เป็นยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) อุปกรณ์เทคโนโลยีการสื่อสารไร้ พรมแดน ข้อมูลข่าวสารที่เข้ามามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตบุคคล ทั้งด้านบวกและด้านลบ ความเจริญทางด้านวัตถุนิยมสูงขึ้น ทำให้การติดต่อสื่อสารความสัมพันธ์ทาง สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองเป็นไปอย่างรวดเร็ว (พระพรหมบัณฑิต, 2554: 11) ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจะเห็นว่าสังคมเกิดความสับสนไม่มั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผู้คนติดอยู่ในความ โลก ความโกรธและความหลงในวัตถุนิยม ขาดความเชื่อมั่นศรัทธาในหลักพระธรรมคำสอน ถึงแม้ว่า พระสงฆ์จะพยายามส่งเสริมนโยบายการเผยแผ่ทั้งเชิงรุกและเชิงรับอย่างไรก็ได้ผลตอบรับเหมือนเดิม นอกจากนั้นแล้วบุคลากรผู้ปฏิบัติงานลดน้อยลงเรื่อยๆ ที่มีอยู่ก็ขาดแรงจูงใจ ขาดวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ เหมาะสม ขาดแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการที่เหมาะสม ผู้คนส่วนใหญ่ ร้อยกว่ามีวิถีความอารามอยู่ใกล้ บ้าน แต่ก็ละเลยกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้แต่ไปทำบุญถวาย สังฆทานเฉพาะโอกาสสำคัญๆ เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสงกรานต์ วันพ่อวันแม่ และวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น

ดังนั้นธรรมาภิบาลกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันทั้งสองอย่างมีอะไรที่สอดคล้อง กัน เช่น หลักธรรมาภิบาลจะเน้นการวิวัฒนาการของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้สถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การบริหารงานภาครัฐและเอกชนเป็นไปได้อย่างดีในการบริหาร ส่วนทางด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาจะเน้นบทบาทสำคัญในการที่จะส่งเสริม เผยแผ่ให้ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระพุทธ องค์ คือ การเข้าถึงและเข้าใจธรรมเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง ถ้าพระสงฆ์และ องค์การทางพระพุทธศาสนามีบทบาทที่เด่นชัด สามารถดำเนินการในรูปแบบที่เหมาะสม และเป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคล ชุมชน และสังคมอย่างกว้างขวาง เป็นการนำทั้งสองอย่างมาทำให้เป็น รูปแบบในของการบริหารในลักษณะของธรรมาภิบาลที่ดี และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สร้างความ เจริญให้ในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อนำเสนอหลักธรรมาภิบาลกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันอันนำไปสู่การ แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัย
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบหลักธรรมาภิบาลกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

นิยามเกี่ยวกับธรรมาภิบาลทั่วไป

ธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีใน บริบทสังคมไทย มีจุดเริ่มต้น เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2540 จากการประชุมคณาจารย์ ณ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ โดยคณาจารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นนักวิชาการกลุ่มแรกที่ตีความ Good Governance ที่เป็นอิสระจาก ความหมายของธนาคารโลกและ IMF ดังกล่าวนี้นี้ ได้มีการเรียกร้องให้ รัฐบาลในสมัยนั้นคำนึงคน ยากจนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจรุนแรงรัฐบาลบริหารงาน ผิดพลาด และเรียกร้องให้

รัฐสภาลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ร่างขึ้น ต่อมาสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย ได้เข้าบริหารประเทศในเดือนพฤศจิกายน 2540 และ ภายหลังเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2541 ได้มีการเรียกร้องให้รัฐบาลสร้างธรรมรัฐแห่งชาติอีกครั้ง ผู้นำ ทางความคิดนี้ได้อธิบายความหมายของธรรมรัฐ ว่าเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนโดยทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไป อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้ การบริหารประเทศที่ดีควรเป็นความร่วมมือแบบสื่อสาร 2 ทาง ระหว่างรัฐบาลประชาธิปไตย และฝ่ายสังคม เอกชน องค์การที่ไม่ใช่หน่วยงานรัฐ (NGO) โดยเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส และตรวจสอบได้ การร่วมกันกำหนดนโยบาย (Shared Policy Making) และการ จัดการตนเอง (Self-Management) ของภาคสังคมเพิ่มมากขึ้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็น ธรรมขึ้น

ในปี ค.ศ. 1989 ธนาคารโลกได้สรุปไว้ในรายงานเรื่อง Sub-Sahara african: from Crisis to Sustainable Growth ซึ่งเป็นรายงานยุคแรกที่ได้มีกล่าวความสำคัญของการมีธรรมาภิบาล รายงานนี้มีประเด็นสำคัญว่า ภาวะด้อยการพัฒนาและปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นใน ประเทศในซีกโลกใต้ โดยเฉพาะในแถบลาติน-อเมริกาและแอฟริกา โดยที่องค์กรทางการเงินระหว่างประเทศไม่สามารถแก้ปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องปัญหาการบริหารจัดการที่ไม่ดีของประเทศนั้น ๆ ธนาคารโลกจึงได้ใช้หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นเงื่อนไขสำคัญในการพิจารณาให้กู้โดยมีเป้าหมายยกระดับคุณภาพบริการ ภาครัฐให้ดียิ่งขึ้น ยึดหลักนิติธรรม รวมทั้งขจัดคอร์รัปชันในประเทศเหล่านั้นให้หมดไป (สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, 2549: 5-9) จากคำกล่าวจะเห็นได้ว่า สังคมสามารถนำมาซึ่งชีวิตความเป็นอยู่ที่มีมาตรฐานที่ดีของประชาชนในประเทศนั้นๆ ได้อย่างดี ในปัจจุบัน แม้จะมีประเทศจำนวนมากที่สามารถสร้างธรรมาภิบาลที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังมีประเทศต่างๆอีกจำนวนมากที่ยังไม่มีการตอบสนองจากผู้นำ ในความพยายามที่จะสร้างธรรมาภิบาลที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมของตน ทำให้เกิดคำถามและความเคลือบแคลงใจต่อสาธารณะชนอย่างมาก ถึงความถูกต้อง เหมาะสม และความเป็นธรรมในการใช้อำนาจ การละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน การเคารพต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนของผู้มีอำนาจรัฐในประเทศเหล่านั้น

ในภูมิหลังของธรรมาภิบาลกับการบริหารในสังคมไทยนั้น จะเห็นว่าการวิวัฒนาการของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้สถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การบริหารงานภาครัฐและเอกชน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง เพราะความก้าวหน้าทางด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วสู่ประชาชน แต่ระบบการบริหารงานทั้งภาครัฐและเอกชนเกิดความไม่สอดคล้อง และทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงทำให้สังคมโลกหันกลับมามองถึงสาเหตุปัญหาที่แท้จริง ในการบริหารของแต่ละประเทศที่มีผลกระทบต่อด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งส่งผลต่อองค์การอื่นๆ อย่างมากมาย การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการ

ดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือที่ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จ และความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพขององค์กร ในปัจจุบันการบริหารจัดการมีความสลับซับซ้อนกว่าในอดีต แต่การบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐยังอยู่ในช่วงปรับตัว และยังคงคุ้นเคยอยู่กับการใช้รูปแบบการบริหารจัดการ ที่เป็นการบริหารจัดการแบบแยกส่วน (Fragment administration) ผลลัพธ์ก็คือ หน่วยงานแต่ละหน่วยและบุคคลแต่ละบุคคลต่างก็มุ่งทำงานเฉพาะส่วนของตน ไม่ได้มุ่งเน้นให้มีการประสานงานและบูรณาการกับหน่วยงานหรือบุคคลอื่น ๆ ทำให้การบริหารไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร การบริหารจัดการแบบบูรณาการที่คำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของประชาชน การประสานงานระหว่างทุกส่วนที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้ไปสู่การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good governance) ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างมีเอกภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนโดยรวมต่อไป (เกษุ เพิ่มทันจิตต์, 2549: 1)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันที่สัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาล

ปัจจุบันการสื่อสารมีการพัฒนาไปถึงระดับเครือข่ายทั่วโลก (Internet) การส่งข้อมูลไปทั่วโลกอย่างไร้พรมแดน แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องอาศัยสื่อทางสารสนเทศโดยเฉพาะทาง เอกสาร หนังสือต่างๆ ยังจำเป็น ต้องใช้เป็นหลัก เพราะให้ประโยชน์ แบบประโยชน์สูง ประหยัดสุด ทั้งยังเป็นหลักฐานเก็บรักษาไว้ได้ในระยะเวลานาน เหมาะแก่ผู้ศึกษา (ผู้รับข้อมูล สารสนเทศ) และสะดวกในการผลิต การเผยแผ่ได้อย่างกว้างไกลมากยิ่งขึ้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตเข้าถึงคนได้เป็นจำนวนมาก และในวงกว้าง แต่ประชาชนบางคนยังมองพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่น่าสงสัยว่า อาจจะ ไม่ใช้ในการจัดทำเนื้อหาทางศาสนาอย่างเดียว พระสงฆ์บางกลุ่มหากไม่มีกฎระเบียบในการใช้ อินเทอร์เน็ต อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายได้ง่าย ดังนั้น คณะสงฆ์ควรมีการสนับสนุน ควบคุมดูแลการใช้อินเทอร์เน็ต เพราะมีแนวโน้มว่าวัดต่างๆ จะเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้น เพราะจำนวนเว็บไซต์ของวัดเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนโดยในปีพ.ศ. 2549 มี 709 เว็บไซต์ แต่ปีพ.ศ. 2552 พบว่ามีถึง 1,026 เว็บไซต์ และในสังคมเทคโนโลยี ยุคปัจจุบันเราปฏิเสธกันไม่ได้ว่าเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้สังคมต้องสัมพันธ์กับเทคโนโลยี ทำให้โลกต้องมีสถานะที่แปรเปลี่ยนไป สังคมโลกเปลี่ยนจากสังคมเกษตรอุตสาหกรรม มาเป็นสังคมแห่งข้อมูลสารสนเทศ ทำให้คนทั่วโลก ติดต่อกันได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ยุคสมัยนี้เราพูดได้ในแง่หนึ่งว่าเป็นยุคของเทคโนโลยี ความจริงนั้นยุคนี้มีชื่อเรียกกันหลายอย่าง จะเรียกอย่างไรก็แล้วแต่ จะเน้นให้อะไรเป็นสิ่งที่แสดงถึง ความเจริญที่สำคัญของยุค แต่ไม่ว่าจะเรียกเป็นยุคอุตสาหกรรมก็ดีเป็นยุคอวกาศก็ดีหรือ จะเป็นยุคที่กำลังมีศัพท์ขึ้นมาใหม่ว่ายุคสารสนเทศ คือ ยุคข่าวสารข้อมูลขณะที่ข้อมูลข่าวสารทางจิตนิยมแทบจะไม่มีสภาพทั่วไปในโลกปัจจุบันนี้ ข่าวสารข้อมูล มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ข้อมูลและข่าวสารแพร่ กระจายไปในเวลาอันรวดเร็ว ครอบคลุมไปทั่วโลก ทำให้โลกแคบลงเหมือนเป็นชุมชนเดียวกันเป็น หมู่บ้าน (global village) การเชื่อมโยงด้าน

สารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างโอกาสทางการ ศึกษา และการพัฒนาตนเองทำให้เข้าถึงแหล่งความรู้ที่ต้องการได้มากขึ้น เป็นระบบการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ไม่จำกัดเวลา สถานที่ และเข้าถึงผู้คนได้มากที่สุด ดังนั้น ควรตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอินเทอร์เน็ตถูกใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก มีเว็บไซต์ต่างๆ มากมาย และทางการเผยแพร่ ธรรมะผ่านทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาศาสนาพุทธก็มี มากยิ่งขึ้นตามมามากด้วย และมีเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นชุมชนเมืองแห่งใหม่ของโลก เป็นชุมชนของคนทั่วโลก เป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ไม่จำกัดพรหมแดน ไม่จำกัดสถานที่และ ไม่จำกัดเวลา การกระจายข้อมูลข่าวสารในระบบอินเทอร์เน็ตมีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับช่องทางอื่นๆ เช่น สื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้ สื่ออินเทอร์เน็ต ยังสามารถนำเสนอได้ทั้งข้อความ ภาพ เสียง วิดีโอ และสามารถสนทนาโต้ตอบกับผู้ชมได้ด้วย เหตุนี้เององค์กรต่างๆ ทั่วโลกจึงหันมาใช้บริการอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก จากข้อมูลของ Internet World Stats Usage and Population Statistics รายงานว่า จากประชากรทั่วโลก จำนวน 6,710,029,070 คน มีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากถึง 20,783,419 คน มีจำนวนผู้ใช้เพิ่มมากขึ้นจากปี พ.ศ. 2543-2551 จำนวน 342.2% และนับวันยังมีผู้ใช้งาน อินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ (พจนารถ สุพรรณกุล, 2565: ออนไลน์) เมื่อพิจารณาถึงลงไป จะเห็นว่าตามที่ พระไพศาล วิสาโล (มปป.) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่เคร่งศาสนาส่วนใหญ่มักจะมีแนวโน้มต่อต้าน เทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือเป็นพวก Luddite ทั้งนี้เพราะผู้ที่สนใจศาสนามักเป็นพวกอนุรักษ์นิยม ส่วนเทคโนโลยีมักก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่สวนทางกับประเพณีหรือค่านิยมของศาสนิกชน ดังนั้น เราจึงพบว่าในกลุ่มประเทศอิสลาม พวกเคร่งศาสนาแบบสุดโต่งมักต่อต้านอินเทอร์เน็ตหรือ จานดาวเทียม เพราะว่าเทคโนโลยีเหล่านี้เป็นสื่อกลางที่นำเอาค่านิยมตะวันตกไปเผยแพร่ในประเทศ ของคนรวมทั้งทำให้เกิดความหลงใหลในเรื่อง เซ็กส์ วัตถุนิยม ความรุนแรง ฯลฯ

ชาวพุทธส่วนใหญ่ก็มีลักษณะอนุรักษนิยมเช่นกัน แต่ไม่เข้มข้นหรือสุดโต่งขนาดนั้นแน่นอนว่าในสมัยพุทธกาลยังไม่มี การคิดค้นเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ในคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงไม่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้โดยตรง แต่อย่างไรก็ตาม เราสามารถนำคำสอนของพระองค์ มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตในโลกยุคดิจิทัลได้

หลักการแรก คือ การพิจารณาถึงคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม ยกตัวอย่างเรื่องการกินอาหาร ก็มีคุณค่าอยู่ทั้ง 2 ด้าน คุณค่าแท้คือประโยชน์ด้านสุขภาพอนามัยที่ช่วยบำรุงร่างกายให้อยู่ได้ด้วยดี คุณค่าเทียมคือความเอร็ดอร่อย ความโก้เก๋ ดังนั้นการกินอาหารในร้านริมถนนกับการกินอาหารในภัตตาคารหรูหรา ในแง่คุณค่าแท้ก็ไม่ต่างกัน คือได้ประโยชน์ในทางสุขภาพใกล้เคียงกันมาก แต่เราทุกคนต่างก็อยากไปกินอาหารในภัตตาคาร เพราะมันอร่อยกว่า โก้เก๋กว่า นี่คือการให้ความสำคัญกับ คุณค่าเทียมในเรื่องการกินอาหาร

พระพุทธเจ้าสอนว่าให้เราเอาคุณค่าแท้เป็นหลัก คือ กินอาหารเพื่อบำรุงร่างกาย ให้มีเรี่ยวแรงในการทำงานและมีชีวิต ไม่ใช่กินเพื่อมุ่งเอาความเอร็ดอร่อยเป็นหลัก ถ้าใครติดคุณค่าเทียม ก็จะเกิดโทษ เช่น เป็นโรคอ้วน หรือถ้ากลัวอ้วน ก็กลายเป็นโรคบูลิเมียและอนอเรกเซีย ซึ่งถ้ามองในเรื่องเทคโนโลยีทั่วไปอย่างเช่นรถยนต์ คุณค่าแท้ของรถยนต์คือใช้เป็นพาหนะ เพื่อเดินทาง เป็นการทุนแรงทุนเวลา คุณค่าเทียมของมันคือความโก้เก๋ การสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ผู้ ขับขี่ สมัยนี้เราเน้นคุณค่าเทียมมาก ดังนั้นเวลาดูโฆษณารถยนต์ ให้สังเกตว่าเขาไม่ค่อยพูดว่ารถคันนี้ ช่วยให้คุณไปถึงที่หมายได้อย่างปลอดภัยและประหยัด แต่เน้นว่ารถคันนี้ขับแล้วโดดเด่น โก้เก๋ ไม่เหมือนใคร สถานะทางสังคมสูงกว่าผู้อื่น ในสังคมปัจจุบัน โรคภัยไข้เจ็บทางร่างกาย และปัญหาสังคมจำนวนมาก ล้วนเกิดขึ้นจาก การที่ผู้คนหมกมุ่นยึดติดกับคุณค่าเทียมมากเกินไป จึงมีความเห็นว่าคนในยุคปัจจุบัน ไม่ต้องถึงขั้น ปฏิเสธคุณค่าเทียมไปเสียทั้งหมด เพียงแต่อย่าให้ความสำคัญกับมันมากเกินไปจนมองข้ามคุณค่าแท้ การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ก็เช่นกัน เราควรเลือกซื้อและนำมาใช้งานเพื่อคุณค่าแท้ คือเพื่อทำงานเอกสาร ใช้ค้นหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ต ช่วยให้งานสำเร็จเสร็จสิ้นได้รวดเร็วขึ้น ไม่ควร เอาคุณค่าเทียมเป็นหลักคือใช้เพื่อความสนุกสนาน บันเทิง ความตื่นเต้น หลายคนใช้คอมพิวเตอร์เป็น ประโยชน์ประเภทหลังจนวนหยุดไม่ได้ถึงขั้นเสพติดเทคโนโลยี

หลักธรรมาภิบาลในมุมมองของพระพุทธศาสนา

หลักธรรมาภิบาลนี้เมื่อกระจายเป็นข้อวัตรปฏิบัติปฏิบัติชอบสำหรับพระราชามหากษัตริย์ ทรงใช้ปกครองพระราชอาณาจักร ให้อาณาประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุข ชื่อว่า ทศพิธราชธรรมและนอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมอื่น ๆ อันโบราณบัณฑิตได้กล่าวแสดงไว้โดยปริยายอีก ได้แก่ ราชสังคหวัตถุจักรวรรดิวัตร และพละ คือ กำลังของพระมหากษัตริราชเจ้า เป็นต้น เหล่านี้ก็นับรวมอยู่ในหลักธรรมาภิบาล อันผู้ปกครอง/ผู้บริหารประเทศชาติ ทุกระดับและแม่ผู้บริหารองค์กรอื่น ๆ ได้แก่ องค์กรธุรกิจเอกชน องค์กรทางศาสนาและสังคมต่าง ๆ พึงใช้ประกอบการปฏิบัติงานของตน ให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยส่วนรวม ได้เป็นอย่างดี การที่พระสงฆ์ และคฤหัสถ์ จะมีบทบาทต่อสังคมนั้นคุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญมากปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติ และความสามารถในการสอนการเผยแผ่ธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในด้านคุณธรรม และด้านสติปัญญาและสูญเสียความศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้นคุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีกทั้งนี้หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องถึงมาสิ่งที่จะต้องมาเสริมคู่กันก็คือระบบการกลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับบุคคลที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลสำหรับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้วอันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัยโดยอุปัชฌาย์เป็นผู้มอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่กลั่นกรอง และกล่อมเกล่าการกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็น

สมาชิกคณะสงฆ์ชั้นตอนสำคัญกว่านั้นคือการกล่อมเกลาด้านความประพฤติ ความรู้ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงามทั้งในคุณธรรมและปัญญา และนอกจากนี้แล้วเราจะเห็นว่าพุทธบริษัททั้ง 2 ฝ่ายยังมีความจำเป็นที่จะต้องเอื้อต่อกันในด้านการเผยแผ่ดังพระพุทธพจน์ว่า "คฤหัสถ์และบรรพชิตต้องพึ่งพากันทางอามิสและทางธรรมพรหมณ์และคฤหบดีเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอ บำรุงเธอด้วยจีวรบิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แม้เธอทั้งหลายก็จะเป็นผู้มีอุปการะมาก (ตอบแทน) แก่พรหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้น เธอจงแสดงธรรมอันงามเบื้องต้น ท่ามกลางและเบื้องปลาย ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งความหมายและอักษรวิธีอันบริสุทธิ์บริบูรณ์ทุกประการแก่พรหมณ์ และคฤหบดีเหล่านั้น คฤหัสถ์กับบรรพชิตต้องพึ่งพาอาศัยกันด้วยอามิสทาน และธรรมทานอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อต้องการสลัดโอชะ เพื่อกระทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/107/486/487) และเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า การที่พระสงฆ์ และคฤหัสถ์ จะมีบทบาทต่อสังคมนั้นคุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญมากปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติ และความสามารถในการสอนการเผยแผ่ธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในด้านคุณธรรม และด้านสติปัญญาและสูญเสียความศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้นคุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีกทั้งนี้หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงามสิ่งที่จะต้องมาเสริมคู่กันก็คือระบบการกลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับบุคคลที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกล่าสำหรับผู้ผ่านการบวชมาแล้วอันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัยโดยอุปัชฌาย์เป็นผู้มอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่กลั่นกรอง และกล่อมเกล่าการกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ชั้นตอนสำคัญกว่านั้นคือการกล่อมเกลาด้านความประพฤติ ความรู้ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงามทั้งในคุณธรรมและปัญญา (พระไพศาล วิสาโล, 2546: 275-277) โดยหลักการบริหารและการจัดการวัดที่นำไปใช้โดยหลักธรรมภิบาลในยุคโลกาภิวัตน์ไว้ดังนี้

หลักการที่ 1 การคัดสรรอบรมบุคคล ผู้จะมาบวชในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่มั่นใจที่จะเข้ามาศึกษาธรรม

หลักการที่ 2 เน้นการศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาบวชทั้งก่อน ระหว่างและหลังการบวช

หลักการที่ 3 ต้องมีการปฏิบัติธรรมในระหว่างบวชเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อการเผยแผ่ต่อไปแก่ประชาชน

หลักการที่ 4 แต่ละวัดจักต้องให้พระสงฆ์ที่ศึกษาธรรมดีแล้วให้ได้มีโอกาสเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

หลักการที่ 5 กิจกรรมการศึกษาธรรมของประชาชน ควรมุ่งให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่าง ต่อเนื่อง ให้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยหลักการแห่งความ ไม่ประมาทและหลักการแห่งการพึ่งตนเอง

หลักการที่ 6 ศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ การให้พระทุกรูปใน สังฆัตถ์มีภาพลักษณ์ที่ดีเมื่อประชาชนพบเห็นจักเกิดความศรัทธา ถือเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อสงเคราะห์ประชาชนเบื้องต้นแล้ว

หลักการที่ 7 พระควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมเพื่อการสงเคราะห์ด้วยหลัก 6 ประการ ได้แก่ 1) การห้ามปรามการทำความชั่วทั้งมวล 2) ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล 3) ให้ได้ฟังและได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง 4) ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชนได้ยินได้รู้แต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ 5) ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยเมตตา ปราบปราม และ 6) บอกทางสวรรค์คือ ทางดำเนินชีวิตที่ดีถูกต้อง ให้ประชาชน

หลักการที่ 8 การเผยแผ่ธรรมควรศึกษากลุ่มคน หรือบุคคลเป้าหมาย วิเคราะห์การนำเสนอธรรม ให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุผลตน ประมาณ กาลเวลา ชุมชน และบุคคล เป็นสำคัญ

หลักการที่ 9 เจ้าอาวาสทุกแห่งควรปกครองดูแลพระสงฆ์สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยในวัดหรือเกี่ยวข้องกับวัด ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็นและมาติดต่อกับวัด

หลักการที่ 10 การพยายามบริหารวัดให้มีอาคารสถานที่อาณานิเวศน์ เหมาะสมต่อการศึกษา และปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ให้สอดคล้องกับหลักการของ พระพุทธศาสนา มีความสงบร่มเย็น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบและศึกษาธรรม

หลักการที่ 11 วัดกับประชาชนจักต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้อย่าง มั่นคง ดังนั้น นอกจากพระจะให้ธรรมแก่ประชาชนแล้ว ก็ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบ ให้เหมาะต่อการให้บริการประชาชนเพื่อกิจการของพระพุทธศาสนา

หลักการที่ 12 ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังเชื่อโชคลาง ของขวัญ วัตถุมงคล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดย หวังว่าสิ่งเหล่านี้จะบันดาลความโชคดีความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ทำให้ประชาชนขาดการพึ่งตนเองไม่พัฒนา พระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้ โดยการไม่ไปผูกติดำเนิน การกระทำเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักธรรมในเรื่องเหตุและผล

หลักการที่ 13 ศาสนาพุทธเป็นของคู่กับชุมชน วัดก็ครบทุกตำบล และจะเป็นศูนย์รวมของประชาชนในแต่ละตำบล หากจะจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ที่พัฒนาทั้งจิตใจ และคุณภาพชีวิตในด้านอื่น ๆ

หลักการที่ 14 การจัดการบริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนาด้วย จึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์การบริหารวัด

หลักการที่ 15 กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนา พระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางานโครงการของทางราชการ เพื่อประสาน การดำเนินงาน ให้เกิดการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

หลักการที่ 16 วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น ร่วมจัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น จะได้ทั้งการส่งเสริมการปลูกต้นไม้และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือ ในการเผยแผ่ธรรมต่อไปด้วย

หลักการที่ 17 มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด ซึ่งเจ้าอาวาสและพระสงฆ์จะต้องศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงานเพื่อการเผยแผ่ธรรม และพัฒนาพระพุทธศาสนาจะได้ตรงตามนโยบาย ถูกทิศทาง แก้ไข สถานการณ์และเหมาะสมกับโอกาส ย่อมเป็นพลังส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักการที่ 18 หลักการบริการ การดำเนินงานต่าง ๆ ควรมีการวางแผนระยะสั้น ระยะยาว เพื่อ การปฏิบัติพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการเหล่านี้ พระสงฆ์สามารถค้นคว้าให้เกิดความรู้ได้ซึ่งจักต้องยึดหลักการ การฝึกฝน การพัฒนา การไม่ประมาท และหลักการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ จึงจะบังเกิดผลดี

หลักการที่ 19 พระสงฆ์ควรมีความสมถะ มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ ไม่หวงลาภสักการะ มุ่งศึกษา ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน ดังนั้น กิจกรรมที่วัดต่างๆ ดำเนินอยู่ขณะนี้จึงจำเป็นต้อง มีการทบทวน สังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

หลักการที่ 20 ปัจจุบันจำนวนพระสงฆ์มีมาก ยิ่งในฤดูพรรษายังมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติ หลายเท่า ดังนั้น จำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่โดยให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแลปกครองอบรม พระบวชใหม่เป็นกลุ่ม ๆ จะช่วยส่งเสริมพระวินัย และการศึกษาของสงฆ์ได้ดีขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาวัด พัฒนาวัด พัฒนาบทบาทหน้าที่ของสงฆ์จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง (คะเนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร, 2545: 22-26)

สรุป

หลักธรรมาภิบาลในมุมมองของพระพุทธศาสนานั้น จะเห็นได้ว่า การบริหารในสังคมไทย นั้น จะเห็นว่าการวิวัฒนาการของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้สถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การบริหารงานภาครัฐและเอกชน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง เพราะความก้าวหน้า ทางด้านการสื่อสารเทคโนโลยี การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วสู่ประชาชน แต่ระบบการ บริหารงานทั้งภาครัฐ และเอกชนเกิดความไม่สอดคล้อง และทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงทำให้ สังคมโลกหันกลับมามองถึงสาเหตุปัญหาที่แท้จริง ดังนั้นการที่พระสงฆ์ และคฤหัสถ์ จะมีบทบาทต่อ สังคมนั้นคุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญมากปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยลงในด้านข้อวัตร ปฏิบัติ และความสามารถในการสอนการเผยแผ่ธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในด้าน คุณธรรม และด้านสติปัญญาและสูญเสียความศรัทธาจากญาติโยม เมื่อมองย้อนกลับไปแล้วจะเห็นปัญหา ใน สังคมปัจจุบัน โรคภัยไข้เจ็บทางร่างกาย และปัญหาสังคมจำนวนมาก ล้วนเกิดขึ้นจาก การที่ผู้คนหมกมุ่น ยึดติดกับคุณค่าเทียมมากเกินไป จึงมีความเห็นว่าคนในยุคปัจจุบัน ไม่ต้องถึงขั้น ปฏิเสธคุณค่าเทียมไป เสียทั้งหมด การบริหารปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้น

คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีกทั้งนี้หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบ
กำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2551). คู่มือการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา.
- เกษ เพ็ญทันจิตต์. (2549) หลักการและแนวทางการบริหารงานยุคใหม่ ภายใต้ภูมิทัศน์การแข่งขันใหม่
ข้อสังเกตเชิงวิจารณ์ ภายใต้กรอบคุณค่าทางสังคมและพุทธธรรมและแนวทางการบริหาร
แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สุขุมวิทการพิมพ์ จำกัด.
- คะนิงนิตย์ จันทบุตร และสุพรรณ จันทบุตร. (2545) หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์.
กรุงเทพมหานคร : พรทิพกราฟฟิค.
- พจนารถ สุพรรณกุล. (2565) การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-20-08-27-56> [10 พฤศจิกายน 2565]
- พระพรหมบัณฑิต. (2554). พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ.
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์.
- พระดาวเหนือ บุตรสีทา. (2557). “การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพบรมมนาสู อําเภอยะโฮร์ จังหวัดสุโขทัย”.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. (2549). ประชาชนและธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2540). ประวัติศาสตร์ศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาภูมิ
ราชวิทยาลัย.

พุทธธรรมนำชีวิต: การสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร

BUDDHISM LEADS LIFE: INSPIRING PERSONNEL TO PERFORM THEIR DUTIES

พระครูสุวรรณจันทนิวิฐ¹

วัดองค์พระ จังหวัดสุพรรณบุรี

Phrakhrusuwanchantaniwit

Wat Ong Phra, Suphan Buri Province

Email: suwanjantanivit.kat@mcu.ac.th¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “พุทธธรรมนำชีวิต: การสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในองค์กร โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำคัญ ได้แก่ อิทธิบาท 4 ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นหลักสู่ความสำเร็จ และพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นหลักในการบริหารและพัฒนามนุษย์ในเชิงจริยธรรม

การปฏิบัติตามหลักธรรมสามารถเสริมสร้างความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และการทำงานอย่างมีเป้าหมาย ทำให้บุคลากรมีสำนึกในหน้าที่และรักในงานของตนเอง การนำหลักธรรมนี้ไปใช้ในกระบวนการทำงาน การตัดสินใจอย่างมีสติ การทำงานเป็นทีม การพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคล และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ ช่วยลดความขัดแย้งภายในองค์กรและเพิ่มความสามัคคี

รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี การพูดสิ่งที่เป็นปียาวจา มีส่วนช่วยปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร ทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจในการทำงานมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่และการเติบโตขององค์กรในระยะยาว ผลการศึกษาชี้ถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ ซึ่งเป็นแนวทางที่ยั่งยืนสำหรับการบริหารงานในสังคมสมัยใหม่ การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจรวมถึงพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนได้ ทั้งส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจและมีจิตสำนึกที่ดี เพื่อสร้างองค์กรที่มีคุณภาพและเจริญก้าวหน้าได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: พุทธธรรม, หลักธรรม, สร้างแรงบันดาลใจ, การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร

Abstract

The academic article “Buddhism Leads Life: Inspiring Personnel to Perform Their Duties” aims to study the application of Buddhist principles to inspire personnel to perform their duties in an organization by applying important principles, namely, the Four Bases of Power, Desire, Diligence, Mindfulness, and Investigation, as the principles leading to success, and the Four Divine Abodes, Loving-Kindness, Compassion, Mudita, and Upekkha, as the principles for ethical management and human development.

Practicing Buddhist principles can enhance responsibility, honesty, and goal-oriented work, allowing personnel to have a sense of duty and love for their work. Applying these principles to the work process, making conscious decisions, working as a team, developing personal potential, and participating in creative activities can reduce conflict within the organization and increase unity.

In addition, creating a good environment and speaking kind words can help instill ethics and morality, creating a friendly work atmosphere, and making personnel more satisfied with their work, leading to success in their duties and the growth of the organization in the long run. The results of the study emphasize the importance of developing the mind together with developing professional skills, which is a sustainable approach for management in a modern society. Therefore, applying Buddhist principles in human resource management is an important tool that can inspire and sustainably develop the organization, both by encouraging personnel to perform their duties with determination and good conscience, in order to create a quality organization that can progress better.

Keywords: Buddhism, Dharma, Inspiration, Personnel Performance

บทนำ

พระพุทธศาสนามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศไทยโดยการสร้างความเข้าใจและมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองและการปกครอง ผ่านกรรมกรชุมชนเป็นตัวแทน ซึ่งเป็นที่สำคัญในการสร้างประสิทธิภาพและเชื่อมโยงระบบการบริหารราชการให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพการณ์ในประเทศในแต่ละช่วงเวลา ด้วยการสร้างโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของตนเอง และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ในทุกด้านของชีวิตการใช้ชีวิต

พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2475 ทำให้ประเทศไทยได้จัดระเบียบการบริหารราชการเป็นราชการส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจหลักการประชาธิปไตยให้ประชาชนมีความรู้ด้าน

หลักการปกครองท้องถิ่น (พงษ์เมธี ไชยศรีหา, 2561) รูปแบบขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดมาเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของแต่ละช่วงเวลา ซึ่งปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ทำให้การปกครองท้องถิ่นไม่สามารถอำนวยการนโยบายขึ้นให้กับประชาชนได้อย่างเต็มที่ตามวัตถุประสงค์ในการปกครองประเทศโดยเฉพาะวัตถุประสงค์หลักในการปกครองท้องถิ่น คือ การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองโดยมีตัวแทนของประชาชนในรูปของกรรมการชุมชนที่ทำหน้าแทนประชาชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการปรับปรุงบทบาทให้มีประสิทธิภาพและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะส่งเสริมการบริหารจัดการให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมกับโลกาภิวัตน์แก่ประชาชนในการดูแลชะตาชีวิต (อับดุลเลาะ สะดะ, 2550)

ท้องถิ่นมีหน้าที่พัฒนาท้องถิ่น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การอาชีพ สาธารณูปโภคต่าง ๆ ซึ่งประชาชนในแต่ละเขตสามารถเลือกตัวแทนเข้ามาบริหาร ได้โดยตรงโดยการเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเพราะการพัฒนาที่ดีมีคุณภาพที่พึงปรารถนา จำเป็นต้องให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาศักยภาพให้บรรลุวิสัยทัศน์พันธกิจและจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรนั้นถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหาร ดังที่กล่าวไว้ว่า ทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการจัดการหรือที่เรียกว่า 4 Ms ได้แก่ Man: บุคคล Money : เงินทุน Material : วัตถุดิบและ Method : วิธีการโดยทรัพยากรเหล่านี้จะมีอยู่ในแต่ละองค์กรในปริมาณที่จำกัดและแตกต่างกันดังนั้นองค์กรที่สามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ในอัตราส่วนที่เหมาะสมจะทำให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลและประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรโดยทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือ คนหรือทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) เพราะถึงแม้ว่าองค์กรจะมีเงินทุนมากมีวัตถุดิบที่ดีและมีราคาที่ถูกกว่าคู่แข่งชั้นมีวิธีการและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพียงใดถ้าองค์กรขาดบุคลากรที่มีความรู้ทักษะความสามารถและทัศนคติเหมาะสมเข้ามาทำหน้าที่ในองค์กรก็อาจส่งผลให้องค์กรขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขาดศักยภาพในการแข่งขันและการพัฒนาอาจส่งผลถึงความล้มเหลวในการดำเนินงานขององค์กรในระยะยาว (ปริญา สัตยธรรม, 2550)

การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในหน่วยงานแปลว่าพวกเขาได้สร้างความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการปฏิบัติธรรมคือการปฏิบัติหน้าที่โดยสอดคล้องกับหลักธรรมในการทำงาน การปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรม และนำไปสู่ความสำเร็จมากมาย ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและการใช้ธรรมะในการทำงานเพื่อความสำเร็จ แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายและไม่มีการรับประกันว่าจะสามารถเจอประตูสู่ความสำเร็จได้ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ว่าธรรมะที่ใช้ในการทำงานเป็นเหมือนประตูสู่ความสำเร็จสูงสุด ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ต้องปฏิบัติโดยคนทุกคนในการทำงาน เช่น ความรักงาน ความเอาใจใส่ การรับผิดชอบ การพินิจพิจารณา และการเข้าใจ ซึ่งการสร้าง ความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักธรรมจะช่วยพัฒนางานไปในทิศทางที่ดีและมีคุณธรรมในการประกอบอาชีพที่ดีขึ้นได้

หลักธรรมที่สร้างแรงบันดาลใจในทางพระพุทธศาสนา

หลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ได้มีผู้รู้และนักปราชญ์ได้ให้ความหมายของหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่าไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ ทางแห่งความสำเร็จจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่า มนุษย์ไม่แปลกแยกจากความจริงของธรรมชาติ ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมดไม่มีอะไรเสียหาย เมื่อเราวางฐานได้ดีแล้วเราก็ใช้หลักการต่าง ๆ ในการทำงานบนพื้นฐานที่ถูกต้องนั้น เราเอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนั้นก็เดินไปด้วยดี เช่น เอาหลักอิทธิบาทมาใช้ที่ทุกท่านรู้จัก "อิทธิบาท คือ หลักแห่งความสำเร็จ (พระธรรมปิฎก, 2543)

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่าไว้ว่า "อิทธิบาท 4" คือใช้คุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ ต้องมีความพอใจ มีความเพียร มีสมาธิ จึงทำให้เกิดปัญญาและหัวใจของการบริการเชิงพุทธ ที่สำคัญที่สุด คือ "พรหมวิหาร 4" ต้องมีทั้ง เมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือสั่งสอน ผู้น้อยให้เรียนรู้ที่จะอยู่ได้ด้วยตนเอง มีมิตตา ปลอบให้เขาเติบโตได้ ไม่เข้าการแทรกแซง และอุเบกขา รู้จักความพอดี ปลอบวาง ฝึกจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มีที่เป็น นี่คือหลักธรรมประจำใจ ที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิต และบริหารงานได้อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์ (พระธรรมโกศาจารย์, 2551)

พระเทพดิลก (ระบแบบ ฐิตญาโณ) กล่าวว่าไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัย คือสิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัย ที่อาจใช้ความเพียร พยายาม ทำให้เกิดขึ้นได้ มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสจะประสบความสำเร็จได้ คุณธรรมกลุ่มนี้ทรงเรียกว่า อิทธิบาท 4 (พระเทพดิลก, 2545)

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคฺโล) กล่าวว่าไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำการงานหรือการอาชีพ ประการแรก คือ อิทธิบาท แปลความว่าทางแห่งความสำเร็จ กล่าวคือ ข้อปฏิบัติ ให้บรรลุความสำเร็จได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพนั่นเองพระมหานรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ ได้กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึงซึ่งธรรมเหล่านั้น อิทธิบาท คือ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ของบุคคลผู้บรรลุเหล่าธรรมนั้น เจริญอิทธิบาทธรรม คือ ย่อมเสพความเจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุ นั้น จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาทธรรม (พระราชญาณวิสิฐ, 2545)

พระมหานรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ ได้กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึงซึ่งธรรมเหล่านั้น อิทธิบาท คือ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ของบุคคล ผู้บรรลุเหล่าธรรมนั้น เจริญอิทธิบาทธรรม คือ ย่อมเสพความเจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุ นั้น จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาทธรรม (พระมหานรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ, 2546)

อิทธิบาท 4 คือหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้สามารถประสบความสำเร็จในงานต่างๆ ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งประกอบด้วยความพอใจ ฉันทะ ที่ทำให้เรามีความสุขและมีแรงจูงใจในการทำงาน ความเพียร วิริยะ ที่ทำให้เรามีความกล้าและความเพียรในการทำงาน ความคิด จิตตะ ที่ทำให้เรามีการวางแผนและคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และความไตร่ตรอง วิมังสา ที่ทำให้เราสามารถเรียนรู้และปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาบุคลากรในยุคโลกาภิวัตน์

ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านวิทยาการและเทคโนโลยี การพัฒนาความรู้ ความชำนาญ และทักษะในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้บุคลากรสามารถทำงานได้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยความมั่นใจและมีประสิทธิภาพ

ยงยุทธ เกษสาคร กล่าวถึง หลักของการพัฒนาบุคลากร ไว้ดังนี้

ประการแรก การยอมรับว่าทุกคนมีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ทุกคนมีความสามารถแต่ความสามารถนั้นอาจแตกต่างกันไปตามความถนัดและความสนใจของแต่ละคน

ประการที่สอง การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความรู้ ความสามารถของตนเองเพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนางานในหน้าที่ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความเจริญก้าวหน้าขององค์กร

ประการที่สาม การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเท่าเทียมกันเพราะการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติอย่างเท่าเทียมกันจะก่อให้เกิดความก้าวหน้าในการทำงานที่เป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจการปฏิบัติงาน

ประการที่สี่ การเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพในตัวเองถ้าหากคนได้รับการกระตุ้นการส่งเสริมหรือแนะนำที่ถูกต้องและเหมาะสมจะทำให้ทุกคนมีโอกาสได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่รวมทั้งสามารถใช้ความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนางานและองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่ห้า การเชื่อว่าทุกคนมีคุณค่าศักดิ์ศรีและเกียรติยศ ดังนั้นทุกคนควรได้รับสิทธิและเสรีภาพที่จะตัดสินใจปฏิบัติงานได้ตามความสนใจและตามความถนัดของตน

ประการที่หก การสร้างสภาวะแวดล้อมและบรรยากาศการทำงานในองค์กรจะมีผลอย่างมากต่อคุณภาพและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรซึ่งเป็นความสำเร็จในส่วนรวมขององค์กร

การให้รู้ผ่านการฝึกอบรมเป็นผู้บังคับบัญชาหรือฝ่ายอำนวยการที่มีประสิทธิภาพได้นั้นสามารถกระทำได้โดยสร้างสภาพแวดล้อมในระหว่างการทำงานด้วยการพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมในการเป็นผู้นำการทำงานเป็นหมู่คณะการมีระเบียบวินัย การให้ความรู้พื้นฐานในการบริหารงานและการบริหารจัดการจิตใจการสร้างเสริมทักษะในการคิดการแก้ปัญหาและการถ่ายทอดความคิด

การให้ความรู้ในกิจการที่เกี่ยวข้องรวมทั้งปลูกฝังความสามัคคีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเพื่อความสำเร็จของงานเป็นส่วนรวม (ยงยุทธ์ เกษสาคร, 2547)

จักร อินทจักร และเกรียงไกร เจียมบุญศรี กล่าวถึงหลักของการพัฒนาบุคลากรไว้ 8 ประการ คือ

1. หลักการกำหนดวัตถุประสงค์(Establish Objectives) หมายถึง การทำให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบว่าจะต้องการอะไรจากการพัฒนาในครั้งนี้เป็นเสมือนเป้าหมายที่จะต้องร่วมกันฟันฝ่าต่อไปจนกว่าจะบรรลุตามที่คาดหวังการที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทราบวัตถุประสงค์จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายน่าสนใจเพราะทราบเป็นอย่างดีว่าจะต้องกระทำเพื่ออะไร

2. หลักการถ่ายทอดความรู้ (Transfer of Training) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้รับการอบรมได้มีการแสดงให้เห็นว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจอย่างไรต่อประเด็นที่ได้เรียนรู้ ซึ่งจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นและหลักการนี้ยังรวมถึงการเชื่อมโยงความรู้จากเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ลักษณะเดียวกันอีกด้วยอันจะทำให้รู้สึกเรียนรู้ได้เร็วยิ่งขึ้นเพราะว่าเหมือนกับความรู้เดิมที่มีอยู่และจะมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

3. หลักการสะท้อนกลับข้อมูลหรือการป้อนข้อมูลย้อนกลับ(Feedback) หมายถึง การปรับเปลี่ยนแนวของพฤติกรรมการเรียนรู้โดยตัวของผู้เข้ารับการอบรมเองหากเห็นว่าการเรียนรู้เป็นที่ยอมรับของคนอื่นบุคคลจะมีแนวโน้มในการพัฒนาความรู้ต่อไปแต่หากเป็นสะท้อนเชิงลบบุคคลมีแนวโน้มที่จะหยุดยั้งพฤติกรรมนั้น ๆ หรือปรับเปลี่ยนเป็นแนวทางที่ปลอดภัยหรือรู้สึกว่ามีความสะดวกสบายที่สุด

4. หลักการเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมในลักษณะสองทิศทางตามผลของการเสริมแรงกล่าวคือหากเป็นพฤติกรรมที่ได้รับรางวัลบุคคลจะกระทำต่อไปแต่หากได้รับการลงโทษบุคคลมีแนวโน้มที่จะหยุดพฤติกรรมดังกล่าว ส่วนรูปแบบการเสริมแรงอาจจะแตกต่างกันไปตามความต้องการหรือความคาดหวังของบุคคลนั้น ซึ่งจะมีความแตกต่างกันเพราะมนุษย์มีความแตกต่างกัน

5. หลักการสร้างคุณค่า (Meaningfulness) หมายถึง การตอบสนองต่อธรรมชาติของมนุษย์เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนต้องการคุณค่าและการยอมรับจากบรรดาบุคคลที่เขาเห็นว่ามีคุณค่า ดังนั้นท่ามกลางบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีจะต้องเอื้ออำนวยให้บุคคลได้แสดงออกให้เห็นว่าตัวเขามีคุณค่าอยู่ตลอดเวลา

6. หลักการซ้ำ (Repetition) หมายถึง การทบทวนความเข้าใจที่เกิดจากการเรียนรู้จากการกระทำการซ้ำจะช่วยให้เกิดความมั่นใจในความรู้ที่ได้รับมา ดังนั้นเทคนิคการเรียนรู้ส่วนหนึ่งควรกำหนดกิจกรรมให้พนักงานได้มีการกระทำหรือการแสดงออกหลาย ๆ ครั้งย่อมช่วยให้การเรียนรู้มีประโยชน์และสามารถนำไปปฏิบัติต่อไปได้

7. หลักการจูงใจ (Motivation) หมายถึง การสร้างแรงจูงใจของบุคคลด้วยการ สนองตอบต่อความคาดหวังของบุคคลด้วยการให้ในสิ่งที่บุคคลนั้นมีความต้องการดั่งนั้น การฝึกอบรมจะต้องมีการสังเกตพฤติกรรมหรือพยายามให้พนักงานได้แสดงออกนำสิ่งที่อยู่ในความสนใจเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญที่จะกำหนดกิจกรรมให้ตรงประเด็นที่ต้องการ

8. หลักการเรียนรู้ภาพรวม - รายละเอียด - ภาพรวม (Whole - Specifics - Whole) หมายถึง วิธีการเรียนรู้จากภาพรวมกว้าง ๆ ของเรื่องที่ฝึกอบรมให้ครอบคลุมแล้วเรียนรู้ในรายละเอียดปลีกย่อยในแต่ละส่วนประกอบและสรุปภาพรวมความสัมพันธ์ของภาพรวมอีกครั้งหลักการนี้จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น เช่น การเรียนรู้วิธีการซ่อมรถยนต์ที่จะต้องเรียนรู้ภาพรวมถึงส่วนประกอบและหน้าที่ของทุกส่วน จากนั้นจึงเข้าเรียนรู้โดยละเอียดทุกชิ้นส่วนให้เข้าใจและ สุดท้ายจะสรุปภาพรวมที่เป็นองค์ประกอบของเครื่องยนต์และหน้าที่โดยรวมอีกครั้งจะช่วยให้เรียนรู้ระบบรถยนต์ได้ดียิ่งขึ้น เป็นต้น (จักร อินทจักร และเกรียงไกร เจียมบุญศรี, 2548)

ระบบการพัฒนาบุคลากรควรครอบคลุม 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม โรงเรียน พร้อมกันเป็นทีมและการพัฒนาระดับเขตพื้นที่การศึกษาและการพัฒนาบุคคลควรมีวัตถุประสงค์ของโปรแกรมใน 4 ด้าน คือ การพัฒนาวิชาชีพ การปรับปรุงการสอนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติและการพัฒนาองค์กร

ยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านวิทยาการและเทคโนโลยี ต้องการการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถทำงานในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดย ยุทธ เกษสาคร และ จักร อินทจักร และเกรียงไกร เจียมบุญศรี ได้อธิบายหลักการพัฒนาบุคลากรไว้ 1. การยอมรับและเชื่อมั่นในความสามารถและความสนใจของแต่ละบุคคล 2. เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความรู้และทักษะของตนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนางาน 3. สร้างโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเท่าเทียม 4. ส่งเสริมการเชื่อมโยงความรู้และการพัฒนาจากบุคคลภายนอก 5. สร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาบุคลากร 6. ให้การสนับสนุนและกระตุ้นการเรียนรู้ตลอดเวลา 7. ใช้หลักการในการพัฒนาบุคลากร เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์ การถ่ายทอดความรู้ การสะท้อนกลับข้อมูล การเสริมแรง การสร้างความสำคัญ การทำซ้ำ และการจูงใจ การพัฒนาบุคลากรควรครอบคลุมการพัฒนาทั้งระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับเขตพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในด้านการพัฒนาวิชาชีพ การปรับปรุงการสอน การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ และการพัฒนาองค์กร ซึ่งการทำแบบนี้จะช่วยให้บุคลากรมีความพร้อมในการทำงานในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นใจในตัวเองและงานที่ทำด้วยความสำเร็จ

การปรับตัวการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร

การปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพการงานประเภทใด สรุปได้ว่าหน้าที่หรืออาชีพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการที่จะเข้าถึงธรรม การที่จะรู้จักโลกหรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงดี ว่าอะไรเป็นอะไร จำต้องมีการทำสิ่งหน้าที่ของตนโดยเฉพาะ เช่น อาชีพให้ลุล่วงไปได้ด้วยดีเสียก่อน การที่คนหนึ่งทำหน้าที่โดยตรงของตนโดยไม่มีมลทินต่างพร้อย ย่อมเป็นการเพียงพอที่จะทำให้รู้จักว่าอะไรเป็นอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็จะรู้จักชีวิตจิตใจตนเองว่าหมายความว่าอย่างไร เป็นสิ่งที่ควรยึดถือหลงใหลเพียงไร เป็นต้น ถ้าหากว่าไม่ได้ทำอะไรจริง ๆ จัง ๆ ให้ดีที่สุด ให้ถูกต้องตามอุดมคติของอาชีพหรือของหน้าที่นั้น ๆ แล้ว มันยังน้อยเกินไปสำหรับที่จะรู้จักตัวเอง รู้จักโลก รู้จักกิเลส รู้จักทุกข์และรู้จักความดับทุกข์เป็นต้น (พุทธทาสภิกขุ, 2543)

บุคคลแต่ละคนมีความสามารถในการปฏิบัติงานแตกต่างกันทั้งสติปัญญาสมรรถภาพทางร่างกายที่บุคคลได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรมจากยีนในโครโมโซม และด้านสิ่งแวดล้อมจากการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นพฤติกรรมการทำงานจึงแตกต่างกันไป และทำให้ประสบผลสำเร็จแตกต่างกัน (ชม ภูมิภาค, 2526) องค์การหรือหน่วยงานต่างๆ นอกจากจะมีการแบ่งระดับการปฏิบัติงานแล้วยังต้องมีการแบ่งส่วนงานที่จะต้องปฏิบัติออกเป็นหน่วยงานย่อย ๆ ซึ่งมีหัวหน้าหน่วยหรือผู้นำหน่วยเป็นผู้รับผิดชอบงานตามลักษณะหน้าที่ของตนที่แตกต่างกัน ในการปฏิบัติงานที่ต่างชนิดต่างหน้าที่ ก็เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือหน่วยงานนั้น ซึ่งจะทำให้ผู้นำมีความสนใจ มีทักษะมีความรู้ มีทักษะและมีบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนแตกต่างกัน (กิตติพันธ์ รุจิรกุล, 2529)

“การปฏิบัติ” เป็นปฏิกริยาหรือกิจกรรมทุกชนิดของสิ่งที่มีชีวิต จะสังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้ก็ตาม รวมทั้งที่มีอยู่ภายในและแสดงออกมาภายนอก ได้ให้ข้อคิดว่า “พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ” เป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกาย รวมทั้งการปฏิบัติและพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ในสภาวะการณ์หนึ่ง ๆ หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่ล่าช้าคือ บุคคลไม่ได้ปฏิบัติทันที แต่คาดคะเนว่าอาจจะปฏิบัติในโอกาสต่อไป เป็นพฤติกรรมสุดท้ายที่เป็นเป้าหมายของการศึกษาต้องอาศัยพฤติกรรมระดับต่างๆ เป็นส่วนประกอบทั้งทางความรู้ และทัศนคติ สามารถประเมินผลได้ง่ายแต่กระบวนการในการที่จะก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมนี้ต้องอาศัยเวลาและการตัดสินใจหลายขั้นตอน (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2556)

การปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ ศาสตร์ คือ การศึกษาหาความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ทักษะ เทคนิควิธีทำงานต่าง ๆ ศิลป์ คือ การที่จะนำเอาความรู้ หลักการ และทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับคน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนขอบเขตจำกัดของทรัพยากรให้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของตำแหน่งงานต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในหน่วยงาน (นพ พงษ์ บุญจิตราดุล, 2557)

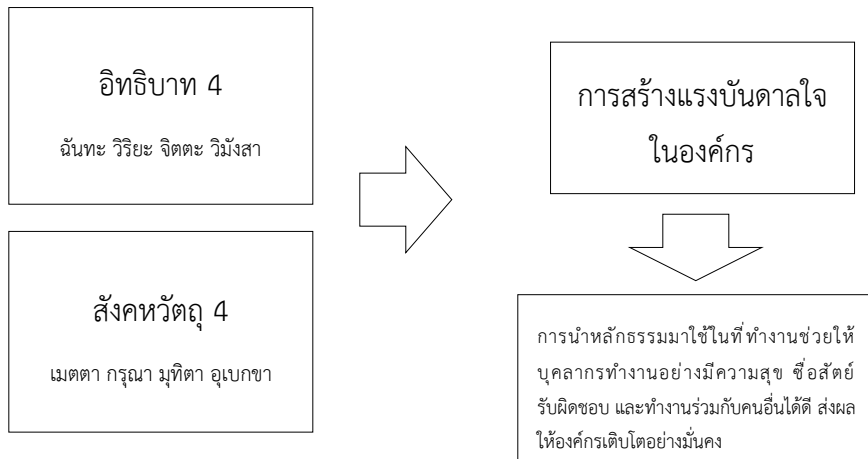
การปฏิบัติหน้าที่หรืออาชีพเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เราเข้าถึงธรรมและเข้าใจโลกและสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง การปฏิบัติงานที่ต่างกันจะสอนให้เรารู้จักตัวเองและโลกมากขึ้น เพราะเราต้องใช้

ความคิด ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งการทำงานด้วยความจริงจังและมีความรับผิดชอบ จะช่วยให้เราเรียนรู้ได้มากขึ้นเกี่ยวกับชีวิต ความรู้สึก และความสามารถของตนเอง การปฏิบัติหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบและไม่มีการท้อแท้ พร้อมทำให้เราเข้าใจตนเองมากขึ้น การทำงานที่แท้จริง ไม่ใช่แค่การปฏิบัติตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย แต่ยังเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับโลกสังคม รู้จักทักษะและความสามารถของตนเอง และรับผิดชอบต่อตนเองและผลงานของตนเอง บุคคลแต่ละคนมีความสามารถและการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน การแบ่งส่วนความรับผิดชอบและการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ทำงานเป็นไปตามเป้าหมาย บทบาทของผู้นำและบุคลากรจะต่างกันไปตามลักษณะงานและความสามารถของแต่ละคน การปฏิบัติงานที่มีความสามารถและมีความรับผิดชอบยังช่วยเราในการเรียนรู้และเจริญเติบโต ซึ่งการเรียนรู้เกิดขึ้นไม่เพียงแต่จากหนังสือหรือคำสอนเท่านั้น แต่ยังมาจากการประสบการณ์และการทำงานในชีวิตจริง การปฏิบัติงานที่มีความสำเร็จและมีความรับผิดชอบจะส่งเสริมคุณธรรมที่ดีในการทำงานและชีวิตประจำวันของเรา เช่น ความมั่นใจ ความมุ่งมั่น ความสำเร็จและความสุข

สรุป

การใช้หลักธรรมในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความสำคัญอย่างมาก ด้วยหลักธรรมช่วยสร้างความเข้าใจและความรักในงาน และเสริมสร้างความพอใจในการทำงานของบุคลากร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานเกิดประสิทธิภาพและสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร การประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้ในการปฏิบัติหน้าที่จะช่วยสร้างความเข้าใจและความรู้ในงาน ส่งเสริมความรักในงาน และเสริมสร้างความพอใจในการทำงาน ผ่านการปลูกฝังคุณธรรมและคุณลักษณะที่ดีในการทำงาน ความพอใจในการทำงานที่มีเป้าหมายชัดเจน การเอาใจใส่ในการทำงาน การมุ่งมั่นและการมีความเพียรพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ และการใช้สติในการทำงานเพื่อปรับปรุงและป้องกันความผิดพลาด การประยุกต์ใช้หลักธรรมอย่างเหมาะสม จะสร้างบรรยากาศงานที่เต็มไปด้วยความมุ่งมั่นและความรักในงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้บุคลากรสามารถทำงานได้ดีประสบความสำเร็จในหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มที่ เสริมสร้างความร่วมมือและการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบในหน่วยงาน จะเป็นผลที่ดีต่อการดำเนินงานขององค์กรทั้งหมดในที่สุด

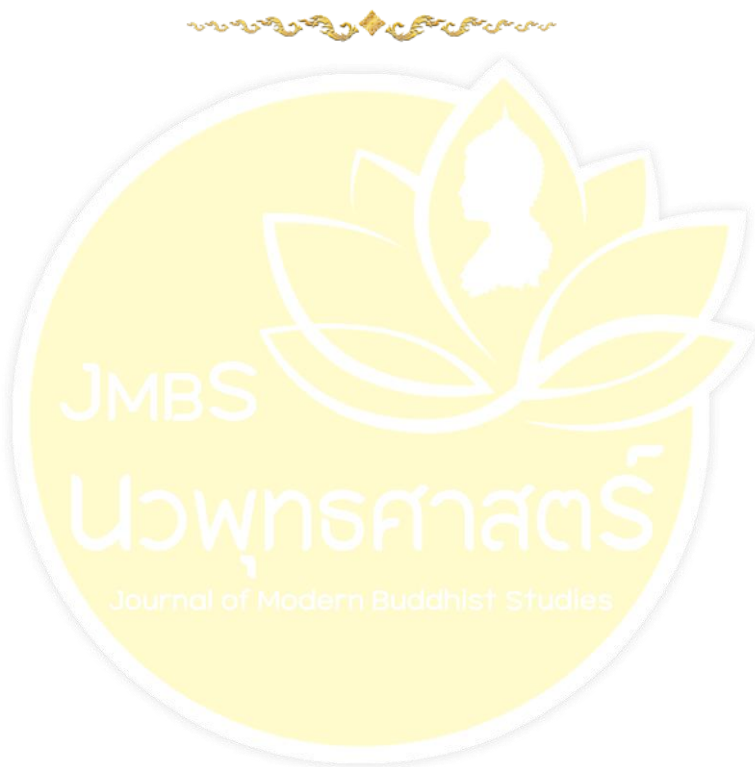
องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- พงษ์เมธิ์ ไชยศรีหา (2561). “แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลเมือง ชุมแพ จังหวัดขอนแก่น”. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม).
- ปริญญญา สัตยธรรม (2550). “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานกรณีศึกษา : บริษัท วายเอช เอสอินเตอร์เนชั่นแนลจำกัด”. สารนิพนธ์วิทยาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์กร (2550). บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543). ธรรมะกับการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) (2545). ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยุมมงคล) (2545). ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ (2546). พระอภิธรรมปิฎก 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ (2537). คู่มือมนุษย์ (ฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- ชม ภูมิภาค (2526). การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร: สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย.

- กิตติพันธ์ รุจิรกุล (2529). พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้งเฮ้าส์.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2556). ทศนคคติ: การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล (2557). หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. นนทบุรี : ดิเรกสาร.
- ยงยุทธ์ เกษสาคร (2547). การวางแผนและนโยบายทางด้านทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- จักร อินทจักร และเกรียงไกร เจียมบุญศรี (2548). คู่มือการบริหารทรัพยากรบุคคล. กรุงเทพมหานคร: มีวษ์พับลีซซิ่ง.

การพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนยุคดิจิทัลด้วยหลักศีล 5

ETHICAL DEVELOPMENT IN DIGITAL AGE SCHOOLS WITH THE FIVE PRECEPTS

พระครูปลัดอภินันท์ โชติธโร (สุนทรภักดี)

วัดมหาธาตุวรวิหาร เพชรบุรี

Phra Palad Apinan Chotithiro (Sunthornphakdi)

Wat Mahathat Worawihan, Phetchaburi, Thailand

Email: Neung_Apinun@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนยุคดิจิทัลด้วยหลักศีล 5” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำหลักศีล 5 ในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาจริยธรรมคุณธรรมของนักเรียนในยุคดิจิทัล โดยการเสริมบทบาทของเทคโนโลยีในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามาประยุกต์กับหลักศีล 5 ได้แก่ การละเว้นจากการเบียดเบียน การลักทรัพย์ การประพฤติดีกในกาม การโกหก และการเสพสิ่งเสพติด เป็นกรอบจริยธรรมพื้นฐานที่ช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบทางศีลธรรมของนักเรียน

การบูรณาการหลักศีล 5 เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน สามารถกระตุ้นการเรียนรู้ด้านคุณธรรมผ่านกิจกรรมที่สร้างสรรค์และทันสมัย การใช้สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ได้แก่ สื่ออินเทอร์เน็ต แอปพลิเคชัน เกมการศึกษา และสื่อเสมือนจริง สามารถสร้างความสนใจต่อการเรียนรู้เชิงจริยธรรมในรูปแบบที่น่าสนใจกับนักเรียน

การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน การมีแบบอย่างที่ดีจากครูและผู้บริหาร การจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการมีส่วนร่วมตัวนักเรียน ครอบครัว และชุมชน เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีจิตสำนึกที่ดี พร้อมรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การบริหารจัดการโรงเรียนด้วยหลักศีลธรรม จะสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความรับผิดชอบและยั่งยืน การวางนโยบายที่ยึดหลักจริยธรรมและความโปร่งใส จะช่วยให้เกิดการจัดการที่เป็นธรรม

การผสมผสานระหว่างการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และหลักศีลธรรมจากพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่มั่นคง จะส่งผลให้สังคมมีความสงบสุขในสังคม

คำสำคัญ: การพัฒนา, จริยธรรม, โรงเรียนในยุคดิจิทัล, ศีล 5

Abstract

The academic article “Development of Ethics in Digital Schools with the Five Precepts” aims to study the application of the Five Precepts in Buddhism to the process of developing students’ ethics and morality in the digital age by enhancing the role of technology in creating a valuable learning environment by applying the Five Precepts, namely, abstaining from harming, stealing, sexual misconduct, lying, and drug abuse, as a basic ethical framework that helps instill moral responsibility in students.

Integrating the Five Precepts into the curriculum can stimulate learning in morality through creative and modern activities. The use of digital media and online learning platforms, such as interactive media, educational games, and virtual media, can create interest in ethical learning in an interesting way for students.

Creating an environment that promotes ethics in schools, having good examples from teachers and administrators, organizing continuous activities to promote morality, and involving students, families, and communities are important parts that help develop students to have a good conscience and be responsible for themselves and society. School management with moral principles will create a responsible and sustainable organizational culture. Policymaking based on ethical principles and transparency will help create fair management.

The combination of modern technology and Buddhist moral principles is an appropriate approach to develop students to have stable morality and ethics, which will result in a peaceful society.

Keyword: Development, Ethics, Digital Schools, Five Precepts

บทนำ

ในประเทศไทยในหลายปีที่ผ่านมาเกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว แต่ก็มีผลกระทบกับหลายปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นพร้อมกัน ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นจากหลายปัจจัย เช่น ความแตกแยกทางความคิด การเสื่อมถอยของศีลธรรมและคุณธรรม จริยธรรม การขาดสติสำคัญในการกระทำ และการมีส่วนร่วมในสังคม ทำให้เกิดความขัดแย้งและความไม่สมดุลทางสังคม

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาควบคู่กับการพัฒนาด้านความรู้และทักษะ จะช่วยให้คนใช้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ และเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เป็นคนดีของสังคมอย่างสมบูรณ์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ที่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในแง่ของการพัฒนาเจตคติ การสร้าง คุณธรรมจริยธรรมใน มาตรา 4 วรรคแรกว่า “การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของ

บุคลากร และสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” โดย ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี และคณะองคมนตรีรับสนอง พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในการช่วยเหลือโรงเรียนให้สร้างคนดีแก่บ้านเมือง (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2560)

การแก้ไขปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจ และการยอมรับว่ามีปัญหาเกิดขึ้น และต้องมีการรับผิดชอบร่วมกันทั้งรัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สามารถสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมและเป็นธรรม ที่ทุกคนมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและการพัฒนาตนเองในทุกด้านของชีวิต

คณะสงฆ์ โดย เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกัน โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน (คู่มือแนวทางการดำเนินงานตามโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ระยะที่ 3 (ระยะยาว) , (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5”, 2558)

ครอบครัวเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม และสภาพสังคมในปัจจุบันที่พ่อแม่ส่วนใหญ่ไม่มีเวลาให้กับลูก อีกทั้งภาวะเศรษฐกิจการทำมาเลี้ยงชีพที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน และความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยี ล้วนก่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการสนับสนุนให้ครอบครัวเข้มแข็งมีเสถียรภาพ ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย สะท้อนออกมาด้วยข่าวร้ายในแต่ละวัน เช่น ภาพอาชญากรรม การใช้ความรุนแรง การโกหกหลอกลวง การใช้จ่ายเสพติดสิ่งของมีนเมา การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ที่ไต่ระดับสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ผู้คนเริ่มสูญเสียหลักการที่ถูกต้อง หันไปเชิดชูค่านิยมทางสังคมแทน แรงเชื่อวรากเชิงวัฒนธรรมชดกระหน่ำสำนึกเชิงศีลธรรม สำนึกแห่งความผิดชอบชั่วดี เรื่องถูกกลายเป็นผิด เรื่องผิดกลายเป็นเรื่องถูกต้องชอบธรรม เพราะคนมีศีล ย่อมมีสุขดังที่พระสงฆ์ สรูปอานิสงส์ของศีลทุกครั้งเวลาที่รับศีล 5 ใจความว่า “ศีลทำให้ อยู่ดี ไปดี ศีลทำให้ได้โภคสมบัติ ศีลทำให้หมดทุกข์ หมดโรค หมดภัย ลี้ภัยกรรม ลี้ภัยเวร เป็นเส้นทางนำไปสู่พระนิพพาน (พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ (ดวงจันทร์ คุตตสีโล), 2559)

ในสภาวะการณ์เช่นนี้ โรงเรียนจึงเป็นสถานี่เพาะบ่มและฟื้นฟูศีลธรรมได้ดีที่สุด เป็นทางออกของปัญหาทั้งในปัจจุบัน และเตรียมความพร้อมเพื่อแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ก่อนที่เยาวชน

เหล่านั้นจะเติบโตใหญ่ ก้าวเข้าสู่สังคมของการทำงาน และร่วมกันแก้ปัญหาอุปสรรคใหม่จนอาจเป็นวัฏจักรที่ทำให้ปัญหาสังคมพอกพูนเพิ่มมากยิ่งขึ้น (โครงการโรงเรียนรักษาศีล 5, ออนไลน์) ในสถานการณ์ปัจจุบันที่ประเทศไทยพบกับหลายปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น การกระทำผิดกฎหมาย อาชญากรรม และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เราพบว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่สำคัญในการเสริมสร้างศีลธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด โดยโรงเรียนมีบทบาทเป็นสถานี่เพาะบ่มและฟื้นฟูศีลธรรม ซึ่งเป็นทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาทั้งในปัจจุบันและเตรียมความพร้อมเพื่อแก้ไขปัญหาในอนาคต

โรงเรียนมีความสำคัญในการสอนและสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนตั้งแต่วัยเรียน เพื่อให้พวกเขามีความเข้าใจและรับรู้ถึงสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างเต็มที่ โรงเรียนยังเป็นสถานที่ที่สามารถสร้างพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้และพัฒนาทางสติปัญญา และจิตใจของเยาวชนได้อย่างเหมาะสม โรงเรียนยังเป็นสถานที่สำคัญในการสร้างความรับผิดชอบและความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างการเข้าใจและความเอื้อเฟื้อในกันและกัน และการสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมชุมชน

การแก้ไขปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจและการรับรู้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้น และต้องมีการรับผิดชอบร่วมกันทั้งรัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สามารถสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมและเป็นธรรม ที่ทุกคนมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและการพัฒนาตนเองในทุกด้านของชีวิต

หลักศีล 5 ในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีความสำคัญและผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติตน ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงสั่งสอนไว้เป็นหลักให้ยึดถือ ปฏิบัติกันสืบมา ศีลนั้นเป็นข้อปฏิบัติที่คอยควบคุมกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อยเป็นปกติ ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น ทำให้อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างเป็นสุข เป็นหลักประพฤติปฏิบัติเพื่อความเจริญ ความดีงามของชีวิต มองอีกด้านหนึ่ง ศีลอยู่ที่ความสำรวม กล่าวคือ การสำรวมระวังในอินทรีย์ คอยปิดกั้นหลักเว้นไม่ให้ความชั่ว เกิดขึ้นนั่นเอง เป็นศีล และถ้ามองลึกที่สุด สภาพจิตของผู้ไม่คิดละเมิด ไม่คิดจะเบียดเบียนใครนั้น แหละคือ ตัวศีล (ช.อุป. (ไทย) 31/89/64) ในเรื่องของหลักศีล 5 ในทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยนั้นได้ศึกษาจากเอกสารตำราวิชาการ ต่างๆ แยกเป็นความหมายของศีลในพระพุทธศาสนา จะแบ่งประเภทของศีลในพระพุทธศาสนา จุดมุ่งหมาย ของการรักษาศีล 5 องค์ประกอบที่เป็นข้อปฏิบัติของศีล 5 วิธีปฏิบัติและรักษาศีล 5 และอานิสงส์ ของการรักษาศีล 5 ดังต่อไปนี้

ศีล 5 ที่ปรากฏหลายแห่งในพระไตรปิฎก เช่น ในสังยุตตนิกาย สฬายตนวรรคพระพุทธเจ้าตรัสถึงศีล 5 ว่าเป็นธรรมของสตรีผู้ครองเรือน มีใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม 5 ประการเป็นผู้สามารถอยู่ครองเรือนธรรม 5 ประการมาตุคามเป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 1 จากการลัก

ทรัพย์ 1 จากการประพาศิณในกาม 1 จากการพูดเท็จ 1 จากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท 1” (ส.สพ.ไทย) 18/495/285)

ศีล คือ ความไม่ล่วงละเมิด หมายถึง การไม่ล่วงละเมิดด้วยกาย หรือด้วยวาจาของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว (พระพุทธโฆสเถระ, 2546)

ความหมายของศีลในทางพระพุทธศาสนา

ศีล 5 ภาษาทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า นิจศีล คือ ที่พึงรักษาเป็นนิตย อาคาริยวินัย คือข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดกายและวาจาของผู้ครองเรือน มนุษยธรรม คือ ธรรมที่มนุษย์พึงประพฤติทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีการเรียกทับศัพท์ว่า เบญจศีล คือ ศีล 5 ข้อ ความหมายของคำว่า ศีล ในพระพุทธศาสนานั้นมีปรากฏอยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอนคือในพระไตรปิฎก รวมไปถึงความคำอธิบายความที่ปรากฏในคัมภีร์พระอรรถกถา ฎีกา ทั้งนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาก็ได้กล่าวถึงความหมายของศีลไว้หลายแห่งด้วยกัน ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

ในมหานามสูตรอังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ตรัสศีล โดยเฉพาะศีล 5 โดยทรงมุ่งถึงการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยเป็นคุณสมบัติของอุบาสกอุบาสิกา ว่า “มหานามะ อุบาสกตเวณจกปาณาติบาต จตเวณจกอกาทินนาทาน จตเวณจกกาเมสุมิฉฉาจาร จตเวณจกมุสาวาท จตเวณจกการตม น้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท อุบาสกชื่อว่า เป็น ผู้มีศีลด้วยเหตุมีประมาณเท่านั้น” (ธนิต อยู่โพธิ์, 2540) ศีล 5 หมายถึงศีลที่ มนุษย์พึงสมาทานรักษามีจำนวน 5 ข้อ คือ ภาษาทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า นิจศีล ดังข้อความที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถาที่หลายเช่น “ผู้สมาทานศีล 5 ที่กำหนดเป็นนิจศีล สมาทานศีล 8 โดยกำหนดเป็นอุโปสถศีลเป็นต้น”(ขุ.อิติ.อ. (บาลี) 317 (มมร.)

พระพุทธศาสนามีความสำคัญและผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์สอนไว้เป็นหลักให้ยึดถือ การปฏิบัติตามศีลนี้มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสุขและความเจริญในชีวิตของมนุษย์ โดยศีลนี้มีมุ่งควบคุมกาย วาจา และใจให้มีความเรียบร้อยและไม่เบียดเบียนผู้อื่น เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของคนไทยตลอดประวัติศาสตร์ การปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าช่วยให้มนุษย์สามารถสร้างความสุขและความเจริญในชีวิตของตนเองและสังคม การรักษาศีล 5 เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาจิตใจและการปฏิบัติตนในทางที่ดี เพื่อสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและค่านิยมที่ดีขึ้น การรักษาศีล 5 มุ่งควบคุมกาย วาจา และใจให้มีความเรียบร้อยและเป็นมิตรต่อผู้อื่น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม สำหรับคนไทยการปฏิบัติตามศีล 5 เป็นสิ่งที่ยอมรับว่าเป็นหลักการและแนวทางชีวิตที่ดีและมีประโยชน์สำหรับการเป็นมนุษย์ในทุกๆ ด้านของชีวิต การรักษาศีล 5 เป็นวิธีที่ช่วยให้คนไทยสามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและความสุขในสังคมได้อย่างเต็มที่

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างสังคมที่มีความยั่งยืนและสมดุล ครอบคลุมทั้งที่จะเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับบุคคลในสังคมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ และความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมโดยรวม จึงจำเป็นต้องมีการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในทุกๆ ระดับของสังคมและองค์กร โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ การสอน และการให้ความรู้ที่เป็นรากฐานในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างยั่งยืนในสังคม

ทิตยา สุวรรณชฎ ได้อธิบายการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วยสภาวะการพัฒนา เป็นสภาวะสมาชิกของสังคมได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนได้เต็มที่โดยไม่มีสภาวะครอบงำ เช่น การบีบคั้นทางการเมือง ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ หรือความไม่สมบูรณ์แบบในอนามัย ทุกคนสามารถที่จะนำเอาศักยภาพของตนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ (ทิตยา สุวรรณ, 2517)

วิทยากร เชียงกุล กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ และความสงบสันติ (วิทยากร เชียงกุล, 2527)

คุณธรรมจริยธรรมมีความหมายที่หลากหลายตามทัศนะและมุมมองต่าง ๆ ซึ่งถูกให้ความหมายโดยผู้มีอิทธิพลต่าง ๆ ของคุณธรรมว่าเป็นคุณงามและความดีที่สำคัญ โดยเฉพาะคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับครูและการสอนให้เด็กเป็นคนดี มีการกำหนดองค์ประกอบของครูที่ดีอย่างน้อยสามองค์ เพื่อให้สามารถสอนและพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะแห่งพลเมืองดีตามที่สังคมต้องการ รวมถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของนักเรียนให้ความหมายของคุณธรรมว่าเป็นคุณลักษณะความดีและงามที่มีอยู่ในตัวบุคคล โดยมีความหมายทางจิตในรูปแบบต่าง ๆ การคิดเห็นและมาตรฐานในสังคม และเป็นระบบลักษณะของการประพฤติ และคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนในสังคม หรือกลุ่มคน คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความหมายและความสำคัญอย่างสูงต่อการพัฒนาทั้งบุคคลและสังคม โดยมีความหมายทางจิตในการพึงพาบนคุณค่าและมาตรฐานที่ถูกต้องและยอมรับในสังคมและสังคมวิถีต่าง ๆ ที่กำลังพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาจริยธรรมกับโรงเรียนในยุคปัจจุบัน

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาควบคู่กับการพัฒนาด้านความรู้และทักษะ จะช่วยให้คนใช้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ และเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เป็นคนดีของสังคมอย่างสมบูรณ์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)โรงเรียนในยุคปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการสอนและการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมได้กำหนดหลักการ สำคัญไว้ 4 ประการ เพื่อมุ่งให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จและเกิดความยั่งยืนในการ

พัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน นักเรียนจะเติบโตไปพร้อมกับมีอุปนิสัยที่ดีงามติดตัวไปตลอด ดังพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ว่า “ช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง” (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2560) โดยมีหลักการดังนี้

- 1) เป็นกระบวนการที่ต้องทำทั้งโรงเรียน (ผู้บริหาร ครู นักเรียน) และผู้มีส่วนได้เสีย
- 2) ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนเป็นหลัก การดำเนินงานตามกระบวนการนี้จึงทำจากล่างขึ้นบน (Bottom Up) เป็นการพิจารณานำความสนใจความต้องการจากระดับล่าง ขึ้นมาเป็นระดับนโยบายของโรงเรียน
- 3) โรงเรียนต้องทำอย่างมีส่วนร่วม ให้โอกาสทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม
- 4) โรงเรียนต้องทำกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ พยายามผนวกไว้ในการเรียนรู้ทุกประเภทของโรงเรียน

ในยุคเทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนรู้ โรงเรียนในปัจจุบันมุ่งเน้นการสอนแบบมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้การสอนและการเรียนเป็นไปอย่างดีการใช้เทคโนโลยีในการสอนช่วยให้นักเรียนมีโอกาสรู้ในรูปแบบที่หลากหลายและนำเสนอเนื้อหาการเรียนรู้ที่มากยิ่งขึ้น หนึ่งในการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยมคือการใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ เช่น Google Classroom หรือ Microsoft Teams เป็นต้น ซึ่งช่วยให้การสื่อสารระหว่างครูและนักเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น และช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา

การนำเสนอหลักศีล 5 ในโรงเรียนในยุคปัจจุบันมีผลต่อการเกิดความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับศีล 5 อย่างมีนัยสำคัญต่อนักเรียนและชุมชนโดยรอบ นักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับศีล 5 มักมีความเข้าใจที่เกี่ยวกับคุณค่าและหลักที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ยังช่วยส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการวิเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้เกี่ยวกับศีล 5 ยังช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการที่ครอบคลุมทั้งด้านจิตใจและอารมณ์ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคม และเป็นการสร้างพื้นที่เรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความเข้าใจและการพัฒนาทักษะที่มีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่ต่างกัน

สรุป

ในสถานการณ์ยุคปัจจุบันเทคโนโลยี และสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตและการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้หลักศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรม การนำเสนอในหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นหนึ่งในวิธีที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมในนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและปฏิบัติตามศีล 5 ใน

ชีวิตประจำวัน การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีสามารถนำเสนอเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับศีล 5 ได้อย่างสร้างสรรค์ และสร้างโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาและปฏิบัติศีล 5 ในสถานการณ์ต่างๆ การสร้างสังคมศรัทธาที่สนับสนุนความเป็นศรัทธาต่อศีล 5 เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สำคัญ โรงเรียนมุ่งเน้นสร้างสังคมที่สร้างสรรค์ศีล 5 และส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี นอกจากนี้การบริหารจัดการการศึกษาด้วยศีลธรรมเป็นการนำคุณธรรมและจริยธรรมมาเป็นหลักในการดำเนินงานของโรงเรียนในทุกด้าน การพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนในยุคปัจจุบันเป็นการผสมผสานระหว่างการสอน และการใช้เทคโนโลยี รวมถึงการสร้างสังคมที่สนับสนุนการพัฒนาจริยธรรม และคุณธรรมในนักเรียนอย่างเต็มที่ เพื่อเตรียมพร้อมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในสังคมและการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรมและเต็มที่มีอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: บริษัทสยามสปอร์ตซินดิเคท จำกัด.
- มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2560). รายงานสรุปการจัดประชุมสัมมนานิเทศอาสาของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม. เมื่อวันที่ 19-20 มิถุนายน 2560. ณ โรงแรมอมารี ดอนเมือง. กรุงเทพฯ.
- ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2560). กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมทำอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชซิง จำกัด.
- คสช (2558). คู่มือแนวทางการดำเนินงานตามโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ระยะที่ 3 (ระยะยาว) . กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5”.
- นลินี นุตย์จิต (2543). “แนวทางการดำเนินงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .
- พระมหาสำรวย ญาณสวโร (2542). “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ 5 ที่มีต่อสังคมไทย”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสิริปริยัตยานุสาร์ (ดวงจันทร์ คุดตาสีโล) (2559). คนมีศีล ดินมีปุ๋ย. เชียงใหม่: บริษัท นันทพันธ์ปรินต์ติ้ง จำกัด.
- พีระพงษ์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2541). “การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัด

บุรีรัมย์”วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

โครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 (2565). [ออนไลน์] แหล่งที่มา :

<https://www.sila5.com/school/index/detail#detail2>.

สุภาพร สุขสวัสดิ์ (2552). “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนนทบุรี”.

ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อ้อมเดือน สดมณี และคณะ (2548). ประสิทธิภาพในการฝึกอบรมทักษะและจิตลักษณะที่มีผลต่อพฤติกรรม ประหยัดน้ำ และไฟฟ้าของนักเรียนระดับประถมศึกษา. รายงานการวิจัย. ฉบับที่ 98. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บทบาทของอภิกขณสมณะ 7 ในการบริหารและระงับข้อขัดแย้งในคณะสงฆ์

THE ROLE OF THE SEVEN ADHIKARANA SAMATHA IN THE ADMINISTRATION AND RESOLUTION OF CONFLICTS IN THE SANGHA

พระครูกิตติพัฒนานุยุต (อธิวัฒน์ กิตติเมธี)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phrakru Kittipattananuyut (Athiwat Kittimatee)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: zamomoko@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของ อภิกขณสมณะ 7 ในการบริหารและระงับข้อขัดแย้งในคณะสงฆ์ เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ในการจัดการข้อพิพาทด้วยความเมตตาและความยุติธรรม โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเพื่อสร้างความสงบหมู่สงฆ์ การใช้หลักธรรมมีส่วนช่วยลดความขัดแย้งจากความเห็นที่แตกต่างกัน และเสริมความสามัคคีในหมู่สงฆ์ อภิกขณสมณะ 7 ประกอบด้วย สัมมุขวินัย การระงับข้อขัดแย้งในที่ประชุมพร้อมหน้า โดยการเจรจาและตัดสินร่วมกันอย่างเปิดเผย สติวินัย การใช้สติและปัญญาในการพิจารณาและตัดสินข้อขัดแย้งด้วยความรอบคอบ อมฺพหวินัย การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและหลักฐานก่อนตัดสิน เพื่อให้เกิดความชอบธรรม ปฏิญญาตกรณะ การยอมรับความผิดและการขอขมา เพื่อสร้างความสมานฉันท์และคืนดี เยภุยยสิกาวินัย การตัดสินโดยใช้เสียงข้างมากเมื่อไม่มีข้อยุติที่ชัดเจน ตินฺนวัตการกะ การมองข้ามข้อผิดพลาดเล็กน้อย เพื่อรักษาความสงบและความสามัคคี ตัสสปาปิยสิกา การลงโทษผู้ที่กระทำผิดโดยไม่ยอมรับความผิด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ผลการศึกษา การนำหลักอภิกขณสมณะ 7 มาใช้ในการจัดการข้อขัดแย้งในคณะสงฆ์ ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่คณะ ทำให้การบริหารองค์กรสงฆ์มีความเป็นระเบียบและยุติธรรมมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้คณะสงฆ์สามารถดำเนินงานได้อย่างสอดคล้องกับพระธรรมวินัย อีกทั้งช่วยฟื้นฟูความเชื่อมั่นและศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อพระพุทธศาสนา อภิกขณสมณะ 7 เป็นแนวทางสำคัญในการจัดการความขัดแย้งและสร้างความสงบสุขในคณะสงฆ์ การนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารการแก้ไขปัญหาในองค์กรสงฆ์อย่างเหมาะสม เสริมสร้างความสามัคคี ความชอบธรรม และการบริหารที่ดี

คำสำคัญ: อภิกขณสมณะ 7, การบริหารความขัดแย้งในคณะสงฆ์, อภิกขณสมณะ 7 กับความขัดแย้ง

Abstract

This academic article aims to study the role and importance of the Seven Adhikarana Samatha in the management and resolution of conflicts in the Sangha. They are important principles in Buddhism in managing disputes with compassion and justice, adhering to the principles of Dhamma and Vinaya to create peace among the Sangha. The use of Dhamma principles helps reduce conflicts from different opinions and promotes unity among the Sangha. The Seven Adhikarana Samatha consist of Sammukha Vinaya, resolving conflicts in a public meeting by openly negotiating and making decisions together; Sati Vinaya, using mindfulness and wisdom to consider and decide on conflicts carefully; Amula Vinaya, checking the accuracy of information and evidence before making decisions to create legitimacy; Patiyaka Karana, admitting faults and asking for forgiveness to create harmony and reconciliation; Yebhuyyasika Vinaya, making decisions by majority vote when there is no clear conclusion; Tinavathārakka, overlooking minor mistakes to maintain peace and unity; Tassapāpiyasika, punishing wrongdoers without admitting faults to maintain peace and order. Results of the study: Applying the Seven Adhikarana Samatha Principles to Manage Conflicts in the Sangha Reduce conflicts that arise among the group, make the administration of the Sangha organization more orderly and fair, promote the Sangha to be able to operate in accordance with the Dharma and Vinaya, and help restore the villagers' confidence and faith in Buddhism. The 7 Adhikarana Samatha are important guidelines for managing conflicts and creating peace in the Sangha. Applying the principles of Dhamma to the administration and problem-solving of the Sangha organization appropriately strengthens unity, legitimacy, and good administration.

Keywords: Seven Adhikarana Samatha, Conflict Management in the Sangha, Seven Adhikarana Samatha and Conflict

บทนำ

สังคมยุคปัจจุบันนี้ เป็นยุคของความขัดแย้ง ในแต่ละวันจะพบกับความขัดแย้งหลายๆ อย่างความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปรารถนา แต่ก็เป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยงพ้นตราบดีที่มนุษย์ยังมีชีวิตอยู่และอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมเมื่อไม่ สามารถจะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้จึงควรจะต้องรู้จักและเข้าใจความขัดแย้ง แปลงสภาพ ความขัดแย้งให้เป็นประโยชน์ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2534: 1) องค์การทางศาสนากับสังคมนั้น ต่างก็มีความสัมพันธ์กันอย่างสนิทและต่างก็เกื้อกูลต่อกันและกันตั้งแต่อดีตมาจนทุกวันนี้ สังคมจะเรียบร้อยก็เพราะมีหลักทางศาสนาคอยกำกับ ศาสนาจะคงอยู่ได้ก็ต้องดูจากพฤติกรรมทางสังคม (บุญลือ วันทายนต์, 2539: 161) เพราะสังคมทางศาสนาจะอยู่ด้วยกันได้นั้นต้องมีความเข้าใจเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน และมนุษย์มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

พฤติกรรม ความต้องการ ความรู้สึกนึกคิด เมื่อต้องมาอยู่ร่วมกันหรือทำงานร่วมกัน ธรรมชาติของความแตกต่างจะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ความขัดแย้งจะมีทั้งในทางที่ดี สร้างสรรค์ และด้านเสื่อมเสีย จะมีมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับกลุ่มหรือบุคคลภายในองค์กรมีความคล้ายคลึงกัน หรือใกล้เคียงกันเพียงใด ปัญหาหรือความขัดแย้งก็จะมีน้อย แต่ถ้ากลุ่มหรือบุคคลในองค์กรมีความแตกต่างกันมาก (เสกโรจน์ ถ้วนถวิล, 2541: 1)

โดยความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรกความหมายของความขัดแย้งในแง่ของธรรมที่การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีความต้องการความเห็นการปฏิบัติค่านิยม และโครงสร้างที่มีความขัดกันไม่ลงรอยกัน ความหมายของ ความขัดแย้งในแง่ของธรรม มีหลายนัย กล่าวคือ ความบาดหมาง (ภณฺชน) การทะเลาะ (กลห) การแก่งแย่ง (วิคฺคห) การวิวาท (วิวาท) การมุ่งร้ายกัน (เมธคา) การถกเถียงกัน (โวหาร) และ ประเด็นที่สองความหมายในแง่ของวินัย หมายถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ที่เรียกว่า อธิกรณ์ สาเหตุแห่งความขัดแย้งสาเหตุแห่งความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ตัณหา หรือความทะยานอยากความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอ เรียกว่า ตัณหา ที่มุ่งประสงค์เอาเวทนา และต้องการสิ่งสำหรับเอามาเสพสวैयाเวทนาหรือสิ่งที่จะปรนเปรอตัวตน และความต้องการ คุณภาพชีวิต (พระเทพเวที, 2532: 494)

ดังนั้น อธิกรณ์สมถะ 7 กับ การบริหารความขัดแย้งในคณะสงฆ์ จะมีความเกี่ยวข้องเป็นเรื่องราวข้อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติภารกิจของภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะภารกิจที่สำคัญ ได้แก่ การประพบัติพรหมจรรย์ นอกจากอธิกรณ์เมื่อเกิดขึ้นแล้วยังมีผลกระทบต่อการอยู่อย่างผาสุก และความสามัคคีในหมู่สงฆ์ตลอดจนความเลื่อมใสของชาวบ้านต่อพระพุทธศาสนา เช่นภิกษุประพบัติปฏิบัติตนไม่เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย หรือพระภิกษุต้องอาบัติแล้วไม่คืนอาบัติ ไม่ยอมรับว่าเป็นอาบัติ จนกลายเป็นเรื่องอื้อฉาว เป็นมลทินกับสงฆ์โดยรวม ปัญหาหรือข้ออธิกรณ์เหล่านี้เป็นหน้าที่ของสงฆ์ที่จะต้องดำเนินการแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตามหลักที่พระพุทธองค์วางไว้ (สมผล อินฺค่า, 2540: 34) การบริหารความขัดแย้งในคณะสงฆ์ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับ รูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาโดย พระพุทธองค์ทรงแยกหมวดของปัญหาไว้และทรงกำหนดวิธีแก้ไขให้เหมาะสมกับปัญหาอย่างชัดเจน เช่น เรื่องการทะเลาะวิวาทขัดแย้งกันของภิกษุสงฆ์ (วิวาทาธิกรณ์) ก็ทรงใช้วิธีการแก้ปัญหากันอย่างพร้อมหน้า (สัมมุขานินฺย) และยึดเสียงข้างมาก (เยภฺยยสฺสิกา) ส่วนเรื่องเกี่ยวกับการฟ้องร้องใส่ความกันด้วยเรื่องไม่มีมูลบ้าง (อนฺวาทาธิกรณ์) ก็ทรงกำหนดวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการถึง 4 วิธี คือ พิจารณาพร้อมหน้า (สัมมุขานินฺย) การสวดประกาศให้สังคมรับรู้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์เพราะท่านเป็นพระอรหันต์ ดังนั้น การกล่าวหาจึงไม่มีมูล (สตีวินินฺย) การสวดประกาศว่าผู้ถูกฟ้องร้องทำผิดขณะที่เป็นบิณฑบาตไม่มีสติ ดังนั้น เมื่อหายบาแล้วจะเหตุฟ้องด้วยเรื่องดังกล่าวไม่ได้ (อุมฺพหวินินฺย) และด้วยการตัดสินลงโทษผู้ที่ไม่ยอมรับว่าผิด (ตัสสปาปิยสฺสิกา) ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมหรือการทำสังฆกรรมเพื่อลงโทษภิกษุผู้ประพบัติเสียหายในหลาย ๆ กรณี อันจัดเป็นกิจหรือหน้าที่นั้น ทรงกำหนดให้แก้ไขด้วยวิธีการชำระเหตุในที่พร้อมหน้า (สัมมุขานินฺย) เป็นต้น หรือกล่าวโดยสรุปกระบวนการแก้ปัญหา

ในสมัยพุทธกาลมีทั้งส่วนที่ต้องการปราบปรามผู้กระทำความผิดและมีทั้งส่วนที่รักษาผู้ประพฤติชอบ กล่าวคือ ผู้ที่ไม่มีเจตนาที่จะทำความผิดบุคคลนั้นก็ไม่มีผิด (อิติเทพ ภาทา, 2549: 7)

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั่วไปทั้งหนักและเบาปะปนกันไป ซึ่งการที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งนั้นได้ต้องมีวิธีการที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งไม่เว้นแม้กระทั่งทางคณะสงฆ์ โดยจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับผลกระทบที่เกิดขึ้น ดังนั้นการบริหารความขัดแย้งด้วยอิทธิพลสมณะ เพื่อการบริหารคณะสงฆ์ นั้นมีความจำเป็นอย่างมากต่อเพราะสงฆ์ เช่น วัฏฏะการทะเลาะวิวาทขัดแย้งกันของภิกษุสงฆ์ แก้ปัญหาการลงโทษผู้กระทำความผิด หรือวิธีการแก้ปัญหาด้วยการหลีกเลี่ยงกันตาม ล้วนแต่เป็นแนวทางในการบริหารความขัดแย้งเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาที่หนักขึ้น ความขัดแย้งจะมีทั้งในทางที่ดี สร้างสรรค์ และด้านเสื่อมเสีย จะมีมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับกลุ่มหรือบุคคล

นิยามเกี่ยวกับความขัดแย้ง

ความขัดแย้งว่า หมายถึง ไม่ลงรอยกัน หากได้มีการแยกพิจารณาความหมายแต่ละคำแล้ว จะได้คำว่า ขัด หมายถึง ขื่นไว้ ฝ่าฝืน และคำว่าแย้งหมายถึง ไม่ตรงกันหรือไม่ลงรอยต่อกัน ต่อต้าน ด้านไว้ จึงพอมาอธิบายรวมกันว่า ความขัดแย้ง เป็นการแสดงออกในลักษณะที่ไม่ปฏิบัติตามหรือแย้งไม่เห็นพ้องด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 78) โดย “ความขัดแย้ง” (Conflict) และ “ข้อพิพาท” (Dispute) เป็นคำที่ใช้สลับไปมากันได้ แต่ในบางกรณีจะมีความหมายเฉพาะไปว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องของความเห็นหรือความเชื่อที่ต่างกัน แต่กรณียังสามารถทำงานร่วมกันได้ คู่สมรสก็อยู่ด้วยกันได้ปกติสุข แต่เมื่อขยายกลายเป็นข้อพิพาทจะกลายเป็นเรื่องที่ผู้เกี่ยวข้องมุ่งหมายที่จะเอาชนะให้ได้เพื่อเป้าหมายสูงสุดของตนเอง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะต้องไป อย่างไรก็ตามทัศนคติของการบางสถาบันใช้ในความหมายสลับกันคือ กรณีพิพาทจะรุนแรงน้อยกว่าความขัดแย้ง ก็มี (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547: 9) ซึ่งความหมายของความขัดแย้งจะแตกต่างกันออกไปตามแนวทางของการพิจารณา เช่น การพิจารณาที่มาของความแตกต่างหรือสาระของความแตกต่าง ความขัดแย้งเป็นการเรียนรู้ของอีกฝ่ายหนึ่งในบางกรณีถ้าคนไม่ตระหนักถึงความขัดแย้งก็จะเห็นเป็นการทั่วไปว่าไม่มีการขัดแย้ง ความขัดแย้งเป็นที่รับรู้โดยทั่วไปก็คือ ความเห็นที่เป็นการตรงกันข้ามหรือการเข้ากันไม่ได้ในเรื่องการปฏิบัติ เกิดผลกระทบที่ไม่พึงพอใจ หรือเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่ออีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นผลกระทบในทางลบ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548: 159)

ในทางกลับกัน ถ้าจะพัฒนารูปแบบกระบวนการของความขัดแย้งขึ้น ซึ่งมีประโยชน์มากต่อความเข้าใจที่ว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างไรและมีชั้นอะไรบ้าง ซึ่งกระบวนการความขัดแย้งนั้น เขาได้อธิบายไว้ มี 4 อย่าง (ชาญชัย อาจิณสมจาร, 2549: 49-50) แบ่งได้ดังต่อไปนี้

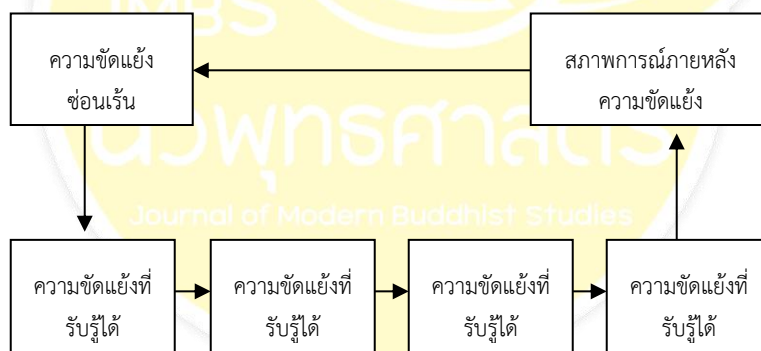
1. ความขัดแย้งซ่อนเร้น ในขั้นตอนซ่อนเร้นนี้ องค์ประกอบเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่อาจกลายเป็นพลังในการทำให้เกิดความขัดแย้ง ยกตัวอย่าง เช่น การแข่งขันในทรัพยากรที่มีจำกัด อุปสรรคต่อการสื่อความหมาย ความหลากหลายของเป้าหมายของหน่วยงานย่อย และความกำกวมของบทบาท

ยกตัวอย่าง เช่น ถ้าทรัพยากรในองค์กรมีจำกัดและมีความต้องการในทรัพยากรชนิดต่างๆ เช่น คน วัสดุ อุปกรณ์ และเงินจากแผนกต่างๆ ในองค์กรองค์ประกอบดังกล่าวทำให้เกิดความขัดแย้งได้มาก

2. ความขัดแย้งที่รับรู้ได้ บางครั้งความขัดแย้งอาจเป็นที่รับรู้ได้ สภาพการณ์ซ่อนเร้นยังไม่ปรากฏขึ้นในระบบ สถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่งรับรู้ว่ามีอีกฝ่ายหนึ่งจะขัดขวางเป้าหมายของเขายกตัวอย่าง เช่น ผู้จัดการฝ่ายผลิตได้อินว่าผู้จัดการตลาดฝ่ายพูดว่า เขาต้องการพนักงานเพิ่มขึ้นเพื่อให้เป้าหมายที่ตั้งไว้สำหรับปีหน้าประสบความสำเร็จ เขารับรู้ความเป็นไปได้ของความขัดแย้งได้ก่อตัวขึ้นระหว่างเขา กับผู้จัดการฝ่ายตลาด ทั้งนี้เป็นเพราะความจำกัดของทรัพยากรในองค์กรถ้ามีการว่าจ้างพนักงานเพิ่มขึ้น เงินที่จะนำไปว่าจ้างพนักงานฝ่ายผลิตก็น้อยลง

3. ความขัดแย้งที่ปรากฏชัด เป็นขั้นตอนที่มองเห็นความขัดแย้ง ในขั้นตอนนี้ ทั้งฝ่ายได้แสดงออกในรูปแบบต่างๆ เช่น ความก้าวร้าว การทำลายโดยเจตนา ความเย็นชา หลบหนี การเชื่อฟังกฎอย่างเคร่งครัด พูดอีกนัยหนึ่ง การแสดงออกทั้งสองฝ่ายรวมถึงแถลงการณ์การกระทำและปฏิกิริยาต่อกัน

4. สภาพการณ์ภายหลังความขัดแย้ง ท้ายสุดผลที่ตามมาของความขัดแย้งจะออกมาในเชิงบวกหรือเชิงลบก็ขึ้นอยู่กับ การแก้ไขความขัดแย้ง ถ้าความขัดแย้งได้รับการแก้ไขให้เกิดความพึงพอใจแก่ทั้งสองฝ่ายผลที่ตามมาจะเป็นไปในเชิงบวก ในด้านตรงกันข้าม ถ้าความขัดแย้งเพียงแค่มืดมิดยั้งเท่านั้น แต่ไม่ได้รับการแก้ไข ความตึงเครียดก็ยังมีอยู่กับทั้งสองฝ่ายและมันอาจกลายเป็นความขัดแย้งซ่อนเร้นอีกครั้ง ซึ่งแสดงดังภาพ

แผนภาพที่ 1 แสดงรูปแบบกระบวนการความขัดแย้ง Pond

(ชาญชัย อาจินสมาจาร, 2549: 50)

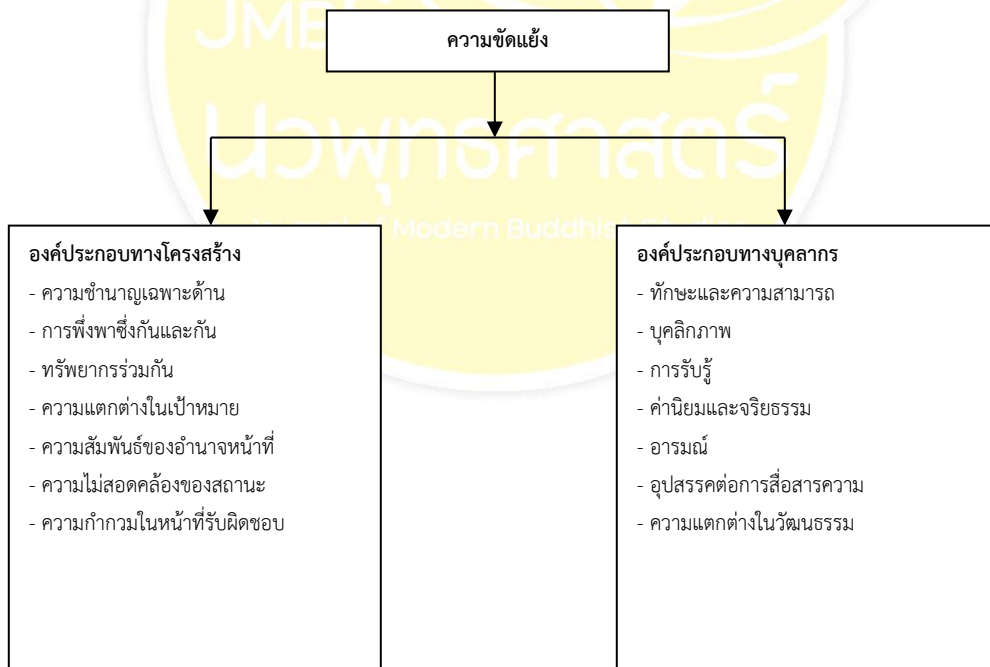
นอกจากนี้ บทบาทความขัดแย้งว่าเกิดขึ้นจากการที่บุคคลในองค์กรต้องตัดสินใจเลือกกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งและไปขัดกับบุคคลอื่น ในด้านเป้าหมายทรัพยากร วิธีการทำงานและอื่นๆ ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นจากบุคคลในองค์กร บางครั้งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการในการปฏิบัติงาน การดำเนินงานผิดวัตถุประสงค์ การแย่งตำแหน่ง ในเรื่องของความขัดแย้งนี้ มิใช่เป็นสิ่งที่ดีหรือเลว เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับองค์กรทุกรูปแบบ ทั้งนี้ก็เพราะเกิดจากความแตกต่างระหว่างบุคคลไม่ควรจะกำหนด ว่าใครดีหรือใครเลว เพราะไม่มีใครสามารถกำหนดคุณค่าในเรื่องดีหรือเลวได้โดยเด็ดขาดแน่นอน ควรจะ

ช่วยกันทุกฝ่ายโดยเฉพาะฝ่ายจัดการ การใช้ความสามารถที่จะมองเห็นความแตกต่างเหล่านี้ ให้เกิดประโยชน์แก่การทำงานของส่วนร่วมในองค์กรได้ ความขัดแย้งในองค์กรเกิดขึ้นได้ดังนี้

1) ความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล เกี่ยวกับงานหน้าที่รับผิดชอบ เป็นความขัดแย้งกันระหว่างเพื่อนร่วมงาน ความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา

2) ความขัดแย้งกันระหว่างบุคคลกับกลุ่ม ความไม่เข้าใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งกับกลุ่มทำให้เกิดความแตกแยกและแยกตัวออกจากกลุ่ม

3. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มกับองค์กร หรือองค์กรกับองค์กร เช่น สภาพแรงงานกับโรงงานอุตสาหกรรม เป็นความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ การเรียกร้องค่าตอบแทน ความไม่เข้าใจกันไม่ประสานงานกันความขัดแย้งภายในตัวบุคคล (Individual conflict) การที่บุคคลมุ่งหวังจะกระทำการใดให้สำเร็จ แต่แล้วก็มีอุปสรรคมาขัดขวาง ทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งขึ้นภายในตัวเอง นำไปสู่ความคับข้องใจ จึงแสวงหาสิ่งที่จะใช้แก้ปัญหา ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลในทางบวกหรือในทางลบ เช่น การแสดงความก้าวร้าว การขอลอนตัว การแสดงปฏิกิริยาเพื่อปกป้องตนเองจากความรู้สึกเสียหน้า เป็นต้น (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553: 148 - 149) ซึ่งสอดคล้องกับ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ นั่นคือ องค์ประกอบทางโครงสร้าง ซึ่งเกิดจากธรรมชาติขององค์กรและวิถีจัดระเบียบงานและองค์ประกอบทางบุคลากร ซึ่งเกิดขึ้นจากความแตกต่างในบรรดาเอกบุคคล (ชาญชัย อาจินสมาจาร, 2549: 46-48) ดังภาพดังนี้

แผนภาพที่ 2 สรุปปัจจัยของความขัดแย้ง

แหล่งที่มา (ชาญชัย อาจินสมาจาร, 2549: 46)

1. ความชำนาญเฉพาะด้าน ถ้างานต้องการความชำนาญเฉพาะด้านสูงพนักงานกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญในงานบางอย่าง ยกตัวอย่าง เช่น บริษัทซอฟต์แวร์ ขณะที่คนหนึ่งเป็นผู้ชำนาญการเฉพาะด้านทางฐานข้อมูล อีกคนมีความชำนาญเฉพาะด้านสถิติและอีกคนทางด้านระบบผู้เชี่ยวชาญ ขณะที่บุคคลที่มีความชำนาญเฉพาะด้านจะมีความตระหนักต่องานที่ผู้อื่นทำน้อย ในกรณีดังกล่าวจะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างผู้ชำนาญการเฉพาะด้าน

2. การพึ่งพาซึ่งกันและกัน จะเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มสองกลุ่มหรือตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไปพึ่งพาซึ่งกันและกันเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง การพึ่งพาคนอื่นเพื่อทำงานให้เสร็จเป็นสิ่งที่ดี เมื่อกระบวนการเป็นไปด้วยความราบรื่น อย่างไรก็ตามถ้าหากมีปัญหาเกิดขึ้นมันก็จะง่ายที่จะตำหนิอีกฝ่ายหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น ความเป็นไปได้ของความขัดแย้งจะเพิ่มขึ้นถ้าระดับของการพึ่งพาซึ่งกันและกันเพิ่ม

3. ความแตกต่างกันในเป้าหมาย บางครั้งกลุ่มทำงานต่างๆ ที่มีเป้าหมายแตกต่างกันจะมีเป้าหมายที่ตรงกันข้าม ยกตัวอย่างเช่น ในบริษัทเคเบิลทีวี เป้าหมายของพนักงานก็คือหาผู้ติดตั้งให้ได้มากที่สุด สิ่งดังกล่าวสร้างปัญหาให้กับแผนกบริการ เพราะว่าเป้าหมายของเขาคือติดตั้งในเวลาที่เหมาะสม

4. ความกำกวมในหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งหมายถึง ความไม่ชัดเจนของสายหน้าที่รับผิดชอบในองค์กร หรือสาเหตุของความขัดแย้งคือปัญหาทางโครงสร้าง

5. ทักษะและความสามารถ แรงงานในองค์กร แผนกประกอบด้วยคนที่มีลักษณะและความสามารถในระดับต่างๆ ความหลากหลายในทักษะและความสามารถดังกล่าวนำไปสู่ความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่องานต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน พนักงานอาจพบว่ามันยากที่จะทำงานกับนายคนใหม่ พนักงานที่เพิ่งจบจากมหาวิทยาลัยมีความรู้เกี่ยวกับการบริหาร แต่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีที่เขาทำงานด้วย

6. บุคลิกภาพ ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคล มันคือความแตกต่างในบุคลิกภาพที่ผู้บริหาร สิ่งดังกล่าวก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ผลการวิจัยรายงานว่า บุคลิกภาพที่กร้านมักถูกคนอื่นปฏิเสธ บุคคลที่กร้านคือบุคคลที่ปฏิเสธงานระหว่างบุคคลและความรู้สึกของเพื่อนร่วมงาน

7. การรับรู้ เช่นเดียวกับบุคลิกภาพ ความแตกต่างในการรับรู้ก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ขอบข่ายหนึ่งที่มีการรับรู้อาจแตกต่างกันได้การรับรู้ว่าจะไรจูงใจในพนักงาน ยกตัวอย่างเช่น ผู้บริหารมักให้ในสิ่งที่เขาคิดว่าพนักงานชอบ แทนสิ่งที่พนักงานชอบจริงๆ

8. ค่านิยมและจริยธรรม คนยังมีความแตกต่างในเรื่องความเชื่อและยึดมั่นในระบบค่านิยมต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น พนักงานที่มีอายุมากให้คุณค่าในเรื่องความซื่อสัตย์ต่อบริษัทและคงจะไม่ลาป่วยจริงๆ พนักงานหนุ่มสาวให้คุณค่ากับการเคลื่อนย้าย อาจจะลาป่วยเพื่อไม่มาทำงาน

9. อารมณ์ อาจเป็นแหล่งหนึ่งของความขัดแย้งในสถานที่ทำงาน ปัญหาจากทางบ้านมักจะถูกนำเข้ามาในที่ทำงาน อารมณ์ค้างมาจากบ้านทำให้คนอื่นรับไม่ได้

10. อุปสรรคต่อการสื่อความหมาย เช่น การอยู่คนละที่ และภาษาที่อาจก่อให้เกิดการบิดเบือนในข่าวสาร ในทางกลับกันสิ่งดังกล่าวก็จะนำไปสู่ความขัดแย้ง บางครั้งการตัดสินใจในค่านิยมก็อาจเป็นอุปสรรคเช่นเดียวกัน

การบริหารความขัดแย้งทั่วไป

ตามหลักการบริหารความขัดแย้งในสังคมนั้น ได้มีคำอธิบายตามแนวคิดของ Thomas ไว้ซึ่งจำแนกการบริหารความขัดแย้งไว้ ห้ารูปแบบดังนี้ ได้แก่ การหลีกเลี่ยง การยอมให้ การเอาชนะ การประนีประนอม และการร่วมมือ (Thomas อ้างใน ชาญชัย อาจินสมาจาร, 2549: 50 - 52)

การหลีกเลี่ยง การหลีกเลี่ยงเป็นรูปแบบที่เอาชนะและความร่วมมืออยู่ในระดับต่ำ การหลีกเลี่ยงเป็นการตัดสินใจหลบหลีกเรื่องขัดแย้ง เลื่อนการลงมือทำงานกระทั่งเวลาต่อมาหรือถอนตัวจากสถานการณ์ขัดแย้งในบางสถานการณ์ มันอาจมีความเหมาะสมในการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ยกตัวอย่างเช่นเมื่อทั้งสองฝ่ายมีความโกรธมากและต้องการเวลาเพื่อให้อารมณ์เย็นลง มันเป็นการดีที่จะใช้วิธีการหลีกเลี่ยง

การยอมให้ เป็นรูปแบบที่ฝ่ายหนึ่งยอมให้เป้าหมายของอีกฝ่ายหนึ่งบรรลุความสำเร็จ โดยไม่คำนึงถึงเป้าหมายของตนเอง ในรูปแบบนี้ ฝ่ายหนึ่งยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์ ถ้าผู้บริหารยอมคนอื่น ๆ บ่อยๆ คนอื่นอาจสูญเสียความนับถือเขาออกจากนี้ผู้บริหารประเภทยอมให้อาจเกิดความคับข้องใจที่ความต้องการของตนเองไม่เคยได้รับการตอบสนอง ซึ่งอาจทำให้เขาขาดความนับถือตนเอง

การเอาชนะ รูปแบบนี้มุ่งเอาชนะอยู่ในระดับสูงและความร่วมมืออยู่ในระดับต่ำ ในรูปแบบดังกล่าว บุคคลพยายามทำให้เป้าหมายของตนเองประสบความสำเร็จจนความเสียหายของผู้อื่น ความไวใจมากเกี่ยวกับกลยุทธ์การเอาชนะอาจจะเป็นอันตรายเพราะคนที่ทำสิ่งดังกล่าวอาจจะไม่ยอมรับถ้าตัวเองทำผิดไป เขาอาจพบว่าตัวของเขาล้อมรอบไปด้วยคนที่กลัวที่จะไม่เห็นด้วยกับเขา

การร่วมมือ รูปแบบการร่วมมือเป็นการแสดงการเอาชนะและความร่วมมือในระดับสูงการร่วมมือเกี่ยวข้องกับพยายามในการตอบสนองต้องการของทั้งสองฝ่าย โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของรูปแบบ “ชนะ-ชนะ” ในรูปแบบดังกล่าว การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์มักเกิดขึ้นเพราะความพยายามร่วมของทั้งสองฝ่ายที่กระตือรือร้น โดยยอมรับสถานการณ์และไม่ทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่ง

รูปแบบการจัดการความขัดแย้ง	สถานการณ์ที่เหมาะสม
การเอาชนะ	1. เมื่อมีการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว เช่น ในยามฉุกเฉิน 2. เมื่อต้องดำเนินการเรื่องสำคัญที่คนอื่นไม่ชอบ เช่น การลดค่าใช้จ่าย การบังคับใช้กฎที่คนอื่นไม่ชอบปฏิบัติตาม การรักษาระเบียบวินัย

	3. ในประเด็นที่มีความสำคัญต่อสวัสดิการของบริษัทเมื่อเรารู้ว่าเราถูกต้อง
การร่วมมือ	1. เพื่อหาการแก้ปัญหาที่ผสมผสาน เมื่อแนวคิดของทั้งสองฝ่ายมีความสำคัญเกินกว่าจะประนีประนอม 2. เพื่อจุดมุ่งหมายของเราคือการเรียนรู้ 3. เพื่อให้ได้ความหยิ่งเห็นจากคนที่มุมมองต่างๆ 4. เพื่อให้ได้ความผูกพันจากทุกคนและทำให้ทุกคนเป็นเอกฉันท์ 5. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
การประนีประนอม	1. ถึงแม้เป้าหมายจะมีความสำคัญแต่มันไม่คุ้มกับความพยายามที่จะเอาชนะ 2. เมื่อคู่ขัดแย้งมีอำนาจพอๆ กัน และมีเป้าหมายที่ต่างกันอย่างชัดเจน 3. เพื่อให้สามารถตกลงกันได้ชั่วคราวในประเด็นที่ซับซ้อน 4. เพื่อให้ได้วิธีการแก้ปัญหภายในเวลาที่จำกัด 5. ใช้เป็นตัวแทนในการแก้ไขเมื่อวิธีการร่วมมือและการเอาชนะไม่ได้ผล
การหลีกเลี่ยง	1. เมื่อประเด็นขัดแย้งไม่ค่อยสำคัญ และยังมีประเด็นที่สำคัญรออยู่ 2. เมื่อไม่เห็นโอกาสในการตอบสนองความต้องการของเรา 3. เมื่อการเผชิญหน้าจะทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี 4. เพื่อให้คนได้สงบสติอารมณ์จนกว่าจะร่วมกันแก้ปัญหาต่อไปได้ 5. เมื่อการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจะได้ผลดีกว่าการตัดสินใจทันที 6. เมื่อคนอื่นสามารถแก้ไขความขัดแย้งได้ผลกว่า 7. เมื่อประเด็นขัดแย้งเป็นสาเหตุของประเด็นความขัดแย้งอื่นๆ

การยอมให้	1. เมื่อทราบว่าเราเป็นฝ่ายผิด และต้องการแสดงให้เห็นว่าเรามีเหตุผล 2. เมื่อประเด็นมีความสำคัญต่อคนอื่นมากกว่าตัวเรา และเพื่อสร้างความพอใจให้กับผู้อื่นพร้อมกับรักษาความร่วมมือไว้ 3. เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือบางส่วนต่อการแก้ไขความขัดแย้งในอนาคต 4. เพื่อลดความสูญเสีย ไม่ว่าเราจะชนะหรือแพ้ก็ตาม 5. เมื่อความสามัคคีและความมั่นคงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก 6. เพื่อให้พนักงานได้พัฒนาโดยการเรียนรู้จากความผิดพลาด
-----------	--

ตารางที่ 1 แสดงการบริหารความขัดแย้ง 5 รูปแบบ
(ชาญชัย อาจินสมาจาร, 2549: 51 - 52)

หลักอภิรณสมถะ 7 เพื่อการบริหารความขัดแย้งในคณะสงฆ์

หลักอภิรณสมถะ 7 เพื่อการบริหารความขัดแย้งในคณะสงฆ์ เป็นธรรมเครื่องระงับอภิรณ, วิธีดำเนินการเพื่อระงับอภิรณวิธีการดำเนินการเพื่อระงับเหตุอภิรณมี 7 วิธี คือ

- 1) สัมมุขวินัย วิธีระงับกันในที่พร้อมหน้า
- 2) สติวินัย วิธีระงับโดยถือสติเป็นหลัก
- 3) อมูหวินัย วิธีระงับสำหรับผู้หายจากเป็นบ้า
- 4) ปฏิญญาตถะระณะ การทำตามที่ได้รับ
- 5) ตัสสปายสิกา การตัดสินลงโทษผู้ผิด (ที่ไม่รับ)
- 6) เภยยุยสิกา การตัดสินตามคำของคนข้างมาก
- 7) ตินวตถารกวินัย วิธีจุกลงไว้ด้วยหญ้า (ประณีประนอม) ซึ่งหากมุ่งอธิบายถึงคำที่เป็นองค์ประกอบของอภิรณสมถะ คือ สมถะ หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องสงบระงับ หรือกระบวนการในการแก้ปัญหาทำให้ปัญหาสงบหรือจบสิ้นลง เช่นเดียวกับคำอื่น ๆ ที่นำคำนี้ไปประกอบก็จะมีคามหมายว่าสงบระงับเหมือนกัน เช่น สมถภาวนา หมายถึง อุบายในการบำเพ็ญความดีด้วยการทำให้สงบระงับ หรือการทำใจที่วุ่นวายนุ่นวายให้สงบ (พระธรรมปิฎก, 2545: 251)

หลักอภิรณสมถะ 7 เพื่อการบริหารความขัดแย้งในสังคม เป็นทางการบริหารปกครองสงฆ์ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ อภิรณ โดยแบ่งเป็นไว้ ต่อไปนี้

1. เพื่อเป็นการบริหารปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและเอื้ออำนวยให้สมาชิกในสังคมสามารถที่จะปฏิบัติตามเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของพระธรรมวินัยได้

และนอกจากนั้นก็เป็นกรดำเนินการบริหารปกครองสงฆ์ให้มีรูปแบบที่สามารถจะดำเนินกิจการต่างๆ ที่

เกิดขึ้นภายในได้ เช่น การ การรับภิกษุ การสวดปาฏิโมกข์ การบรรพชาอุปสมบทการแต่งตั้งพระภิกษุให้เป็นผู้เป็นใหญ่ในกิจการต่างๆ ในสงฆ์ (วิ.จ. (ไทย) 6/189-192/300-309.)

2. เพื่อเป็นการชำระอธิกรณ์ต่างๆ อันเป็นเหตุจะนำมาซึ่งความวุ่นวายแตกแยกในคณะสงฆ์ เช่น การต้องอาบัติ การออกจากอาบัติ การฟ้องร้องด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับอาบัติ การใส่ร้ายด้วยเรื่องไม่มีมูลและการยุติปัญหาวุ่นวายที่มีข้อวิพากษ์กันทั้งภายในและภายนอกคณะสงฆ์ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขให้ยุติโดยเร็วมิเช่นนั้นจะก่อให้เกิดความแตกแยกเพราะความไม่ลงรอยกันใน 2 เรื่องคือเรื่องความเห็น (ทิฐิสามัญญตา) ที่แตกต่างกัน และ เรื่องความเป็นอยู่ที่ไม่เหมือนกัน (ศีลสามัญญตา) หรือกล่าวโดยสรุปการนำรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยอธิกรณ์สมถิวิมาใช้ก็เพื่อประโยชน์ตามหลักการดังนี้ (1) เพื่อรับว่าดีของสงฆ์ (2) เพื่อความสำราญของสงฆ์ (3) เพื่อกำจัดบุคคลผู้สอนยาก (4) เพื่อความผาสุกของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก (5) เพื่อระงับอาสวะที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบัน (6) เพื่อกำจัดอาสวะที่จะเกิดขึ้นต่อไปข้างหน้า (7) เพื่อความเลื่อมใสของผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส (8) เพื่อความเจริญยิ่งขึ้นของผู้ที่เลื่อมใสแล้ว (9) เพื่อความตั้งมั่นของพระสัทธรรม (10) เพื่อสนับสนุนพระวินัย (วิมหา. (ไทย) 1/39/43-45.)

ตามหลักการบริหารความขัดแย้งด้วยอธิกรณ์นั้น พระพุทธศาสนาได้แบ่งความขัดแย้งออกเป็น 2 มิติใหญ่ กล่าวคือ ความขัดแย้งในมิติของธรรม อันเป็นความขัดแย้งที่ยึดโยงกับโลกวิสัย หรือมุ่งไปที่ฆราวาสวิสัยเป็นหลักใหญ่ และความขัดแย้งในแง่ของพระวินัย ภาษาของวินัยเรียกความขัดแย้งในลักษณะนี้ว่า “อธิกรณ์” เหตุผลสำคัญที่ได้ชื่อว่าอธิกรณ์นั้นพระอรธกถาจารย์กล่าวว่า เนื่องจากต้องใช้ “อธิกรณ์สมถะ” เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง และจัดการความขัดแย้งในลักษณะนี้ต้องอาศัยพระสงฆ์เท่านั้นเป็นผู้จัดการ หรือพิจารณาดี กล่าวคือ อธิกรณ์เกิดขึ้นโดยสงฆ์ พระสงฆ์จึงต้องเป็นผู้จัดการ หรือพิจารณาดีดังกล่าวโดยกลุ่มพระสงฆ์เอง ส่วนฆราวาสนั้นจะเข้ามาเกี่ยวในแง่ของการเป็นพยานบุคคล หรือนำเสนอพยานวัตถุ หรือเอกสารเท่านั้น พระพุทธเจ้าไม่เปิดโอกาสให้ฆราวาสเข้ามาก้าวร้าวการทำหน้าที่ของพระสงฆ์แต่ประการใด หากกล่าวตามนัยนี้ อาจจะมองในมิติของการให้คำปรึกษาเท่านั้น

พระพุทธเจ้าจึงได้นำเสนอ “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) เพื่อนำไปเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งแผนการปฏิบัติการบางอย่างนั้นพระพุทธเจ้าได้เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง และแผนบางอย่างนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำให้พระภิกษุได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการด้วยกลุ่มของพระสงฆ์เอง จะเห็นได้ว่าเริ่มแรกของการประดิษฐานพระพุทธศาสนาพบว่า พระพุทธเจ้าได้ใช้แนวคิดแบบ “อิตตาทิปปะยยะ” หมายถึง การที่พระองค์เป็นศูนย์รวมเพื่อบัญชาการ หรือสั่งการในประเด็นต่างๆ แต่เมื่อพระสงฆ์มีจำนวนมากยิ่งขึ้น พระองค์ได้เปลี่ยนระบบการบริหารแบบใหม่เป็นการให้ความสำคัญแก่สงฆ์ หรือ “โลกาทิปปะยยะ” หรือ “สังฆาทิปปะยยะ” อันเป็นการกระจายอำนาจให้แก่คนกลุ่มใหญ่ ถึงกระนั้นสิ่งที่อิตตาทิปปะยยะและโลกาทิปปะยยะจะขาดไม่ได้คือ “อัมมาทิปปะยยะ” อันเป็นการปกครองหรือทำหน้าที่โดยมี “ความชอบธรรมเป็นศูนย์กลาง”

ในทุกวิถี หรือชุดวิถีจะแฝงไปด้วย “ความชอบธรรม” ในขณะเดียวกันสิ่งที่ดำรงอยู่บนฐานของความชอบธรรมอีกประการหนึ่งคือ “ความพร้อมหน้า” (สัมมุขวินัย) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ความ “โปร่งใส” “ยุติธรรม” และ “ตรวจสอบได้” เป็นต้น ที่คู่กรณีจะได้รับการพิจารณา หรือตัดสินความขัดแย้ง หรือพิพาทกัน (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 283-285)

นอกจากนี้หลักอธิกรณ์สมถะ 7 เพื่อการบริหารความขัดแย้งในคณะสงฆ์ เกิดจากกรณีพิเศษหรือเกิดปัญหาที่เป็นอธิกรณ์ขึ้นในองค์กรคณะสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้คณะสงฆ์แต่งตั้งผู้ประสานงานเป็นการเฉพาะ เรียกว่า ทูต เป็นผู้ทำหน้าที่คอยประสานงานระหว่างทั้งสองฝ่าย โดยผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจะต้องเป็นบุคคลที่เป็นกลางและมีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี มีคุณสมบัติเหมาะสม เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เป็นต้นหลักในการประสานงานในองค์กรคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงวางหลักการของพระธรรมวินัย กล่าวคือ ศีลย่อนนำมาซึ่งบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกัน มีการปฏิบัติต่อกันอย่างมีแบบแผน และธรรมย่อนน้อมนำจิตใจให้มีความสามัคคี กลมเกลียวกัน มีความพร้อมเพรียง รวมถึงรวมความคิดมุ่งตรงต่อจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน การดำรงอยู่และการปฏิบัติกิจการต่างๆ ในองค์กรคณะสงฆ์เป็นไปอย่างถูกต้องและเรียบร้อยดีงาม (พระยุพธนา รมณียธมฺโม, 2547: 84) พุทธวิธีไม่ได้เน้นเฉพาะเรื่องธรรมะอย่างเดียว วิธีการหรือกระบวนการก็มีความสำคัญ จริงๆ แล้ว ในพุทธศาสนามีกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งอยู่มากแต่ว่ากระบวนการเหล่านั้นเป็นกระบวนการที่มักจะใช้ในคณะสงฆ์เวลาพระมีความขัดแย้งเราเรียกว่า อธิกรณ์ พระวินัยที่เกี่ยวกับอธิกรณ์มีอยู่เยอะมาก ระเบียบขั้นตอนต่างๆ ที่เรียกว่ากระบวนการนี้มีเยอะวิธีการแก้ไขความขัดแย้งทำได้อย่างไร เช่น วิธีการตัดสินโดยใช้เสียงส่วนใหญ่ เรียกว่า เภยยุยสสิกา วิธีการยอมรับความผิดโดยไม่จำเป็นต้องให้มีการพิจารณาก็มี เรียกว่า ปญญาตกรณะ วิธีการให้ประนีประนอมทั้งสองฝ่าย เรียกว่า ตินวตถการวินัย ไม่ต้องชี้ผิดชี้ถูกก็มี พุทธศาสนา ให้ความสำคัญ กับกระบวนการนี้มาก ไม่ใช่เน้นให้ทุกคนมีเมตตาอย่างเดียว แต่ยังคิดค้นกระบวนการเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง หรืออธิกรณ์ อย่างมีประสิทธิภาพ พุทธศาสนาบางที่มีชื่อเรียกอีกชื่อว่าธรรมวินัย ธรรมะเป็นเรื่องในใจ วินัยเป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อบังคับ กฎเกณฑ์ภายนอกทั้ง 2 อย่างต้องไปด้วยกัน จะขาดอันใดอันหนึ่งไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ทั้งธรรมะและวินัยเป็นสิ่งที่เราควรจะต้องคิดต่อและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะวินัยส่วนที่เป็นกระบวนการใกล้เคียงนั้น ที่พูดมาข้างต้นเป็นวิธีการที่ใช้สำหรับคณะสงฆ์เท่านั้น ควรที่เราจะพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมแก่สังคมฆราวาสด้วย (พระไพศาล วิสาโล, 2553: 87)

สรุป

ความเข้าใจจากความขัดแย้งเราต้องเข้าใจว่า เกิดจากสภาพสิ่งที่เกิดโดยเราต้องมีกระบวนการในการจัดการความขัดแย้ง โดยความขัดแย้งจะเกิดขึ้นต่อเมื่อ 1. ความขัดแย้งซ่อนเร้น ในขั้นตอนซ่อนเร้นนี้ องค์ประกอบเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่อาจกลายเป็นพลังในการทำให้เกิดความขัดแย้ง 2. ความขัดแย้งที่รับรู้ได้ บางครั้งความขัดแย้งอาจเป็นที่รับรู้ได้ สภาพการณ์ซ่อนเร้นยังไม่ปรากฏขึ้นใน

ระบบ 3. ความขัดแย้งที่ปรากฏชัด เป็นขั้นตอนที่มองเห็นความขัดแย้ง 4. สภาพการณ์ภายหลังความขัดแย้ง ท้ายสุดผลที่ตามมาของความขัดแย้งจะออกมาในเชิงบวกหรือเชิงลบก็ขึ้นอยู่กับ การแก้ไขความขัดแย้ง

ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ แต่ถ้าการบริหารความขัดแย้งทั่วไปเราจะใช้วิธีการ 5 รูปแบบ คือ การหลีกเลี่ยง การยอมให้ การเอาชนะ การประนีประนอม และการร่วมมือ โดยแต่ละวิธีการมีรูปแบบที่ต่างกันขึ้นอยู่กับ การแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น แต่ในทางคณะสงฆ์จะใช้วิธีการ 7 วิธี หรือเรียกว่า อธิกรณสมถะ 7 ประกอบด้วย 1) สัมมุขาวินัย วิธีระงับกันในที่พร้อมหน้า 2) สติวินัย วิธีระงับโดยถือสติเป็นหลัก 3) อมูหวินัย วิธีระงับสำหรับผู้หายจากเป็นบ้า 4) ปณฺณญาตกรณะ การทำตามที่ได้รับ 5) ตัสสปปายสิกา การตัดสินใจลงโทษผู้ผิด (ที่ไม่รับ) 6) เญยยสิกา การตัดสินใจตามคำของคนข้างมาก 7) ตินวตถารกวินัย วิธีตกลงไว้ด้วยหญ้า (ประนีประนอม) โดยวิธีการดังกล่าวมีไว้เพื่อการแก้ปัญหาทำให้ปัญหาสงบหรือจบสิ้นลง ในทุกวิธี หรือชุดวิธีจะแฝงไปด้วย “ความชอบธรรม” ในขณะเดียวกันสิ่งที่ดำรงอยู่บนฐานของความชอบธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ชาญชัย อาจินสมาจาร (2549). “ความขัดแย้งในองค์กร”. เทศาภิบาล. ปีที่ 101 ฉบับที่ 3 (มีนาคม).
- บุญลือ วันทายนต์ (2539). สังคมวิทยาศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพมหานคร.
- พระเทพเวที (2532). ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (2545). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล (2553). “การไกล่เกลี่ยแบบพุทธ”, ใน หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, รวบรวมจัดพิมพ์โดย ศูนย์วิทยาการระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพลส จำกัด.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2554). พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- พระยุทธินา รมณียธมฺโม (2547). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพระพุทธกาล”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2548). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินชาน่า.

- ราชบัณฑิตยสถาน (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- วันชัย วัฒนศัพท์ (2547). ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2535). พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยมเชียง.
- สมผล อินคำ (2540). “การศึกษาวิเคราะห์วิธีรับอธิกรณ์ตามพระไตรปิฎก: ศึกษาตัวอย่างจากพระนิกร ธมฺมวาทิ”. บัณฑิตวิทยาลัย : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.
- เสกโรจน์ ถ้วนถวิล (2541). สาเหตุและวิธีการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพัทลุง. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2534). ความขัดแย้ง: การบริหารเพื่อสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: เลิฟ แอนด์ลิฟเพรส.
- อติเทพ ผาหา (2549). “การศึกษารูปแบบและกระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกรณ์สมณะ 7 และ กฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.